

SLÅ INTE BARNET!

Nationella handlingsprogrammet för att minska kroppslig åga mot barn 2010–2015

Social- och hälsovårdsministeriets publikationer 2011:12

Slå inte barnet! Nationella handlingsprogrammet för att minska kroppslig åga mot barn 2010–2015

ISSN-L 1236-2050

ISSN 1236-2050 (print)

ISSN 1797-9854 (online)

ISBN 978-952-00-3309-5 (inh.)

ISBN 978-952-00-3310-1 (PDF)

URN:ISBN:978-952-00-3310-1

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3310-1>

Publikationen har utkommit på finska:

Sosiaali- ja terveystieteiden julkaisuja 2010:7

Älä lyö lasta! Kansallinen lapsiin kohdistuvan kuritusväkivallan vähentämisen toimintaohjelma 2010–2015

www.stm.fi/sv/publikationer

Förlag: Social- och hälsovårdsministeriet, Helsingfors

Omslagsbild: Plugi

Layout och tryckning: Juvenes Print, Tammerfors 2011

SAMMANDRAG

SLÅ INTE BARNET!

Nationella handlingsprogrammet för att minska kroppslig aga mot barn 2010–2015

■ Social- och hälsovårdsministeriet tillsatte 2.3.2009 en arbetsgrupp (STM022:00/2009) att utarbeta ett förslag till ett nationellt handlingsprogram för att förebygga och minska kroppslig bestraffning mot barn. Uppdraget var förknippat med Programmet för den inre säkerheten, som statsrådet godkände år 2008. Enligt detta ska social- och hälsovårdsministeriet bereda ett brett nationellt upplysningsprogram för att bekämpa kroppslig bestraffning mot barn. Arbetet anknyter också till FN:s konvention om barnets rättigheter, enligt vilken barnet ska ha rätt till ett tryggt liv fritt från våld samt till särskilt skydd. Ett annat dokument som ligger i bakgrunden är Europarådets strategi för att bekämpa bestraffning mot barn, som syftar till att utveckla god praxis i medlemsländerna och åstadkomma behövliga ändringar i lagstiftningen.

Enligt arbetsgruppens uppdrag skulle frågan utredas i synnerhet från kyrkornas och de religiösa samfundens samt invandrarnas synpunkt.

Handlingsprogrammets mål sträcker sig till år 2015. Målet är att stärka barnets människovärde samt öka den ömsesidiga respekten mellan barnen och föräldrarna så att inget barn behöver uppleva bestraffning utan kan växa upp i en positiv, kärleksfull, förstående och engagerande atmosfär. Programmet syftar till att fortsätta och påskynda den positiva utveckling som pågått under de två senaste årtiondena så att attityderna mot kroppslig aga konsekvent kommer att förstärkas och förekomsten av aga mot barn kommer att kontinuerligt minska. Ett ytterligare mål är att de regionala och demografiska skillnaderna ska minska i både förekomsten av bestraffning och i barnens och de fullvuxnas attityder till bestraffning. Handlingsprogrammet verkar för att uppföljningsstudierna kring aga blir en etablerad praxis. Sådana studier har varit bl.a. undersökningen om barn som offer för våld, en attitydundersökning bland fullvuxna och en attitydundersökning som kommer att genomföras bland barn.

Utveckling som förstärker barnets människovärde och den ömsesidiga respekten mellan barn och föräldrar påskyndas och genomslagskraften av budskapet från handlingsprogrammet för att minska kroppslig aga säkerställs genom en gemensam attitydkampanj som genomförs av olika aktörer år 2011.

Nyckelord:

barnets rättigheter, barnskydd, bestraffning, fostran, kroppslig aga

TIIVISTELMÄ

ÄLÄ LYÖ LASTA!

Kansallinen lapsiin kohdistuvan kuritusväkivallan vähentämisen toimintaohjelma 2010–2015

■ Sosiaali- ja terveysministeriö asetti 2.3.2009 työryhmän (STM022:00/2009) laatimaan ehdotuksen lapsiin kohdistuvaa kuritusväkivaltaa ehkäiseväksi ja vähentäväksi kansalliseksi toimintaohjelmaksi. Toimeksianto liittyi valtioneuvoston vuonna 2008 hyväksymään Sisäisen turvallisuuden ohjelmaan. Sen mukaan sosiaali- ja terveysministeriön tulee laatia kansallinen lapsiin kohdistuvan kuritusväkivallan vastainen laaja-alainen valistusohjelma. Työ liittyy myös YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen, jonka mukaisesti lapsella on oikeus turvalliseen ja väkivallattomaan elämään sekä erityiseen suojeluun, minkä lisäksi taustalla on myös Euroopan neuvoston lapsiin kohdistuvan kuritusväkivallan vastainen strategia, jonka tavoitteena on kehittää jäsenmaissa hyviä käytäntöjä sekä saada aikaiseksi tarpeellisia säädösmuutoksia.

Työryhmän toimeksiannon mukaan kokonaisuutta piti selvittää erityisesti kirkkojen ja uskonnollisten yhteisöjen sekä maahanmuuttajien näkökulmista.

Toimintaohjelman tavoitteenasettelu ulottuu vuoteen 2015. Tavoitteena on lapsen ihmisarvon vahvistaminen sekä lapsen ja vanhempien molemminpuolisen kunnioituksen lisääminen niin, että kukaan lapsi ei joutuisi kohtaamaan kuritusväkivaltaa vaan voisi kasvaa myönteisessä, hellässä ja ymmärtävässä ja osallistavassa ilmapiirissä. Ohjelma pyrkii jatkamaan ja vauhdittamaan viimeisten kahden vuosikymmenen hyvää kehitystä Suomessa niin, että kuritusväkivallan vastaiset asenteet johdonmukaisesti koko ajan vahvistuvat sekä lasten että aikuisten parissa ja että lasten kokemaa kuritusväkivaltaa jatkuvasti vähenee. Lisäksi tavoitteena on alueellisten ja väestöryhmäkohtaisten erojen pieneneminen sekä kuritusväkivallan esiintyvyydessä että sitä koskevissa lasten ja aikuisten asenteissa. Toimenpideohjelma pyrkii vaikuttamaan kuritusväkivallan seurantatutkimusten vakiinnuttamiseen. Näitä tutkimuksia ovat olleet mm. lapsiuhritutkimus, aikuisille suunnattu asennetutkimus ja lapsille tehtävä asennetutkimus.

Lapsen ihmisarvon sekä lasten ja vanhempien molemminpuolista kunnioitusta vahvistavaa kehitystä vauhditetaan ja varmistetaan kuritusväkivallan vähentämisohjelman sanomaa vahvistavalla eri tahojen yhteisellä asennevaikuttamiskampanjalla vuonna 2011.

Asiasanat:

kasvatus, kuritus, kuritusväkivalta, lapsen oikeudet, lastensuojelu

SUMMARY

DON'T HIT THE CHILD!

National action programme to reduce corporal punishment of children 2010–2015

■ The Ministry of Social Affairs and Health set up on 2 March 2009 a working group to draw up a proposal for a national plan of action to prevent and reduce corporal punishment of children. The assignment is linked with the Internal Security Programme adopted by the Government in 2008. According to it, the Ministry of Social Affairs and Health is to draw up an extensive national information programme to combat against corporal punishment of children. This work is also linked with the UN Convention on the Rights of the Child, according to which the child is entitled to lead a safe and violence-free life and to special protection. Another contributory document is the Council of Europe's strategy against corporal punishment of children aiming at developing good practices in the member states and bringing about necessary amendments to relevant legislation.

In accordance with its assignment the working group should investigate the matter in particular from the points of view of the churches and religious communities and immigrants.

The plan of action includes targets that extend to the year 2015. The objective is to strengthen the child's human dignity and to increase reciprocal respect between the children and parents so that no child would be faced with corporal punishment but could grow in a favourable, tender, understanding and inclusive atmosphere. The programme aims to continue and add momentum to the good development that has taken place in Finland over the past two decades so that attitudes against corporal punishment will be consistently strengthened among both children and adults and that corporal punishment experienced by children will be reduced all the time. A further objective is to diminish regional differences and differences between population groups in both the prevalence of corporal punishment and children's and adults' attitudes towards it. The action programme aims to contribute to making follow-up studies on corporal punishment an established practice. Such studies have been e.g. a child victim study, an attitude study among adults and an attitude study to be made among children.

The development strengthening the human dignity of the child and reciprocal respect between children and parents will be boosted and the impact of the message of the programme to reduce corporal punishment will be ensured by a joint attitude campaign of various actors in 2011.

Key words:

child welfare, corporal punishment, education, punishment, rights of the child

TILL SOCIAL- OCH HÄLSOVÅRDSMINISTERIET

■ Social- och hälsovårdsministeriet tillsatte 2.3.2009 en arbetsgrupp (STM022:00/2009) att utarbeta ett förslag till ett nationellt handlingsprogram för att förebygga och minska kroppslig aga mot barn. Uppdraget var förknippat med Programmet för den inre säkerheten, som statsrådets godkände år 2008. Enligt detta ska social- och hälsovårdsministeriet bereda ett brett nationellt upplysningsprogram för att bekämpa kroppslig aga mot barn. Arbetet anknyter också till FN:s konvention om barnets rättigheter, enligt vilken barnet ska ha rätt till ett tryggt liv fritt från våld samt till särskilt skydd. Ett annat dokument som ligger i bakgrunden är Europarådets strategi för att bekämpa bestraffning mot barn (www.coe.int/children), som syftar till att utveckla god praxis i medlemsländerna och åstadkomma behövliga ändringar i lagstiftningen.

Handlingsprogrammets mål sträcker sig till år 2015. Målet är att stärka barnets människovärde samt öka den ömsesidiga respekten mellan barnen och föräldrarna så att inget barn behöver bli utsatt för kroppslig aga utan kan växa upp i en positiv, kärleksfull, förstående och engagerande atmosfär. Programmet syftar till att fortsätta och påskynda den positiva utveckling som pågått under de två senaste årtiondena så att attityderna mot kroppslig aga konsekvent kommer att förstärkas och förekomsten av aga av barn kontinuerligt minskar.

Utveckling som förstärker barnets människovärde och den ömsesidiga respekten mellan barn och föräldrar påskyndas och genomslagskraften av budskapet från handlingsprogrammet för att minska kroppslig aga säkerställs genom en gemensam attitydkampanj som genomförs av olika aktörer år 2011. Under 2011 firar vi också i Finland att det gått 20 år sedan Konventionen om barnens rättigheter trädde i kraft hos oss.

Medlemmarna utsågs bland de aktörer som under senare år arbetat i betydande grad för att minska kroppslig aga. I arbetsgruppen kunde inte tas med representanter för alla instanser och arbetsgruppen fick därför i uppdrag att i tillräcklig omfattning höra olika sakkunniga.

Enligt arbetsgruppens uppdrag skulle frågan utredas i synnerhet från kyrkornas och de religiösa samfundens samt invandrarnas synpunkt.

Till ordförande för arbetsgruppen utnämndes barnombudsmannen Maria Kaisa Aula från social- och hälsovårdsministeriet och till vice ordförande utvecklingschef Anna-Leena Välimäki från Institutet för hälsa och välfärd. Medlemmar i arbetsgrupper är juristen Hanna Rantala (till 31.12.2009) från social- och hälsovårdsministeriet, utvecklingschef Helena Ewalds från Institutet för hälsa och välfärd, kriminalkommissarie Heidi Kankainen (till 30.9.2009) från inrikesministeriet, konsultativa tjänstemannen Aarne Kin-

nunen från justitieministeriets kriminalpolitiska avdelning, programdirektör Inka Hetemäki från UNICEF, undervisningsrådet Pekka Iivonen från Utbildningsstyrelsen, forskaren Heikki Sariola från Centralförbundet för barnskydd, verksamhetsledare Pirjo Somerkivi (till 1.10.2009), i vars ställe utsågs utvecklingschef Outi Hurme, båda från Finlands Föräldraförbund, ledande sakkunniga Esa Iivonen från Mannerheims Barnskyddsförbund, verksamhetsledare ja Ari-Pekka Toivari, Samfundet Folkhälsan, experten på barns rättigheter Sointu Möller (till 31.12.2009) från Rädda Barnen rf samt par- och sexualterapeut Kari Lankinen från Befolkningsförbundet. Regeringssekreterare Heidi Manns-Haatanen från social- och hälsovårdsministeriet fungerade både som arbetsgruppens medlem och sekreterare. Arbetsgruppen sammanträdde 13 gånger.

Arbetsgruppen ordnade ett seminarium på riksnivå 17.2.2010 och utförde på barnombudsmannens initiativ en enkät om kroppslig åga, som riktade sig till barn och ungdomar. Arbetsgruppen hörde under sitt arbete vid sina möten som sakkunniga ett stort antal personer, från myndigheter, organisationer och religiösa samfund.

Efter att ha slutfört sitt arbete överräcker arbetsgruppen högaktningfullt sitt betänkande till social- och hälsovårdsministeriet.

Helsingfors den 22 oktober 2010

Maria Kaisa Aula

Anna-Leena Välimäki	Helena Ewalds
Aarne Kinnunen	Inka Hetemäki
Heikki Sariola	Outi Hurme
Esa Iivonen	Pekka Iivonen
Ari-Pekka Toivari	Kari Lankinen
Heidi Manns-Haatanen	

INNEHÅLL

1 Arbetsgruppens bakgrund och uppdrag	13
2 Förslag till nationellt handlingsprogram för att förebygga och minska kroppslig aga	17
Vad är kroppslig aga?.....	17
Det är viktigt att se till att den positiva utvecklingen fortsätter.....	18
Det behövs många former av stöd: för fostran, för att föräldrarna ska orka med vardagen och stöd i samband med rusmedelsproblem.....	18
Viktiga målgrupper: småbarnsföräldrar, föräldrar till barn som behöver särskilt stöd och invandrarfamiljer	20
Försvaret för barnets människovärde är det grundläggande budskapet i handlingsprogrammet.	21
Handlingsprogrammets mål sträcker sig till 2015.....	21
Åtgärdsförslag och ansvariga instanser.....	22

NULÄGET

3 Kroppslig integritet och positiv uppfostran är barnens mänskliga rättighet: lagstiftning och internationella avtal	30
Finland en av de första som förbjöd kroppslig aga.....	30
Avtal om mänskliga rättigheter och kroppslig aga av barn	32
4 Vad är kroppslig aga och på vilket sätt skadar den barnen?	35
Vad är kroppslig aga?	35
Kroppslig aga och kränkande behandling av barn.....	35
Psykiskt våld i förhållande till kroppslig aga.....	36
Riskfaktorer med att använda kroppslig aga.....	36
Vad är inte kroppslig aga.....	37
Följder av kroppslig aga	38
Barn i riskzonen.....	39
Barn som behöver särskilt stöd.....	39
Neuropsykiatriska syndrom och hur man kan lugna barnet.....	39
Det är viktigt att ta våld till tals	40
5 Hur vanlig är kroppslig aga och vilka är attityderna i Finland	42
Hur de vuxnas attityder utvecklats i Finland	42
Jämförelse med attityderna och förekomsten av kroppslig aga i Sverige	45
Barnens erfarenheter av kroppslig aga i ljuset av barnofferundersökningen.....	46
Flickors och pojkers erfarenheter av våld.....	47

Vissa bakgrundsfaktorerers inverkan på hur vanlig kroppslig aga är	47
Invandrabarns erfarenheter av kroppslig aga	48
Barns och ungas egna attityder till kroppslig aga	49
6 Barns och ungdomars egna uppfattningar om metoder för att minska kroppslig aga	54
Allmänt om enkäten till barn och unga.....	54
I uppfostran av barn behövs anvisningar och ömsesidig respekt.....	54
Att hjälpa föräldrarna med vardagen borde vara det främsta sättet att ingripa.....	57
Rädsla för följderna hindrar barn från att få hjälp	61
Skolan och internet är viktiga informationskällor för barn och unga	64
Enkäten gav information och mycket att tänka på	66
Sammandrag om enkäten till barn och unga.....	67
7 Utvärdering av organisationernas verksamhet för att minska kroppslig aga.....	69
Kampanjer som ordnats av Centralförbundet för Barnskydd och Unicef under 2000-talet	69
Telefonrådgivning med låg tröskel och nättjänster för barn, ungdomar och föräldrar	70
Service som riktas till barn och unga	71
Tjänster för föräldrar.....	72
Stöd för mångkulturella familjer.....	74
Slutledningar.....	75
8 Utvärdering av förebyggande och minskning av kroppslig aga inom ramen för den offentliga basservicen: rådgivningen och skolhälsovården, småbarnsfostran, skolan och elevvården	76
Betydelsen av förebyggande tjänster för barnfamiljer.....	76
Rådgivningens och skolhälsovårdens möjligheter att minska kroppslig aga.....	78
Minskning av kroppslig aga och stöd för positiv uppfostran inom småbarnsfostran.....	80
Skolans åtgärder för att minska kroppslig aga.....	81
Trygghet som en del av skolans läroplan.....	81
Trygghet och mänskliga rättigheter som en del av undervisningens innehåll	82
Skolans elevvård	83
Slutledningar om skolans roll.....	85
Slutledningar om behoven att utveckla servicesystemet för barn och familjer som helhet.....	85
9 Utvärdering av rättsväsendets agerande för att minska kroppslig aga ...	87

10 Minskning av kroppslig åga och stöd för positiv uppfostran från kyrkans och de religiösa samfundens synpunkt	90
11 Minskning av kroppslig åga av invandrabarn och barn som hör till etniska grupper	93

BILAGOR

Bilaga 1: Förkortningar	96
Bilaga 2: Litteratur och källor	97
Bilaga 3: Förfrågan till barn och unga: Man får inte slå barn	103

SLUTRAPPORT FRÅN ARBETSGRUPPEN FÖR ATT FÖREBYGGA OCH MINSKA KROPPSLIG AGA MOT BARN

I ARBETSGRUPPENS BAKGRUND OCH UPPDRAG

Arbetsgruppens bakgrund

Social- och hälsovårdsministeriet tillsatte 2.3.2009 en arbetsgrupp (STM022:00/2009) att utarbeta ett förslag till ett nationellt handlingsprogram för att förebygga och minska kroppslig aga mot barn. Uppdraget var förknippat med Programmet för den inre säkerheten, som statsrådets godkände år 2008. Enligt detta ska social- och hälsovårdsministeriet bereda ett brett nationellt upplysningsprogram för att bekämpa kroppslig bestraffning mot barn.

Arbetsgruppens arbete är också kopplat till statsminister Matti Vanhanens II regerings politikprogram för barns, ungas och familjers välfärd, som har som ett centralt mål att minska familjevåld och våld mot barn och unga. Enligt detta är det ändamålsenligt att gå in för att minska våldet och förbättra tryggheten med hjälp av ett brett helhetsprogram med betoning på förebyggande, där ungdomsarbetet, skolan, dagvården och familjens uppgifter och ansvar lyfts fram.

Politikprogrammet hade också som mål att informera om FN:s konvention om barnets rättigheter. Detta prioriterades särskilt under FN-konventionens jubileumsår 2009. Rätt till ett tryggt liv fritt från våld samt till särskilt skydd är en av barnets grundrättigheter. Enligt konventionen om barnets rättigheter ska ”barn skyddas mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld, skada och misshandel, försummelse och likgiltighet, dålig behandling och utnyttjande.” De stater som undertecknat denna konvention bär ansvar för att vidta åtgärder för att trygga denna rättighet. I Finland har det 2011 gått tjugo år sedan konventionen trädde i kraft nationellt.

Arbetsgruppens arbete är också delvis kopplat till Europarådets strategi för att bekämpa bestraffning mot barn (www.coe.int/children), som Finland aktivt främjat. Europarådets mål har varit att utveckla god praxis i medlemsländerna samt att få till stånd nödvändiga ändringar i lagstiftningen. Europarådet drog under kampanjåret 2009 upp särskilda riktlinjer för att minska våld mot barn. I Finland förbjöds kroppslig aga i lagen redan 1984. Också Europarådet framhåller i sina linjedragningar att det inte enbart räck-

er med att stifta en lag. Genom att påverka attityderna till fostran samt utveckla servicen för barn och rättsväsendets verksamhet kan man säkerställa att kroppslig aga av barn minskar i barnens och familjernas vardag. Europarådet har rekommenderat sina medlemsländer att göra upp en strategi för att förebygga kroppslig aga av barn.

Arbetsgruppens uppdrag

Social- och hälsovårdsministeriet tillsatte en arbetsgrupp med uppdrag att bereda ett handlingsprogram på bred bas för att förebygga och minska kroppslig aga mot barn och unga. Arbetsgruppens mandattid var 2.3–31.12.2009. Tiden förlängdes med 1.1–31.3.2010. Arbetet fortsatte dock i praktiken till september 2010. Uppdraget ingår som bilaga till detta PM.

Medlemmarna utsågs bland de aktörer som under senare år gjort ett betydande arbete för att minska kroppslig aga. I arbetsgruppen kunde inte tas med representanter för alla instanser och arbetsgruppen fick därför i uppdrag att i tillräcklig omfattning höra sakkunniga. Enligt arbetsgruppens uppdrag skulle frågan utredas i synnerhet från kyrkornas och de religiösa samfundens samt från invandrarnas synpunkt.

I slutet av sitt arbete ordnade arbetsgruppen 17.2.2010 ett seminarium för att presentera det nationella handlingsprogrammet för att minska kroppslig aga mot barn och unga och väcka diskussion om frågan. Som gästföreläsare vid seminariet hade inbjudits professor Staffan Janson från Örebro universitet i Sverige. Han informerade om vad Sverige uppnått på detta område. Finland och Sverige hörde till de första länderna som förbjöd kroppslig aga av barn. I seminariet deltog 60 personer.

Barnombudsmannens byrå genomförde för arbetsgruppens behov våren 2010 en WebroPol-enkät som riktade sig till barn och unga. I enkäten utredes barns och ungas syn på varför föräldrar tar till kroppslig aga, hur denna effektivare kunde minskas och hur det skulle vara lättast för barn och unga att få information om frågan. Kapitlet om resultaten av utredningen har skrivits av planerare Mirkka Jalonen-Alava vid barnombudsmannens byrå. Resultaten har beaktats vid uppgörandet av åtgärdsförslagen.

Dessutom beställde arbetsgruppen av MKD, barnläkare Annlis Söderholm en översikt över de men som kroppslig aga medför och vetenskaplig forskning om detta. I kapitel fyra har inkluderats textmaterial som hon har redigerat. Arbetsgruppens medlem Heikki Sariola har sammanställt materialet om undersökningen 1988 och 2009 om barn som blir offer för våld. Arbetsgruppens ordförande och medlemmar har deltagit i utarbetandet av detta PM.

Arbetsgruppen hörde under arbetets gång följande instanser:

Polisyreshögskolan

(undersökning om invandrabarns och -ungdomars erfarenheter av våld),
specialforskare Juha Kääriäinen

Polisyreshögskolan,

forskare Sanna-Mari Humppi

Riksåklagarämbetet (hur kroppslig åga uppfattas av åklagarna),

riksåklagare Anu Mantila

Social- och hälsovårdsministeriet, Avdelningen för främjande av välfärd och hälsa (rådgivnings- och skolhälsovård),

överinspektör Marjaana Pelkonen

Utbildningsstyrelsen (skolans åtgärder),

undervisningsrådet Heidi Peltonen

Inrikesministeriet, invandringsavdelningen (invandrabarn),

Meri-Sisko Eskola

Justitieministeriet, (lagstiftningsändringar på området),

specialsakkunnig Matti Marttunen

Mannerheims barnskyddsförbund

(lågtröskeltjänster, nättelefon för barn och föräldrar),

chef Anne Kinturi

Finlands evangelisk-lutherska kyrka,

direktören för familjefrågor Matti Esko

Finlands Katolska kyrka,

informationssekreterare Anu Hamann

Finlands ortodoxa kyrka,

religionslärare Tarja Lehmuskoski

Finlands Islamiska råd,

styrelsens vice ordförande Anas Haijar

Helsingfors Judiska församling,

församlingens ombud Dan Kántor

Finlands Pingstväckelse,

församlingspastorn för barn- och familjearbete Ari Kattainen

Suomen Somaliliitto ry,

informatör Saed Guled Aden

Romano missio ry,

verksamhetsledare Tuula Åkerlund

SaamiSoster ry,

verksamhetsledare Ristenrauna Magga

Monika-Naiset Liitto ry,

verksamhetsledare Reet Nurmi

Väestöliitto – projektet Kotipuu,

psykologie magister Anne Alitorppa-Niitamo

Förbundet för mödra- och skyddshem,

Jussi-arbetaren Roope Karjalainen

Förbundet för mödra- och skyddshem,
utvecklingschefen för barnarbetet Mikko Oranen
Finlands barnläkarförening,
barnläkaren Annlis Söderholm
Förbundet för uppfostrings- och familjerådgivning i Finland,
ordförande Sirpa Taskinen
Samarbetsnätverket för organisationer för föräldrar med handikappade barn,
verksamhetsledare Rauni Lollo
Herättjä-yhdistys ry,
ordförande Simo Juntunen
Suomen Rauhanyhdistysten Keskusliitto SRKL,
direktionens ordförande Olavi Voittonen
Kansanlähetys (Folkmissionen),
missionsledare Timo Rämä

2 FÖRSLAG TILL NATIONELLT HANDLINGS- PROGRAM FÖR ATT FÖREBYGGA OCH MINSKA KROPPSLIG AGA

Vad är kroppslig aga?

Den svenska författaren Astrid Lindgren talade under hela sitt vuxna liv för barnens sak. När hon 1978 tog emot de tyska bokhandlarnas fredspris höll hon ett berömt tal, "Niemals Gewalt", som konkret åskådliggjorde hur kroppslig aga ter sig från barnets synvinkel. Författaren berättade att hon som 20-åring träffat en gammal prästfru, som hade berättat för henne om sina egna upplevelser som ung mor till en liten pojke. Pojken hade gjort något som den unga mamman tyckte borde bestraffas:

"Mamman sade att pojken själv skulle gå ut och ta reda på ris åt henne. Den lille pojken gick och var länge ute. Till sist kom han gråtande tillbaka och sa: - Jag hittade inget ris, men här har du en sten som du kan kasta på mej." Då började också mamman gråta, för hon såg plötsligt alltihop med barnets ögon...

Sedan lade hon stenen på en hylla i köket, som en evig påminnelse till sig själv: aldrig våld"...

Astrid Lindgren fortsatte: "Jag tror att vi alltför ofta låter bli att se situationerna med barnets ögon. Detta leder till att vi lär barnet något annat än vi hade tänkt lära dem".

Kroppslig aga är handlingar genom vilka den vuxne genom att använda fysiskt övertag försöker förorsaka barnet smärta eller obehag men inte fysisk skada, för att bestraffa barnet eller reglera barnets beteende. Med kroppslig aga avses med andra ord sådant våld som i en viss kultur anses, eller tidigare under historien ansetts, vara godtagbart och som den vuxne som utövar våldet tror vara berättigat för att bestraffa barnet. I denna attitydförändring har lagstiftningen haft sin egen betydelse. I Finland förbjöds kroppslig aga i lagen redan 1984.

Kroppslig aga, som på finska nuförtiden heter "kuritusväkivalta", "våld för att bestraffa", kallades tidigare också kroppslig bestraffning (på engelska: corporal punishment).¹ Begreppet "aga" i betydelsen "kroppslig bestraffning" används också i den nuvarande lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt. Begreppet "kroppslig bestraffning" är missvisande, eftersom man kan få den uppfattningen att det är frågan om ett förfarande som ingår i barnets fostran. På finska infördes begreppet "kuritusväkivalta" på 2000-talet på förslag av Centralförbundet för Barnskydd. Avsikten var att göra en klar skillnad mellan fostran och våld.

Också arbetsgruppen understöder att det finska begreppet "kuritusväkivalta" används konsekvent i fortsättningen. Arbetsgruppen understryker sam-

¹ I finskan används tidvis endast "kurittaminen" (agande, bestraffande) som kan hänvisa till användning av våld i fostran. Jfr frågan "Onko sinua kuritettu?" ("Har du blivit bestraffad?")

tidigt att kroppslig aga är en form av misshandel av barn. Det är ett brott som man bör förhålla sig lika seriöst till som till brott som vuxna utsätts för. Största delen av det våld som barn utsätts för förblir nu en form av dold brottslighet.

Det är viktigt att se till att den positiva utvecklingen fortsätter
En klar majoritet av finländarna, 68 procent, godkänner inte kroppslig aga mot barn som en uppfostringsmetod. I den färskaste enkäten, från 2007, som Centralförbundet för Barnskydd gjorde, godkände dock fortfarande 26 procent av alla dem som svarade kroppslig aga som en uppfostringsmetod, åtminstone i undantagsfall.

Undersökningen om barn som blir offer för våld har visat att kroppslig aga som en del av barnens vardag har minskat märkbart i Finland under de senaste 20 åren. Tydligast syns minskningen av våldet just i det lindriga våldet, d.v.s. i det som tidigare kallades kroppslig bestraffning. Exempelvis andelen elever på nionde klassen som blivit knuffade, skakade eller luggade hade vid en undersökning 2008 minskat till hälften av nivån 1988. Ännu ovanligare har det blivit att slå till barn eller ge dem stryk: vid undersökningen 2008 hade 10 procent av eleverna på nian blivit utsatta för det.

Enligt undersökningen om barn som blir offer för våld hade av eleverna på nionde klassen 8 procent under det gångna året blivit utsatta för lindrigt våld; av flickorna 12 procent och av pojkarna 5 procent.

Det är viktigt att se till att den positiva utvecklingen, dvs. det att både våld mot barn och godkännande av sådant våld minskas, fortsätter och påskyndas.

Det behövs många former av stöd: för fostran, för att föräldrarna ska orka med vardagen och stöd i samband med rusmedelsproblem

*"Först bör man ta reda på varför föräldrar använder kroppslig aga mot sina barn. Problemet kan inte lösas om man inte känner till orsakerna. Om föräldrarna låter sin utmattning gå ut över barnen, borde de kunna få utlopp för sin utmattning utan våld, eller utan att barnet blir lidande. Föräldrarna förstår kanske inte själva att de låter sin irritation gå ut över barnen och man borde be dem sluta. I hälsovården, bör man fråga barnet självt hur det känner sig: blir det illa bemött eller med våld och har barnet det bra hemma."
(Flicka, 7–12 år.)*

För att man ska hitta effektiva metoder att minska kroppslig aga måste man känna till orsakerna till våldet. Orsakerna till att kroppslig aga används i fostran kan grovt delas in i tre grupper. Dessa är:

1. att föräldrar på grund av utmattning och trötthet förlorar sin självkontroll
2. att föräldrar på grund av mentala problem eller rusmedelsmissbruk behandlar barnet våldsamt eller
3. att föräldrar tänker att våldet är berättigat och använder det konsekvent som hjälp vid fostran.

Också resultaten av den enkät som gjordes bland barnen lyfte fram betydelsen av att välja rätta metoder för att minska våldet.

Då föräldrarna slår sitt barn i en uppfostringsituation därför att de själva är trötta och utmattade ångrar de sig i allmänhet senare, grämer sig över vad de gjort och är medvetna om att de har gjort fel. För att förebygga kroppslig aga skulle det vara viktigt att med olika metoder minska belastningen på föräldrarna, se till det finns hemservice för barnfamiljer eller andra stödformer som gör vardagen lättare. Föräldrarna borde också få råd om fostran av barnen genom samtal och handledning.

När de våldsamma uppfostringsmetoderna beror på föräldrarnas mentala problem eller rusmedelsmissbruk är det viktigt att se till att de får vård och rehabilitering. Dessutom bör hela familjen få vård för att kommunikationen och växelverkan inom familjen ska normaliseras och föräldrarna få stöd med att använda positiva uppfostringsmetoder. Barnets behov borde också noggrant utredas och vid behov borde barnskyddsåtgärder för barnet eller familjen övervägas.

Ifall föräldrarna anser att det är berättigat att använda våld och använder det konsekvent kan det handla om att föräldrarna inte vet att en våldsam uppfostran är skadlig för barnet och strider mot lagen eller så låter föräldrarna med flit bli att följa lagen. Det kan också vara fråga om föräldrar från en annan kultur som inte i sina egna traditioner har några andra förebilder eller mönster för fostran. I dessa situationer är upplysning av central betydelse och det behövs information på olika språk, olika former av handledning och rådgivning för föräldrarna samt konkret stöd för att rätta till uppfostringsprinciperna. I dessa situationer kan också aktiv information om vilka straff som i Finland utdöms för kroppslig aga ha en förebyggande betydelse.

Föräldrarna kan också ha orealistiska förväntningar på små barn, ifall de inte har tillräckliga kunskaper om barns utveckling. De kanske antar att små barn ska kunna uppföra sig mera vuxet än vad som är möjligt med tanke på deras ålder och utvecklingsnivå. Det är viktigt att med hjälp av rådgivningen och familjeförberedelsekurser se till att föräldrar har tillräcklig kunskap om de normala skedena i barns utveckling. Riskerna för kroppslig aga kan minskas också genom konkreta praktiska råd om hur man vårdar och tar hand om barn.

För att minska inverkan av olika bakgrundsfaktorer behövs olika former av stöd för föräldraskap och fostran: stöd som gör vardagen lättare, minskning av belastningen i arbetet, vid mentala problem och missbruk rehabilitering och information som utgår från barnet och material som är tillgängligt på olika språk.

Viktiga målgrupper: småbarnsföräldrar, föräldrar till barn som behöver särskilt stöd och invandrarfamiljer

Det är ofta små barn eller barn under skolåldern som blir utsatta för kroppslig aga. Ifall föräldrarna inte har använt våld då barnet är litet, tar de mycket sällan till våld i ett senare skede heller. Det är svårast för små barn att berätta för någon utomstående om att de blir utsatta för kroppslig aga. Det är också svårast för dem att själva veta att kroppslig aga inte är tillåten.

Vid utvecklandet av servicen är det således viktigast att inrikta åtgärderna på sådan service där man i allmänhet kommer i kontakt med småbarn och deras föräldrar. Till dessa serviceformer hör rådgivningen, munhälsovård och hälsovård, småbarnsfostran samt förskole- och nybörjarundervisning, församlingarnas barnarbete och arbete med småbarnsföräldrar, organisationernas öppna mötesplatser och tjänster för familjer, såsom familjecaféer och föräldragrupper samt hjälpande telefoner och webbtjänster för småbarnsföräldrar.

De åtgärder som behövs är information och upplysning, konkret stöd för positivt föräldraskap och fostran i hemmet. De personer som sköter denna service bör också få ett fördjupat kunnande så att de kan ta uppfostringsprinciperna till tals, diskutera med barnen och vid behov stödja familjerna med att ändra sitt sätt att fungera. Det är viktigt att hemservice för barnfamiljer eller annat motsvarande stöd finns att få då föräldrarna blir utmattade och trötta. Stöd för att kombinera arbete och familj är också viktigt för att göra vardagen lättare för småbarnsfamiljerna.

En annan viktig målgrupp som kommit fram vid tidigare undersökningar är föräldrar till handikappade och långtidssjuka barn. Vid en undersökning i Sverige kom det fram att handikappade barn blev utsatta för våld i hemmet dubbelt så ofta som friska barn. I Finland har inte gjorts några motsvarande undersökningar om kroppslig aga mot handikappade och långtidssjuka barn. Det skulle behövas en undersökning som utreder de handikappade och långtidssjuka barnens situation.

Det finns ingenting som tyder på att situationen i Finland skulle vara väsentligt bättre än i Sverige. Tvärtom vet man att föräldrar med handikappade och långtidssjuka barn är särskilt utmattade och dessutom tvingas kämpas för sina barns rättigheter och service. Därför borde man öka stödet till föräldrar med handikappade och långtidssjuka barn för att hjälpa dem att orka med vardagen och vid behov ta till tals uppfostringsmetoder och behovet av stöd för dessa.

Invandrarfamiljerna är en tredje viktig målgrupp vid sidan av småbarnsföräldrarna och familjer med barn som behöver särskilt stöd. Invandrar-

familjerna kommer ofta till Finland från länder där kroppslig aga inte är förbjuden i lagen. De behöver information om Finlands lagstiftning och barnens rättigheter på sitt eget språk samt stöd och handledning om användning av uppfostringsmetoder utan aga. När det gäller att sprida information och införa nya uppfostringsmetoder har också de religiösa samfundet och kyrkan en viktig roll.

Arbetsgruppen önskar också när det gäller de andra målgrupperna påminna om vilken betydelse de signaler som kyrkan och de religiösa samfundet ger har för att påverka föräldrarnas uppfostringsprinciper. I arbetet med att minska våldet måste man också beakta regionala skillnader i attityderna. Enkäter som gjorts bland barn antyder att kroppslig aga skulle accepteras oftare i norra Finland än i södra Finland. Av denna orsak är det särskilt viktigt att framhäva barnets ställning i det arbete mot våld i nära relationer som utförs i norra Finland.

Försvaret för barnets människovärde är det grundläggande budskapet i handlingsprogrammet

Arbetsgruppen vill i informationen och attitydpåverkan för att minska våld särskilt framhålla att barnen har lika människovärde. De centrala budskapen i arbetet för att påverka attityderna är följande:

- Barn och vuxna bör båda respektera och värdesätta varandra
- Barn har rätt till en positiv uppfostran och till ett tryggt gott liv
- Barn är inte föremål för vuxnas handlingar utan människor som har rättigheter
- Till människovärdet hör att ingen form av våld godkänns
- Barndomen är i sig ett värdefullt skede i livet
- Kroppslig aga är ett allvarligt hot mot barns uppväxt och utveckling

Handlingsprogrammets mål sträcker sig till 2015

Målet är att stärka barns människovärde samt den ömsesidiga respekten mellan barnen och föräldrarna så att inget barn behöver bli utsatt för kroppslig aga utan kan växa upp i en positiv, kärleksfull, förstående och engagerande atmosfär.

Målet är att fortsätta och påskynda den positiva utvecklingen under de två senaste årtiondena så att attityderna mot kroppslig aga konsekvent förstärks och förekomsten av aga mot barn minskar kontinuerligt.

Målet är att de regionala skillnaderna och skillnaderna mellan befolkningsgrupper ska minska, både när det gäller förekomsten av kroppslig aga och attityderna till aga bland barn och vuxna.

Syftet är att genom handlingsprogrammet verka för att

- förekomsten av kroppslig aga av barn vid nästa undersökning år 2012 bland barn som blir offer för våld ska ha minskat med hälften jämfört med nivån 2008 också inom olika befolkningsgrupper och i olika delar av landet (gäller bl.a. invandrarfamiljers barn).
- vid den attitydundersökning bland vuxna (Centralförbundet för Barnskydd) som genomförs 2012 ska attityden till kroppslig aga av barn vara lika negativ som attityden till våld i parrelationer mellan vuxna.
- vid den attitydundersökning som görs bland barn (UNICEF) ska antalet som förhåller sig positivt till kroppslig aga vara hälften av den nuvarande och att antalet barn som godkänner kroppslig aga ska minska också i norra Finland.

Åtgärdsförslag och ansvariga instanser

1. Genom hemservice förebyggs utmattning bland föräldrar och de får stöd med att orka

Tillgången på hemservice för barnfamiljer ökas, särskilt för familjer med små barn, flera barn, ensamförsörjare och familjer med handikappade och långtids-sjuka barn. Hemservice erbjuds genom rådgivningen och tjänster inom småbarnsfostran så att man inte behöver vara klient hos barnskyddet för att få hemservice.

Ansvar: SHM, UKM, kommunerna

2. Föräldrar med missbruks- och mentala problem erbjuds service för att lösa problemen och i denna service beaktas också barnens behov av stöd

Personal inom olika serviceformer lär sig känna igen rusmedelsmissbruk och mentala problem hos föräldrar och lyssna på signaler från barnen om att sådana problem finns. När vuxnas missbruk och mentala problem behandlas utreds också alltid vilket behov av stöd barnen i familjen har. Samtidigt får familjerna stöd med att utveckla sunda kommunikationsmönster och positiva uppfostringsmetoder.

Stöd ges för de förslag som lagts fram av Arbetsgruppen för säkerställande av vård och behandling för gravida kvinnor med missbruksproblem (SHM:s utredningar 2009:4). Det arbete som görs av Arbetsgruppen för säkerställande av tillräckliga stödtjänster för barn till föräldrar med missbruksproblem (STM:00/2010) understöds.

Ansvar: SHM, UKM, THL; kommunerna

Samarbetspartner: Organisationerna

3. Stöd för fostran i hemmet organiseras enligt lågtröskelprincipen i samband med olika serviceformer samt på webben

Service för barnfamiljer tillhandahålls och organiseras som en helhet så att det finns förebyggande stöd och stöd med låg tröskel också för fostran i hemmet. Stöd för positiv fostran organiseras i anslutning till både rådgivningen, småbarnsfostran och skolan enligt principen om fostringsgemenskap. För att kunna arbeta för en positiv fostran måste man påverka både mammornas och pappornas attityd till fostran.

I skolan kan stödet för familjerna och hemuppfostern fungera som en del av elevvården som helhet och av det mångprofessionella samarbetet och ingå i det ökande samarbetet mellan hem och skola. Den möjlighet till en s.k. omfattande hälsoundersökning av hela familjen som ingår i den nya förordningen om rådgivningsverksamhet, skol- och studerandehälsovård utnyttjas i stödet för fostran i hemmet. Enligt förordningen utreds vid den omfattande hälsoundersökning som riktar sig till en familj som väntar barn också familjens välbefinnande genom en intervju och vid behov med andra metoder. Den omfattande hälsoundersökning som riktar sig till barn under skolåldern och till elever innehåller en intervju med barnets föräldrar och en utredning av hela familjens välbefinnande till den del det är nödvändigt för att barnets behov av hälso- och sjukvård och stöd ska kunna bedömas.

Vid stödet för positiv fostran och fostran i hemmet utnyttjas organisationernas och församlingarnas kunnande samt olika webbtjänster. Församlingar, väckelserörelser och religiösa och livsåskådningssamfund uppmuntras att tillsammans med föräldrarna och familjerna engagera sig i arbetet för att minska kroppslig åga.

RAY:s stöd används för att utveckla webbtjänster för föräldrar genom de aktörer som redan har sådan verksamhet (Mannerheims Barnskyddsförbunds föräldratelefon och webb, Väestöliittos webbtelefon för ungdomar) och kommunerna uppmuntras till samarbete med att organisera webbtjänster som stöder föräldrar.

Material som producerats för tidigare kampanjer utnyttjas, exempelvis det material som Centralförbundet för Barnskydd producerat för kampanjen "Älä lyö lasta!" (Slå inte barnet) (en DVD och en broschyr om fostran, "Kekseliäs kasvatus"), finansiering för materialproduktion och -distribution säkerställs. Uppfostringsråd för föräldrar (på finska) finns t.ex. i publikationen "Tyyneen rauhallisesti" som kan beställas på adressen <http://www.alalyolasta.fi/> samt på Mannerheims Barnskyddsförbunds föräldrawebb <http://www.mll.fi/vanhempainnetti/>.

Ansvar: SHM, UKM, Utbildningsstyrelsen, THL, kommunerna

Samarbetspartner: Centralförbundet för Barnskydd, kyrkorna och de religiösa samfunden samt väckelserörelserna och livsåskådningssamfunden

4. Barnets rättigheter inkluderas i grundutbildning och fortbildning för alla yrkesgrupper som arbetar med barn

Barnets rättigheter bör tas med i grundutbildning och fortbildning för alla yrkesgrupper som arbetar med barn. Detta borde omfatta barnets mänskliga rättigheter, de vuxnas färdigheter för kommunikation och arbete med barn och unga i olika åldrar samt minskande av kroppslig åga och annat våld mot barn.

Man utreder möjligheterna att en gemensam studiehelhet som gäller barns mänskliga rättigheter och färdigheter i att engagera barn tas med som en obligatorisk del av grundutbildningen för olika yrkesgrupper. Undervisnings- och kulturministeriet bör på nationell nivå låta någon yrkeshögskola eller något att universitet ta ansvar för att utveckla denna utbildning.

Ansvar: Universiteten, yrkeshögskolorna, yrkesläroanstalterna, SHM, UKM

5. Barnens förtroende för service ökas

De vuxna som arbetar med service för barn och unga får stöd med att utveckla sina färdigheter att kommunicera med barn. De får stöd med att sätta sig in i barnens situation och berätta om olika serviceformer, också barnskyddstjänster, för barn på ett sätt som barnen förstår. Det är särskilt viktigt att barn och ungdomar känner de personer som arbetar med elevvård så att tröskeln för att använda dessa tjänster blir lägre.

Barnens erfarenhetsexpertis utnyttjas för att utveckla servicens kvalitet. Som en del av utvärderingen av servicens kvalitet utreds också barnens förtroende för servicen. Vi rekommenderar att den enkät för barn och unga som ingår som bilaga till arbetsgruppens rapport används för att väcka diskussion och samla in information.

I de skolbesök polisen gör medtas information om våld i nära relationer och om hur ärendet behandlas ifall ett barn rapporterar om våld.

Målet är att barnen ska kunna berätta om våld som de blivit utsatta för så att rädslan och misstanken om negativa följder för dem själva minskar.

Ansvar: SHM/Nationella utvecklingsprogrammet för social- och hälsovård (Kaste), THL, kommunerna, polisstyrelsen

Samarbetspartner: Organisationerna

6. Vid förebyggandet av kroppslig aga läggs tyngdpunkten vid service för småbarnsfamiljer vid rådgivningsbyråerna och inom småbarnsfostran

Vid rådgivningsbyråerna:

- Material om barnets rättigheter och om positiv fostran produceras och tas med i moderskapsförpackningen.
- Positiv fostran och minskning av kroppslig aga görs till en del av innehållet i familjeförberedelsen.
- Som en del av hälsoundersökningen för hela familjen förs ett samtal om barnets fostran både med mamman och med pappan.

Inom småbarnsfostran:

- Då dagvårdslagen revideras inkluderas i den nya lagen samt i grunderna för den riksomfattande planen för småbarnsfostran mål för att minska kroppslig aga och stöda positiv fostran i hemmet.
- Samma ämnesområden tas med också i servicen inom den öppna småbarnsfostran, i familjeklubbar och lekverksamhet.

Ansvar: SHM, THL, UKM, kommunerna

Samarbetspartner: Organisationerna, kyrkorna och de religiösa samfunden samt väckelserörelserna och livsåskådningssamfunden

7. Skolans roll stärks i fostran om de mänskliga rättigheterna samt särskilt vid spridningen av information om när kroppslig aga är förbjuden

Vid revideringen av grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen, vilken pågår som bäst, bör fostran om mänskliga rättigheter stärkas. De ändringar som stärker barnets rättigheter vilka togs med i grunderna för grundskolans och gymnasiets läroplaner 2010 ska konkretiseras i praktiken i skolans vardag. Också säkerhetsfostran för barn beaktas i läroplanerna.

I lärarutbildningen och fortbildningen för lärarna erbjuds lärarna information om barnets rättigheter samt om barnskyddslagstiftningen och metoder att öka barnens kunskap om att alla former av våld är förbjudet.

Skolhälsovårdarnas närvaro i skolsamfundet ökas och deras kunskaper stärks, både om hur man identifierar våld som barn och unga utsätts för och om hur man lyssnar till och stöder barn och unga. I skolhälsovården utnyttjas möjligheten till hälsoundersökning av hela familjen som en möjlighet att diskutera också uppfostringsprinciper. Vid samarbetet mellan hem och skola beaktas också mål som stöder den positiva fostran.

Vid utbildningen av skolgångsbiträden samt ledare av morgon- och eftermiddagsverksamhet beaktas barnets rättigheter och förebyggande av kroppslig aga.

Ansvar: UKM, OPH, lärarutbildningsinstitutionerna, de instanser som ordnar fortbildning för lärare och elevvårdspersonal, SHM, kommunerna

8. Inkluderande av människorättsperspektivet i integrationstjänster och samarbete med invandrarorganisationer

Redan då invandrare kommer in i landet får de information om barnens rättigheter, om positiv fostran och om förbudet mot kroppslig aga. Informationen produceras på minoriteternas egna språk. Det ska finnas gemensamt material och gemensamma riktlinjer för informationen vid ankomsten till landet. Varje invandrare bör få information.

När lagstiftningen om integration revideras inkluderas i målen för servicen och utbildningens innehåll beaktande av familjen som helhet och fostran om mänskliga rättigheter, särskilt om barnens rättigheter. Representanter för invandrare och etniska grupper rekryteras till social- och hälsovårdstjänsterna och anlitas också som utbildare i samband med integrationen av invandrare. Informationen om barnskyddstjänster på olika minoritetsspråk ökas i syfte att öka förtroendet.

Samarbete bedrivs med de etniska minoriteternas och invandrararnas egna organisationer för att förebygga och minska kroppslig aga.

De religiösa samfund som arbetar med invandrare uppmuntras att öppna upp teman som gäller motstånd mot kroppslig aga och stöd för positiv fostran. Fostran utan våld är inte fostran utan gränser utan föräldrarna behöver hjälp med att sätta gränser utan att använda våld.

Kommunernas ungdomsarbete uppmanas informera invandrarbarn och -ungdomar om deras rättigheter och om lagstiftningen.

Ansvar: IM, ELY-centralerna, SHM

Samarbetspartner: Invandrarorganisationer, andra organisationer, religiösa samfund

9. En fortsättning av de webbtjänster som sprider information till barn om mänskliga rättigheter och motstånd mot våld tryggas

En fortsättning tryggas för de webbtjänster som ger barn och ungdomar information om deras egna rättigheter och om kroppslig aga via webben. SHM bör ge anvisningar om att stödet från RAY riktas till webbtjänster med låg tröskel som stödjer barn.

Ansvar: SHM, RAY

Samarbetspartner: Väestöliitto, Folkhälsan, Mannerheims Barnskyddsförbund, Förbundet för mödra- och skyddshem och Barnombudsmannen

10. En attityd- och informationskampanj på bred bas 2011 "Barnet har rätt till en positiv fostran"

En gemensam nationell attityd- och informationskampanj ordnas av olika aktörer med anledning av FN-konventionen om barnets rättigheter. Temat är "Barnet har rätt till en positiv fostran – nej till alla former av våld". Det har 2011 gått 20 år sedan konventionen ratificerades i Finland. Kampanjen kopplas också till Finlands period som ordförande i Nordiska ministerrådet.

Avsikten är att kampanjen arrangeras i samarbete mellan ministerierna, barnombudsmannen, organisationerna, kyrkan och de religiösa samfundet. Målet är ett så brett samarbete som möjligt, även bland kommuner och organisationer för yrkesgrupper som arbetar med barn. Syftet är att också få med organisationer för föräldrar med handikappade eller långtidssjuka barn. Målet är att väcka en livligare offentlig diskussion också inom kyrkorna, väckelserörelserna och religiösa och livsåskådningssamfund och i deras publikationer. Tanken är också att kampanjen riktas till media och journalister. Sociala medier används i kampanjen.

Till målgrupperna hör också organisationer som ordnar olika former av verksamhet för barn och familjer, såsom gymnastik- och idrottsföreningar, hobby-, familje- och föräldraorganisationer och organisationer som ordnar fritidsverksamhet. Det behövs en halvtidsanställd person för att ordna kampanjen (finansieras av SHM eller THL).

Ansvar: Statsrådets politikprogram för barn, unga och familjer, UKM, SHM, THL, kommunerna

Samarbetspartner: Olika organisationer, Barnombudsmannen, kyrkor och religiösa samfund

11. I verksamheten för att förebygga våld i nära relationer beaktas också minskning av kroppslig åga

Våld inom familjen ökar också risken för att barnen utsätts för kroppslig åga. Där beaktas i förebyggandet av våld i nära relationer och i myndighetsnätverken på lokal och regional nivå också minskande av kroppslig åga av barn, vid utbildningen av yrkespersonal och planeringen av service.

Ansvar: SHM; UKM, THL, Regionförvaltningsverken, kommunerna, JM och IM, polisstyrelsen

12. Bättre samarbete mellan myndigheterna

De myndigheter som arbetar med barn ska få mera information och utbildning om sekretessbestämmelserna så att de känner till bestämmelserna och kan til-

lämpa dem i praktiken. Statsmakten utarbetar anvisningar för myndigheterna. I anvisningarna bör också beaktas verksamhet i form av webbtjänster.

För det sociala arbetet inom barnskyddet utarbetas en verksamhetsmodell som används på riksnivå för polisanmälan om misstanke om brott mot barn. Målet är att förenhetliga praxis som nu varierar regionalt och därigenom främja likabehandling av barn som blir utsatta för våld.

Vi utreder den modell som används i Holland, där myndigheterna med hjälp av webben sinsemellan och med barnens föräldrar kan utbyta information om problem med barns och ungdomars utveckling.

Ansvar: SHM, UKM, JM och polisstyrelsen

13. Förenhetligande av tillvägagångssätten inom rättssystemet

Målet bör vara att det vid utredning av våldsbrott som barn finns ett så högklassigt förundersökningsmaterial som möjligt (förhör med barnet och de berörda parterna, sakkunnigutlåtanden). De regionala skillnaderna bör minskas och processen görs snabbare. Genom att koncentrera utredningen av brott mot barn till specialiserade polismän kan man förbättra utredningens kvalitet. Polisens yrkeskunskap i att förhöra och bemöta barn ska ytterligare förbättras med hjälp av utbildning. Barnens egna erfarenheter bör utnyttjas för att utveckla verksamheten. Det är viktigt att polisens och åklagarens samarbete effektivteras i förundersökningsstadiet.

För att man snabbare ska få in sakkunnigutlåtande bör staten överta ansvaret för finansieringen en av medicinska undersökningar och rättspsykiatriska utlåtanden vid förundersökning av misshandel av barn, såsom staten redan gjort när det gäller sexualbrott.

Stöd ges för piloteringen och användningen i Finland av en modell för gemensam behandling av frågor som gäller barn (på finska "Lastenasiain talo") för att olika myndigheters arbete för att minska våld mot barn ska kunna förenhetligas, kvaliteten på förundersökningarna garanteras och de skador som barnen orsakas ska minimeras.

Om en förälder misstänks för brott ska en intressebevakare för barnet snabbare utses.

Stöd ges för Regeringens proposition 78/2010 med förslag om ändring av 21 kap. 16 § i strafflagen, vilken nu behandlas av riksdagen. Enligt propositionen ska bestämmelsen om åtalsrätten för lindrig misshandel ändras så att lindrig misshandel av en minderårig eller närstående person ska höra under allmänt åtal. De närstående som omfattas av skyddet ska i bestämmelsen individualiseras så exakt som möjligt. Mera utbildning ska ordnas både för polisen och för rättsväsendets personal.

Ansvar: JM, SHM, polisstyrelsen

14. Information ska regelbundet samlas in om hur allmän kroppslig åga är och om attityderna till kroppslig åga.

Undersökningen om barn som blir offer för våld, vilken kartlägger hur vanligt våld mot barn är, bör göras till en del av statens regelbundna informationsinsamling. Undersökningen bör utföras regelbundet med fyra eller fem års intervall.

Uppföljningen av handlingsprogrammet förutsätter att följande undersökning om barn som blir offer för våld, om vuxnas attityder och om barns attityder genomförs 2012. Undersökningen om vuxnas attityder görs av Centralförbundet för Barnskydd och undersökningen om barns attityder av UNICEF. Staten bör svara för kostnaderna för undersökningarna.

Det behövs information också om attityderna hos yrkespersonal som arbetar med barn och hos dem som arbetar inom rättsväsendet. En särskild undersökning om detta förordas.

Ansvar: IM, JM

Samarbetspartner: Centralförbundet för Barnskydd, UNICEF

15. I Finlands människorättspolitik och bilaterala relationer samt multilaterala verksamhet på FN:s, Europarådets och EU:s nivå understöds respekten för barnets rättigheter och människovärde och minskande av kroppslig åga.

Ansvar: UM och SHM, UKM, IM

16. En ny bedömning av läget görs 2015

Arbetet för att minska kroppslig åga ska vara långsiktigt och konsekvent. Utgående från de resultat man fått 2015 görs nationellt i samarbete mellan olika instanser och med SHM som ansvarig instans en ny bedömning av läget och de nödvändiga åtgärderna slås fast.

Ansvar: SHM

3 KROPPSLIG INTEGRITET OCH POSITIV FOSTRAN ÄR BARNES MÄNSKLIGA RÄTTIGHET: LAGSTIFTNING OCH INTERNATIONELLA AVTAL

Finland en av de första som förbjöd kroppslig aga

Europarådet inledde 2009 en kampanj som hade som mål att kroppslig aga av barn såväl i skolor, institutioner och i hemmen skulle förbjudas i lag i alla Europarådets medlemsländer. Av Europarådets medlemsländer förbjöd Sverige kroppslig aga 1979. I Finland förbjöds kroppslig aga de facto först 1984, även om en ändring av strafflagen gällande detta infördes redan 1979. Föräldrars och andra fostrares rätt att använda aga i uppfostran hade redan tidigare väckt missnöje och frågan diskuterades livligt på 1970-talet. Först under det internationella Barnets år 1979 tog Finlands kommitté särskilt ställning för att rätten till aga skulle slopas i sitt betänkande som publicerades 1980.²

I Finland erkänner lagstiftningen barnets människovärde och mänskliga rättigheter, utmaningen är att realisera dessa i praktiken. I Finland var det viktiga brytningsskedet i synen på våld mot barn redan i slutet av 1970-talet och början av 1980-talet. Då fördes en samhällsdebatt om huruvida kroppslig aga kan accepteras. I denna debatt kan man känna igen samma argument som i den debatt som nu förs i de länder som överväger att förbjuda kroppslig aga.

Kännetecknande för den debatt som fördes i Finland för 30 år sedan var att man fäste uppmärksamhet vid psykologiska och fysiska men och risker med kroppslig aga. Å andra sidan hänvisade de som försvarade agan till att det är ett effektivt och snabbt sätt att påverka barn. Det var alltså fråga om en debatt bland motståndare och försvarare om huruvida kroppslig aga är en ändamålsenlig metod när man jämför dess för- och nackdelar. I debatten framfördes i någon mån också religiösa motiveringar när man med hänvisning till bibelcitat försökte försvara aga av barn. I det första skedet byggde debatten alltså inte i första hand på barnets mänskliga rättigheter utan på ändamålsenlighet.

Samhällsdebatten ledde till att föräldrarnas rätt att aga sina barn först avskaffades i strafflagen 1979. Ända till dess hade det i paragrafen om miss-

² RP till riksdagen om lag om ändring av lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt och förmynderskapslagen

handel ingått en bestämmelse enligt vilken aga som gavs av föräldrarna inte ansågs som sådan lindrig misshandel som avsågs i strafflagen.

Domstolarna bestraffade dock inte heller efter lagändringen föräldrar för att de använt våld utan ansåg att föräldrar sedan gammalt hade rätt att aga sina barn. Tydligare bestämmelser i frågan intogs i lagen om vårdnad om barn och umgängesrätt (361/1983), som trädde i kraft i början av 1984. I denna lag förbjöds kroppslig aga av barn i klara ordalag: "Barn bör uppfostras så att det får förståelse, trygghet och ömhet. Barnet får inte undertryckas, agas eller utsättas för annan kränkande behandling. Barnet bör stödas och uppmuntras i sin utveckling till självständighet, ansvarsfullhet och vuxenhet."

Efter att lagen trätt i kraft och redan i debatten före det framhölls ofta att lagens främsta ändamål inte är att straffa föräldrarna utan att påverka attityderna till uppfostran och föra fram samhällets ståndpunkt. I lagen om vårdnad om barn och umgängesrätt stadgas inte om några sanktioner för de föräldrar som agar sina barn. Tanken är dock att straff för misshandel ska utdömas enligt strafflagens bestämmelser om misshandel.

Det är säkert på sin plats att framhålla lagens uppfostrande betydelse även om det är fråga om ett slags självklarhet eftersom det främsta syftet med alla paragrafer i strafflagen torde vara att förebygga brott. Den lagstiftning som förbjuder aga av barn och straffen för detta och också den offentlighet de får torde i praktiken ha en mycket viktig förebyggande effekt.

I motiveringarna till förbudet mot aga av barn i lagen om vårdnad av barn (1 § 3 mom.) sägs dock att det uttryckliga syftet med paragrafen är att strafflagen ska kunna tillämpas då föräldrar gör sig skyldiga till misshandel av barn. Det är således inte enbart fråga om lagstiftarens rekommendation.

"Med tanke på gällande rätt har det i någon mån ansetts omtvistat om barnets föräldrar eller annan vårdnadshavare skall anses ha rätt att aga barnet, vilka gränserna för denna rätt att aga är samt om föräldrar eller andra vårdnadshavare kan anses göra sig skyldiga till misshandel av barnet då de agar det. När lagförslaget utarbetades var det uttryckliga syftet att samtidigt bekräfta att barnets vårdnadshavare efter att lagen trätt i kraft inte längre hade rätt att aga barnet och att också bestämmelsen om lindrig misshandel i strafflagens 21 kap. 7 § kan tillämpas då en förälder eller annan vårdnadshavare gör sig skyldig till sådan misshandel som avses i paragrafen, även om det skett i uppfostringssyfte. Förslaget sammanföll i detta avseende med den rekommendation som Europarådet godkände 1982." (RP 224/1982 s. 12).

Inte heller detta räckte för alla domstolar. Ännu på 1990-talet upphävde Kouvola hovrätt en fällande dom i en tingsrätt i ett fall då vårdnadshavaren luggat ett barn under skolåldern och knäppt till det med fingret. Hovrätten ansåg att det inte kunnat påvisas att "smärta förorsakats i annat än uppfostringssyfte" och att förövaren hade grundade skäl att anta att han hade rätt att aga barnet, varför han inte med sitt förfarande gjort sig skyldig till uppsåtlig misshandel. Traditionen var således så stark att man ännu tio år

efter att lagen stiftades i hovrätten trodde att uppfostringssyfte gjorde våld acceptabelt.

Högsta domstolen upphävde hovrättens friande dom och utdömde ett straff med stöd av strafflagen och lagen om vårdnad av barn och umgängesrätt samt motiveringarna till lagen.³

Utom i Finland och Sverige har kroppslig aga förbjudits i lag endast i 23 andra länder, av vilka 17 är medlemmar i EU.⁴

De flesta av dessa länder finns i Europa och Sydamerika. I många europeiska länder (Frankrike, Storbritannien) är debatten först på gång. I de flesta av de länder från vilka det kommer invandrare till Finland har kroppslig aga av barn inte förbjudits (Ryssland, Somalia). Av denna orsak finns det särskilt behov av att aktivt informera invandrare om Finlands lagstiftning och om barns rättigheter.

Avtal om mänskliga rättigheter och kroppslig aga av barn

FN:s konvention om barnets rättigheter som Finland ratificerade 1991 gäller alla under 18 år. Människorättsperspektivet på förbudet mot våld mot barn och kroppslig aga har stärkts i Finland i synnerhet på 1990- och 2000-talet. Barn har samma människovärde som vuxna. Barnet har på grund av sin sårbarhet rätt till särskilt skydd men också rätt att framföra sin egen åsikt så att de vuxna beaktar den utgående från barnets ålder och utvecklingsnivå.

När det gäller förbudet mot kroppslig aga är artiklarna 19 och 37 i FN-konventionen centrala. Artikel 19 i konventionen förbjuder alla former av fysiskt eller psykiskt våld, skada eller övergrepp, vanvård eller försumlig behandling, misshandel eller utnyttjande. Dessutom förbjuder artikel 37 att barn bestraffas på ett grymt eller förnedrande sätt. Dessa syns i Finlands grundlag som garanterar alla rätt till personlig integritet. Dessutom betonar 6 § i lagen att barn ska bemötas som jämlika individer och ha rätt till medinflytande i frågor som gäller dem själva.

Konventionen om barnets rättigheter utgör en helhet, vilket innebär att ingen artikel ska läsas skilt för sig utan i förhållande till de andra artiklarna. Kommittén har i anslutning till artikel 19 särskilt lyft fram de allmänna principerna i konventionen, artikel 2 (icke-diskriminering), artikel 3 (barnets bästa), artikel 6 (rätt till liv och överlevnad och utveckling), och artikel 12 (åsiktsfrihet och rätten att bli hörd). Också artikel 5 (föräldrarnas ledning och barnets fortlöpande utveckling), artikel 9 (avskiljande från föräld-

³ HD Diarienummer: R92/661, Givet: 26.11.1993, Liggare: 4286

Ett barns vårdnadshavare hade i uppfostringsyfte förorsakat barnet smärta genom att lugga det och knäppa till det med fingret. Vårdnadshavaren dömdes till straff för lindrig misshandel.

SL 21 kap. 7 §

L. angående vårdnad av barn och umgängesrätt I kap. I § 3 mom.

⁴ Dessa länder är Sverige (1979), Finland (1983), Norge (1987), Österrike (1989), Cypern (1994), Danmark (1997), Lettland (1998), Kroatien (1999), Israel (2000), Tyskland (2000), Island (2003), Ukraina (2004), Rumänien (2004), Ungern (2005), Grekland (2006), Nederländerna (2007), Nya Zeeland (2007), Portugal (2007), Venezuela (2007), Spanien (2007), Uruguay (2007), Costa Rica (2008), Moldavien (2008), Luxemburg (2008).

rar), artikel 18 (föräldrarnas ansvar för uppfostran), artikel 20 (alternativ omvårdnad), artikel 24, 3 (traditionella sedvänjor som är skadliga för barnets hälsa), artikel 28, 2 (disciplinen i skolan), artikel 34 (skydd mot sexuellt utnyttjande), artikel 37 (förbud mot tortyr och grymma eller förnedrande straff), artikel 38 (väpnade konflikter) och artikel 39 (rehabilitering) ansluter sig nära till artikel 19.

Kommittén har tagit ställning till våld mot barn i flera av sina allmänna debatter, Minskning av kroppslig aga av barn behandlas särskilt i kommitténs allmänna kommentar (General comment) nr 8 från 2006 "The right of the child to protection from corporal punishment and other cruel or degrading forms of punishment" (arts. 19; 28, para. 2; and 37, inter alia)⁵ (Skydd av barn mot kroppslig bestraffning och andra grymma och förnedrande sätt att bestraffa).

I sin allmänna kommentar har kommittén bland annat framhåvt att förbudet mot kroppslig aga är absolut, d.v.s. den kan inte i ljuset av FN-konventionen försvaras som godkännande av s.k. skäligt eller lindrigt våld i uppfostringssyfte. Kommittén har också betonat att man inte med religionsfrihet kan motivera kränkning av en annan människas människovärde och mänskliga rättigheter, såsom kroppslig aga. För verkställande av konventionen rekommenderar kommittén att kroppslig aga förbjuds i lagen, att information, upplysning och utbildning ordnas för föräldrar samt att läget regelbundet bedöms och forskning bedrivs. Rättssystemets åtgärder, d.v.s. bestraffningar, ser kommittén främst som "avskräckande exempel" och en förebyggande metod.

I FN-konventionen om barnets rättigheter betonas också barnets människovärde och fostran till ömsesidig respekt mellan barn och föräldrar. Föräldrarna har i första hand ansvaret för fostran och de bör beakta barnets bästa. Stat och kommun ska stödja föräldrarna i deras uppgift som fostrare.

På initiativ av kommittén för FN-konventionen om barnets rättigheter har FN gjort en omfattande undersökning om våld mot barn. Denna undersökning färdigställdes 2006, och dess budskap, liksom också kommitténs budskap, är att det inte finns något berättigande för våld mot barn och att det kan förhindras. The United Nations Study on Violence against Children.⁶

Konventionen om funktionshindrades rättigheter (2006) har Finland undertecknat 2007 men ännu inte ratificerat. Artikel 16 i denna konvention erkänner funktionshindrades särskilda behov av skydd mot alla former av utnyttjande och våld. I artikel 17 i konventionen sägs att alla funktionshindrade har samma rätt till fysisk och psykisk integritet som andra. Detta är av speciell betydelse med tanke på att handikappade barn löper större risk än andra barn att bli utsatta för kroppslig aga.

⁵ [http://www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/\(Symbol\)/CRC.C.GC.8.En?OpenDocument](http://www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/(Symbol)/CRC.C.GC.8.En?OpenDocument)

⁶ <http://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/study.htm>

FN-kommittén för barnets rättigheter framhäver att varje individs mänskliga värdighet är en grundläggande och styrande princip i all internationell lagstiftning om mänskliga rättigheter. Utom ovannämnda konventioner förpliktar också FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna, internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter samt internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter till respekt för alla människors värdighet och fysiska integritet och garanterar alla rätt till samma skydd.

Utom FN:s konventioner har också Europarådets konventioner om mänskliga rättigheter betydelse genom att de stärker barnets rättigheter. Dessa konventioner är Europeiska konventionen om skydd för mänskliga rättigheter och Europarådets nyligen reviderade sociala stadga, (European Social Charter; 1961). De flesta europeiska länder har anslutit sig till den. Konventionen har skärpts när det gäller våld mot barn och tolkningen har förtydligats, särskilt under 2000-talet i Europeiska människorättskommissionen, som behandlar olika länders rapporter om iakttagandet av konventionen.

Också Europeiska människorättsdomstolen (EMD) övervakar att Europeiska människorättskonventionen följs. Kroppslig bestraffning av barn har förbjudits i flera av Europeiska människorättsdomstolens beslut sedan 1978.⁷ Europarådets ministerkommittéer och parlamentariska plena har också sedan 1979 antagit flera rekommendationer om minskning av alla former av våld mot barn.⁸ I Europarådet drogs således de första riktlinjerna upp ungefär samtidigt som förbud mot kroppslig aga första gången infördes i Finlands strafflag. Europarådet har för 2009–2011 en särskild strategi för barnets rättigheter. Inom ramen för den har gemensamma riktlinjer utarbetats för att minska våldet mot barn.⁹ Detta är också ett prioriterat område inom Europas människorättsombuds arbete. I Europarådets rekommendationer betonas att det inte räcker enbart med att ändra lagen för att kroppslig aga ska kunna avskaffas utan som stöd behövs också en nationell strategi för att påverka attityder långsiktigt och främja alternativa, positiva färdigheter inom föräldraskap.

Europarådets rekommendationer och riktlinjer har använts vid utarbetandet av detta handlingsprogram för att förebygga och minska kroppslig aga.

Principerna för barnets rättigheter har befästs också i EU:s nya grundfördrag, men flera av EU:s medlemsländer har ännu inte förbjudit kroppslig aga av barn i sin lagstiftning. Detta försvagar konsekvensen i EU:s åtgärder i global påverkan på mänskliga rättigheter. Europeiska kommissionens pågående program Daphne III har som prioritering att förhindra våld mot barn, unga och kvinnor. Programmet pågår 2007–2013.

⁷ Europeiska människorättsdomstolens beslut finns på <http://www.echr.coe.int/echr>. Se särskilt Tyrer mot UK, 1978; Campbell och Cosans mot UK, 1982; Costello-Roberts mot UK, 1993; A mot UK, 1998.

⁸ Se Eradicating violence against children. Building a Europe for and with children. Council of Europe publications. 2008, eller Parenting in Contemporary Europe: A positive approach. T.ex. Janson: A non violent upbringing for children.

⁹ Policy guidelines on integrated national strategies for the protection of children from violence http://www.coe.int/t/transversalprojects/children/News/Guidelines/Recommendation%20CM%20A4%20protection%20of%20children%20_ENG_BD.pdf

4 VAD ÄR KROPPSLIG AGA OCH PÅ VILKET SÄTT SKADAR DEN BARNEN?¹⁰

Vad är kroppslig aga?

Typiska former av kroppslig aga är att daska till, slå till, knuffa, riva, knäppa till, lugga, ge stryk och motsvarande våldshandlingar. Det anses också som kroppslig aga att slåpa på ett barn eller annars behandla det hårdhänt på ett sätt som förorsakar smärta. Det anses som kroppslig aga att med avsikt tillfoga barnet smärta för att bestraffa det eller reglera dess beteende. Definitionen av vad som är kroppslig aga behandlas närmare också på sidan 12 i rapporten.

Den som blir utsatt för kroppslig aga är alltid i underläge gentemot en fysiskt överlägsen vuxen som ensidigt definierar reglerna för beteendet och formen av straff, ifall barnet bryter mot reglerna. Barnet har inte någon definitionsrätt i denna fråga. Särskilt för små barn, som ju oftast blir utsatta för kroppslig aga, förblir förhållandet mellan orsak och verkan ofta oklar. Barnet får av kroppslig aga den signalen att våld är tillåtet och att det är ett godtagbart sätt att lösa konflikter. Barnet får också den uppfattningen att den starkare vinner och att man också i sin närmaste krets måste vara rädd.

Kroppslig aga är misshandel av barn. Enligt strafflagen bestraffas som misshandel uppsåtligt förorsakande av smärta eller skada. Alla fysiska handlingar som kan räknas som kroppslig aga är straffbara misshandelsbrott. Föräldrar eller andra vuxna har inte rätt att använda våld mot barn.

Kroppslig aga och kränkande behandling av barn

De största riskerna när det gäller barnets närmiljö gäller kränkande behandling, som kan vara försummelse, fysiskt våld och sexuellt utnyttjande samt en situation då den som har hand om barnet hittar på eller förorsakar symptom och sjukdomar hos barnet. De olika formerna av kränkande behandling förekommer inte nödvändigtvis separat utan de kan vara sammankopplade på ett komplicerat sätt. I kränkande behandling av barn ingår alltid också någon grad av emotionell försummelse och/eller emotionellt våld, vilket också kan förekomma separat och som ofta är svårt att upptäcka också för yrkesutbildade personer. Emotionellt kränkande behandling kan innebära att barnet fortsättningsvis avvisas, görs osynligt, förolämpas, hånas, hotas, skräms upp, skälls ut, förödmjukas, föraktas eller isoleras. Att ett barn fortgående blir illa behandlat emotionellt har antagits ha en djupare och mera bestående inver-

¹⁰ Detta kapitel består i huvudsak av den litteraturoversikt över tidigare undersökningar på området som arbetsgruppen beställt av MKD, barnläkare Annlis Söderholm "Söderholm, Annlis: Kuritusväkivallan määritelmä, riskitekijät, suhde muuhun kaltoinkohteluun ja sen seuraukset. Lap-siin ja nuoriin kohdistuvan kuritusväkivallan vähentämisen ja ehkäisemisen kansallista toimintaohjelmaa valmisteleavan työryhmän tilaama artikkeli työn tueksi 8.3.2010".

kan på barnets beteende och emotionella, sociala och kognitiva utveckling än andra former av kränkande behandling.

Kroppslig aga kan anses vara en form av fysiskt våld mot barn - ytterst kan det handla om allvarlig fysisk misshandel. Det kan vara svårt att dra gränsen mellan kroppslig aga och fysisk misshandel, men om barnet bestraffas kroppsligt så att det får skador som kräver vård är det skäl att tala om misshandel av barn. Att slå med rem eller andra redskap kan t.ex. medföra sådana skador att man utan tvivel kan slå fast att det är fråga om misshandel. Kroppslig aga är särskilt förödmjukande och skadligt om den upprepas och om barnet också emotionellt behandlas illa. En åttaårig finsk pojke har uttryckt saken så här: "att få stryk är inte så farligt som att bli utskäld".

Psykiskt våld i förhållande till kroppslig aga

Fysiskt våld är alltid på samma gång psykiskt våld, det kränker den som blir utsatt för det och det visar likgiltighet för dennas välmående. Fysiskt lidande som förorsakas med uppsåt innehåller och förorsakar psykiskt lidande och förödmjukelse.

Att skymfa, håna, mobba, hota och skrämna är våld och förorsakar lidande och psykiska skador. Då en vuxen i auktoritetsställning använder sig av sådana medel på en minderårig för att reglera hans eller hennes beteende är det fråga om kroppslig aga (våld i bestraffningssyfte). Också psykiskt våld kan vara straffbar misshandel.

Riskfaktorer med att använda kroppslig aga

Kroppslig aga, liksom andra former av kränkande behandling av barn, kan förekomma också i familjer som utåt på alla sätt verkar klara sig väl socialt och ekonomiskt. Kroppslig aga förekommer i alla kulturer, men överallt finns också individer som förhåller sig negativt till den. I många undersökningar har det kommit fram att det finns familjer med ökad risk för kroppslig aga.

En förhöjd risk finns för familjer där:

- föräldrarna har en stark tro på effekten av kroppslig aga
- föräldrarna själva blivit utsatta för kroppslig aga
- föräldrarnas kulturella och/eller religiösa bakgrund möjliggör en positiv inställning till kroppslig aga
- föräldrarna kommer från ett land där kroppslig aga är tillåten
- föräldrarna har en låg utbildningsnivå och lever i socialt och ekonomiskt trångmål

¹¹ Meta-analys är en metod som används av flera, där avsikten är att dra slutsatser genom att kombinera tidigare forskningsresultat som gäller samma sak. Syftet är att åstadkomma en syntes, som ger en starkare evidens i frågan än enskilda undersökningar. Meta-analys används särskilt i samhällsvetenskaper och medicin.

- vardagen är stressig på grund av parrelationsproblem, alkohol- och narkotikaproblem, mentala eller ekonomiska problem, föräldrarna är ofta irriterade och arga på barnet
- föräldrarna är under 30 år
- barnet är under skolåldern
- barnet skadar genom sitt beteende andra barn och råkar själv in i risksituationer
- barnet har sjukdomar eller symtom som kräver särskild uppmärksamhet (t.ex. ADHD, psykiska sjukdomar, motoriska handikapp).

Ingen av dessa riskfaktorer räcker ensam till för att förklara de olika formerna av kränkande behandling av barn. För att utreda frågan behövs en analys från ekologisk synvinkel. Enligt denna är orsaker och följder vid kränkande behandling en komplicerad helhet som består av olika faktorer och interaktionen mellan dem. Till dessa hör barnet, föräldrarna, familjen, olika samfund som barnet och familjen har att göra med, samt det omgivande samhället och dess kultur, värden, normer och lagar. Riskfaktorerna bör inte användas som indikatorer på olika former av kränkande behandling, men information om dessa kan hjälpa till att utreda situationen för barn som lever i riskförhållanden och för att planera förebyggande.

Vad är inte kroppslig aga?

Det är inte kroppslig aga att använda kraft för att sätta gränser för barnet eller hindra barnet från att göra något när syftet inte är att förorsaka smärta och man inte heller förorsakar smärta. Sådana situationer är att skydda barnet självt mot skada, skydda andra eller sätta gränser för barnets beteende för att t.ex. skydda föremål som kan gå sönder. Sådana situationer är t.ex. vanliga att man måste sätta gränser för barnet mot dess vilja t.ex. genom att ta barnet i famnen, ta in barnet då det är ute och leker och andra liknande saker som hör till dagordningen, och som barnet inte just i den stunden vill göra men som är nödvändiga. Detta är situationer då den vuxne ibland måste tvinga barnet för att kunna sköta normala dagliga göromål.

Våld som är särskilt allvarligt och leder till allvarliga skador har i allmänhet inte ansetts som kroppslig aga utan det har redan tidigare betraktats som misshandel. Som kroppslig aga har inte heller ansetts misshandel och våld som ansluter sig till religiösa riter, och som kan vara accepterade i de kulturer som utövar dessa riter men som inte berättigas med uppfostran. Våld mellan jämnåriga anses inte heller som kroppslig aga.

Följder av kroppslig aga

1. Följderna för barnen

Det finns inte just några forskningsrön som påvisar att kroppslig aga på lång sikt skulle ha önskad effekt på barns beteende, även om vissa forskare ansett att lindrig kroppslig aga för att få barn att lyda är en godtagbar metod och t.o.m. ett bevis på bra föräldraskap. Man kan nog genom aga få ett barn att lyda genast, men med kroppslig aga kan man inte få ett önskat beteende på lång sikt. I en omfattande översiktsartikel som innehåller en meta-analys¹¹ av över 300 publikationer som behandlar kroppslig aga, konstateras att kroppslig aga påverkar förhållandet mellan barn och föräldrar negativt, exempelvis så att barnet inte anser sig kunna lita på sina föräldrar eller förvänta sig närhet av dem. Kroppslig aga konstaterades ha många allvarliga negativa följder för barnets välmående, beteende och utveckling. Den som skrivit översikten rapporterar att den ökar risken för att barnet börjar bete sig aggressivt, osocialt eller annars problematiskt och ökar risken för psykiska problem. Kroppslig aga kan leda till svag självkänsla och självuppfattning och kan skada barnets uppfattning om vad som är rätt och fel.

I en undersökning från USA som publicerades i fjol sägs att kroppslig aga påverkar barnets kognitiva och intellektuella utveckling negativt. Barn som fått slag hade en lägre intelligenskvot än barn som inte bestraffats fysiskt. Barn som blivit offer för kroppslig aga har också konstaterats ha ökad risk att bli utsatt för fysisk misshandel i familjen. Risken är sannolikare om barnet ofta får kroppslig aga och om något tillhygge används vid agan. Det har påståtts att barnets beteendeproblem kan minska om föräldrarnas tro på att kroppslig aga har positiv verkan minskar.

2. Följderna för barnet i vuxen ålder

Det beteendemönster som barnet tar till sig genom kroppslig aga, att våld kan användas som ett sätt att lösa problem och konflikter och få kontroll över en annan människa, kan följa barnet upp i ungdomsåldern och ända in i vuxen ålder. Det finns därför en risk för att barnet som vuxen uttrycker sina aggressioner verbalt och fysiskt mot sin partner och sina barn. Erfarenheterna kan också vara en delorsak till att män och kvinnor använder sexuell tyranni i sina nära relationer. Den skadliga inverkan kroppslig aga har på den psykiska hälsan kan fortsätta i vuxen ålder till exempel som ångest och depression. Det finns en risk för missbruksproblem och brottsligt beteende; när man analyserar riskerna är det viktigt att också utreda den sociala kontext i vilken kroppslig aga förekommit.

Barn i riskzonen

Barn som behöver särskilt stöd

I Sverige har det gjorts en undersökning om kroppslig åga i familjer med handikappade och långtidssjuka barn. Professor Staffan Janson redogjorde för resultaten av denna undersökning i det seminarium som arbetsgruppen ordnade 17.2.2010. I Sverige kom det fram att handikappade barn blev utsatta för våld i hemmet dubbelt oftare än friska barn. Om barnet har flera handikapp ökar det risken för våld. I Sverige var risken särskilt stor för barn som har ADHD eller liknande symtom och vilkas kommunikation både föräldrar och yrkesutbildade personer har svårt att förstå. Ingen långvarig sjukdom har ansetts särskilt skydda mot kroppslig åga. Risken steg enligt undersökningen ytterligare om familjen förutom att barnet var handikappat eller annars svårkött också hade små inkomster eller var födda utomlands.

Barn som behöver särskilt stöd kan ha svåra emotionella eller beteendeproblem som kan trötta ut föräldrarna. De reagerar mycket känsligt för förändringar i omgivningen. Deras utveckling kan vara fördröjd antingen på något litet delområde eller emotionellt, i fråga om känslolivet eller andra sinnen. Exempelvis ett barn med social-emotionella problem har ofta svårt att följa överenskomna regler och överenskommelser. Genom sin olydnad prövar barnet gränser precis som alla andra barn. Barnets aggressiva beteende och aggressiva reaktioner kan ofta bero på att det är helt omöjligt för barnet att självt kontrollera sitt beteende i vissa situationer då det är i interaktion med andra barn. Barnet vet i allmänhet självt att det gjort fel men kan inte förklara varför det reagerat så och är ofta självt förläget över att det uppfört sig så.

Ett barn som behöver särskilt stöd, som har ett handikapp eller en långvarig sjukdom, behöver särskild omsorg och goda mänskliga relationer och en förtroendefull atmosfär för att trots sitt handikapp eller sin sjukdom kunna utvecklas på bästa möjliga sätt. Forskningsresultat betonar alltså behovet av att erbjuda rådgivning, handledning och service som underlättar vardagen i synnerhet för föräldrar till barn som behöver särskilt stöd, som är handikappade eller långtidssjuka.

Det är viktigt för föräldrar till barn som behöver särskilt stöd att överväga vilken form av följder/bestraffningar som är skäliga med hänsyn till barnets förutsättningar. Man borde inte ha för mycket regler och direktiv och de får inte vara för invecklade att följa. Regler lär sig barnet tillsammans med en vuxen. Positiva människorelationer, opartiskhet och förtroende är avgörande med tanke på utvecklingen av känslolivet och människorelationer.

Neuropsykiatriska syndrom och hur man kan lugna barnet

Störningar i hur barnet uppfattar olika sinnesförnimmelser är allmänna vid neuropsykiatriska syndrom såsom ADHD. Dessa problem som kallas störningar i den sensoriska integrationen kan förekomma på flera olika områden. Hos barn med ADHD-symtom kan bland annat förekomma överkänslighet i

fråga om hörseln och över- eller underkänslighet i fråga om beröring. Överkänsligheten kan synas i att också en lätt beröring kan göra barnet irriterat. Många ADHD-barn behöver djupa känsselförnimmelser för att balansera känselsystemet. När barnets känselsinne fungerar avvikande kan det uppfatta också en lätt beröring som smärta och reagera oväntat kraftigt på den. Å andra sidan lugnar sig många barn då en vuxen tar det i ett fast holding-grepp, vilket ofta lärs ut åt föräldrarna på barnpsykiatriska avdelningar.

Det är viktigt att känna igen de särdrag som hör ihop med ADHD, för att inte sådana metoder att lugna barnet (holding) och som barnet behöver på grund av sitt avvikande sinnessystem uppfattas som aga. För att få ett ADHD-barns uppmärksamhet måste man kanske också konkret beröra barnet och ge korta, tydliga direktiv, som för en utomstående kan verka och låta som auktoritär uppfostran. Det är dock ofta endast fråga om att skapa en klar och tillräckligt fast struktur som stöd för att styra barnets beteende. Barnets starka reaktioner i situationer då föräldrarna sätter gränser för det kan bero på störningar i den sensoriska integrationen, då en öm beröring kan kännas otrevlig för barnet och leda till ett oskäligt våldsamt känsloutbrott. För ADHD-barn gäller precis samma regler om att kroppslig aga är straffbar som för vilka andra barn som helst. Problemen med att behandla sensoriska intryck som hör ihop med ADHD förutsätter dock ofta att man fysiskt sätter gränser för barnet för att lugna det och garantera dess trygghet.

Det är viktigt att ta våld till tals

Det är mycket viktigt att det inom hälsovården finns yrkesutbildade personer som har erfarenhet och förmåga att känna igen, möta, undersöka och vårda barn som på olika sätt blivit utsatta för kränkande behandling och exempelvis just kroppslig aga. Frågor om riskfaktorer och eventuellt våld inom familjen borde ingå i utredning av barns och deras familjs situation också då man inte ens misstänker att det finns några risker eller att barnet blir illa behandlat. En del av riskfaktorerna i en familj kan vara kända eller uppenbara, medan andra fås fram endast genom att man ställer frågor. Om barnet bemöts med äkta intresse och respekt kan också barnet ge bra och konkreta svar på direkta frågor om eventuella negativa erfarenheter i den närmaste omgivningen. Genom att utreda barnets bekymmer och rädslor får man indirekt information om riskfaktorer i familjen och om eventuellt våld. Också små barn kan ge uttryck för sin ängslan och rädsla t.ex. när det gäller föräldrars och andra fostrares våldsamt.

Man borde börja ta upp frågor som gäller våld med familjen redan då barnet är i spädbarnsåldern. Då man tar dessa frågor till tals kan man ha nytta av Finlands barnläkarförenings broschyr "Käsiteltävä varoen-Behandlas varsam" om farorna med att skaka små barn. Den har i flera år delats ut till alla föräldrar med nyfödda på barnrådgivningarna. I broschyren ges råd om hur man borde hantera barn.

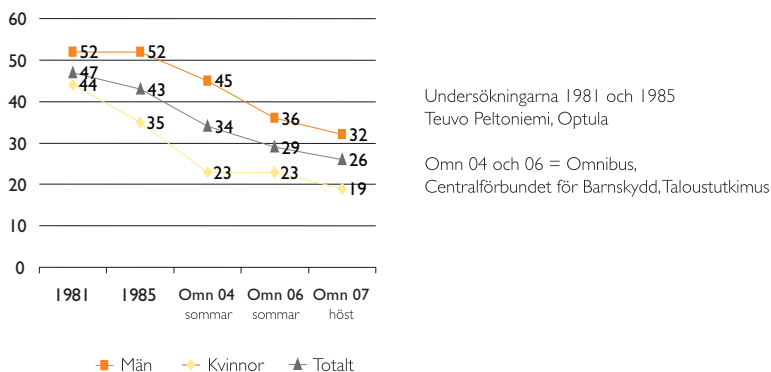
Kroppslig aga och annan kränkande behandling av barn är både ett medicinskt, odontologiskt, socialt, psykologiskt och juridiskt problem, vid vars utredning barnskyddet spelar en central roll. När kränkande behandling misstänks eller konstateras ska en barnskyddsanmälan göras enligt paragraf 25 i barnskyddslagen. Om anmälan inte görs kan det medföra hälsorisker för barnet.

Vuxna, föräldrar och vårdnadshavare måste komma ihåg att det ofta är flera olika närstående personer som deltar i barnets fostran och de kan ha sin egen uppfattning om uppfostran. Föräldrarna bör se till och vid behov också ta till tals uppfostringsmetoder med andra vuxna som deltar i deras barns fostran.

5 HUR VANLIG ÄR KROPPSLIG AGA OCH VILKA ÄR ATTITYDerna I FINLAND¹²

Hur vuxnas attityder utvecklats i Finland

Attityderna till kroppslig aga har i Finland förändrats i positiv riktning, särskilt efter lagen som förbjöd kroppslig aga 1984, men också redan före det. Attityderna har utvecklats i samklang med de allmänna uppfattningarna och attityderna i samhället vad gäller barnuppfostran. Majoriteten av finländarna godkänner numera inte kroppslig aga som uppfostringsmetod. Varje äldre finländare känner till ordspråk och citat som "den man älskar agar man" och "den som spar på riset hatar sin son". Lyckligtvis har sådana ordspråk numera i hög grad förlorat i betydelse i vårt land. Lagstiftningen har också påverkat denna attitydförändring. Särskilt de kampanjer som genomfördes på 2000-talet har medverkat till de förändrade attityderna.

Figur 1. Godkänner kroppslig aga, 1981, 1985, 2004, 2006 och 2007, % av dem som svarat.

Av figur 1 framgår att attityderna i Finland under årens lopp förändrats klart i riktning mot en uppfostran utan våld. En klar majoritet av finländarna, 68 procent, godkänner inte kroppslig aga av barn som uppfostringsmetod. I den senaste enkäten som Centralförbundet för Barnskydd genomförde 2007 godkände 26 procent av alla dem som svarade kroppslig aga som uppfostringsmetod åtminstone i undantagsfall. Män godkände oftare än kvinnor kroppslig aga. Av männen accepterade 32 procent och av kvinnorna 19 procent aga.

Situationen var en annan i början av 1980-talet, då ännu de vuxnas attityder fördelade sig nästan jämnt mellan dem som var för och emot kroppslig aga. Rättspolitiska forskningsinstitutet bad 1981 dem som svarade ta ställning till påståendet "Kroppslig aga av barn är åtminstone i undantagsfall en

¹² Detta kapitel baserar sig huvudsakligen på Heikki Sariolas och Juha Kääriäinens text samt undersökningen Ellonen, Kääriäinen, Kivivuori, Sariola. (2008).

godtagbar uppfostringsmetod”. Då godkände 47 procent av dem som svarade kroppslig aga. Helt av samma åsikt var 16 procent och delvis av samma åsikt 31 procent. Helt av annan åsikt var 27 procent och delvis av annan åsikt 17 procent. Motståndare var alltså sammanlagt 44 procent.

Efter att lagen om förbud mot kroppslig aga trädde i kraft 1984 anordnades inga stora informationskampanjer och ingen systematisk utbildning. En ny enkät om attityderna till aga anordnades dock 1985. Attityderna till aga hade blivit något mera negativa, d.v.s. en knapp majoritet var nu emot kroppslig aga. Kroppslig aga godkändes nu helt (11 %) eller delvis (32 %), av sammanlagt 44 procent av svararna. Helt av annan åsikt var 25 procent och delvis av annan åsikt 21 procent, d.v.s. sammanlagt 46 procent var emot kroppslig aga.

Man kan säga att yrkesutbildade personerna inom fostran redan på 1980-talet praktiskt taget överlag motsatte sig kroppslig aga, även om kroppslig aga ännu i breda kretsar försvarades inom befolkningen som helhet.

I början av 1990-talet fördes ännu i pressen en debatt om hur meningsfullt lagens förbud mot kroppslig aga var. Ofta ansåg tidningarnas kolumnister att lagen var ett mistag och önskade att lagen skulle upphävas. Enligt den pressuppföljning som Centralförbundet för Barnskydd har gjort kunde man bedöma att det redan skett en attitydförändring i tidningarna i södra Finland och ju längre norrut man kom desto negativare förhöll sig tidningarnas kolumnskrivare till den nya lagen. Attitydförändringen gick från centra till landsbygden.

Kroppslig aga och våld mot barn kom från början av 1990-talet att överskuggas av den uppmärksamhet som sexuellt utnyttjande av barn fick. Kroppslig aga blev igen föremål för debatt först i början av 2000-talet då det på tidningarnas webbsidor började en diskussion om huruvida kroppslig aga är berättigad. Tidningarna publicerade på sina webbspalter enkäter där särskilt anonyma försvarare av kroppslig aga var aktiva.

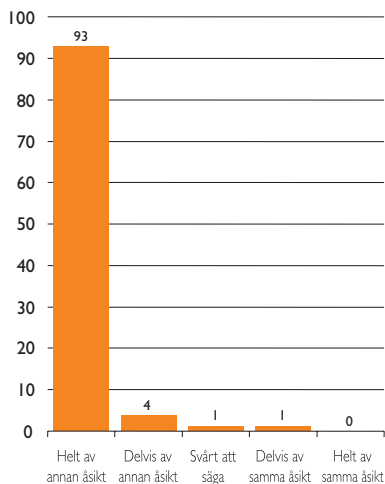
I samband med att medborgardebatten igen aktiverades ordnade Centralförbundet för Barnskydd en enkät om vuxnas attityder till kroppslig aga med samma frågor som Rättspolitiska forskningsinstitutet (Teuvo Peltoniemi) på 1980-talet. I alla enkäter som genomfördes på 2000-talet var det endast numera en minoritet som förhöll sig positivt till kroppslig aga. Centralförbundet för Barnskydd genomförde 2006–2007 en attitydkampanj ”Slå inte barnet” under vilken det skett en betydande förändring på åtta procentenheter i riktning mot en fostran utan våld.

I samband med uppföljningen av förbundets kampanj ”Slå inte barnet” ville man jämföra attityderna till kroppslig aga mot barn med attityderna till våld i parrelationer mellan vuxna. Det var i princip känt att en del av befolkningen godkände kroppslig aga av barn (figur 3).

Attityderna till våld i parrelationer utreddes med frågan: ”Det är åtminstone i vissa situationer berättigat att lösa konflikter i parförhållanden med hjälp av skäligt våld”. Vid formuleringen av frågan försökte man efterlikna uppbyggnaden av frågan om kroppslig aga och den implicerade våldsnivån.

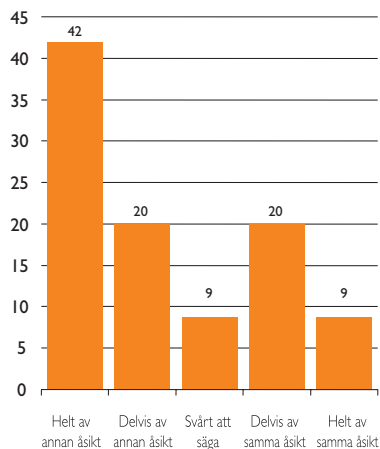
Av svararna var 97 procent emot våld i parrelationer. Helt av annan åsikt var 93 procent och delvis av annan åsikt fyra procent av dem som svarade. En procent kunde inte svara och en procent var delvis av samma åsikt (figur 2).

Däremot ansåg nio procent av svararna att kroppslig aga åtminstone i undantagsfall är en tillåten uppfostringsmetod och 22 procent var delvis av samma åsikt (Centralförbundet för Barnskydd och Taloustutkimus, Telebus, figurerna 2 och 3).

Figur 2. Inställningen till våld i parförhållanden (oktober 2006). Det är åtminstone i vissa situationer berättigat att lösa konflikter i parförhållanden med hjälp av skäligen våld.

(Centralförbundet för Barnskydd, Taloustutkimus)

Figur 3. Inställningen till våld mot barn (juni 2006). Kroppslig aga av barn är åtminstone i undantagsfall en godtagbar uppfostringsmetod.

(Centralförbundet för Barnskydd, Taloustutkimus)

Attitydskillnaderna mellan våld i parrelationer och våld mot barn visar att det ännu finns mycket att förbättra i attityderna till barns människovärde och respekten för barns mänskliga rättigheter. Det är dessutom skäl att beakta att man av olika orsaker inte kan ta för givet att den positiva utvecklingen i attityderna på befolkningsnivå fortsätter kontinuerligt. Exempelvis i Sverige har det bedömts att användningen av kroppslig aga skulle börja öka i Sverige på 2000-talet (Janson 17.2.2010). Det är därför viktigt att regelbundet ordna nationella kampanjer i medierna och ta upp frågan i de serviceformer där man möter barn och familjer.

Som slutledning kan konstateras att utvecklingen i attityderna varit positiv och att kampanjerna på 2000-talet haft en betydande inverkan på detta. I den mån attityderna återspeglar det verkliga beteendet har som ett resultat av kampanjerna mot aga också det verkliga våld som barn blir utsatta för minskat. I fråga om våldet mot barn måste dock konstateras att en betydande del av befolkningen, cirka 30 procent av de vuxna, fortfarande anser att våld mot barn är helt eller i någon mån acceptabelt. En förbättring av situationen kan sannolikt därför ännu uppnås genom kampanjer och upplysning.

Attitydförändringen, som gått i rätt riktning, borde påskyndas och stabiliseras genom ett handlingsprogram mot kroppslig aga och särskilt genom en gemensam attitydkampanj för att stärka barnens rättigheter, barnets människovärde och den ömsesidiga respekten mellan barn och föräldrar. Denna kampanj borde genomföras i samarbete mellan olika instanser år 2011.

Jämförelse med attityderna och förekomsten av kroppslig aga i Sverige

Som jämförelsegrund kan konstateras att vuxna i Sverige på attitydnivå har en negativare inställning till kroppslig aga än i Finland.¹³ Ännu på 1960-talet förhöll sig mer än hälften av svenskarna positivt till kroppslig aga, på 1970-talet hade andelen som uppgav en positiv attityd redan minskat till drygt 30 procent och på 2000-talet meddelade endast mindre än 10 procent att de godkände kroppslig aga.

Det finns också undersökningar i Sverige som visar att föräldrarnas färdigheter förbättrats när det gäller att hantera konflikter med barnen verbalt och utan våld. I Sverige har statsmakten mera konsekvent än i Finland ända sedan 1980-talet satsat på kampanjer och rådgivning mot kroppslig aga och till stöd för positivt föräldraskap.

Professor Staffan Janson, som talade vid det seminarium som arbetsgruppen ordnade, ansåg att den snabba takt i vilken kroppslig aga av barn minskat är en av de största samhällseliga attitydförändringarna någonsin i Sverige. Janson anser att framgången påverkats av den allmänna utvecklingen i väl-

¹³ Karlstads och Örebro universitets, MD; professor Staffan Janson höll en föreläsning i Helsingfors 17.2.2010, där han informerade om utvecklingen när det gäller att minska kroppslig aga. Se också hans artikel "A non-violent up bringing for children" i Europarådets publikation Parenting in contemporary Europe: a positive approach samt Aldrig våld - 30 år av svensk lagstiftning mot aga. Regeringskansliet och Rädda Barnen 2009..

färdssamhället, av att familjeförberedelsen förbättrats, av den heltäckande mödra- och barnrådgivningen och av att de flesta barn går i förskola (småbarnsfostran inom dagvården). Barnen träffar regelbundet också vuxna utanför hemmet och då blir det svårare att dölja kroppslig åga.

Enligt de svenska undersökningarna ökar våld inom familjer betydligt risken för kroppslig åga av barn liksom också föräldrarnas alkoholanvändning dubblar risken för fysisk åga. Långtidssjuka barn löper större risk att bli utsatta för våld i hemmet och bli mobbade i skolan. Janson betonar särskilt att det är viktigt att lyssna på barnen och fråga om deras åsikt när det gäller att minska våldet. I Sverige har en av fyra barn blivit utsatta för våld inte haft någon vuxen som de kunnat anförtro sig åt och berätta om vad de blivit utsatta för. Endast åtta procent av barnen uppgav att det i skolan fanns en vuxen yrkesmänniska eller någon annan person som de kunde tala med om sina problem.

Janson var bekymrad över att den positiva utvecklingen i Sverige inte längre fortsatt under 2000-talet. Orsaken trodde han var att den press som föräldrarna utsätts för när det gäller att kombinera arbete och familj har ökat samt också att antalet invandrare ökat.

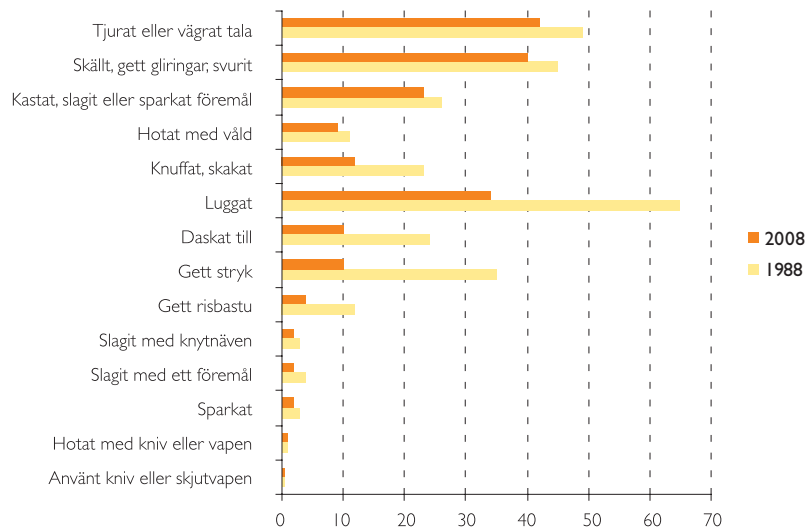
Barnens erfarenheter av kroppslig åga i ljuset av barnofferundersökningen

Barnens erfarenheter av kroppslig åga har undersökts i Finland 1988 och på nytt 2008 i den s.k. barnofferundersökningen.¹⁴ Forskningsresultat före 1988 finns inte tillgängliga i Finland. Som helhet har de ungas erfarenheter av föräldrarnas aggression och olika former av fysiskt våld minskat betydligt under de senaste tjugo åren. Allra tydligast syns förändringen när det gäller lindrigt våld, d.v.s. just i sådana handlingar som tidigare kallades för kroppslig åga, vilken ansågs godtagbar och på många håll t.o.m. nödvändig.

Också det allvarliga våldet har minskat, även om utgångspunkten där var en klart lägre nivå än i andra former av våld. Andelen som blivit utsatta för knytnävsslag eller sparkar har minskat från tre till två procent av dem som svarat. När det gäller det allra grövsta våldet, syns i fråga om resultaten för vapenanvändning inga förändringar jämfört med den tidigare situationen (figur 4).

Enligt den undersökning som gjordes 2008 hade cirka 35 % av barnen i nionde klass blivit luggade före 14 års ålder. Knuffande, skuffande eller skakande, örfilar eller stryk hade cirka 10 procent blivit utsatta för. Några procent av eleverna på nian hade fått risbastu. Ungefär 40 procent av barnen hade blivit utsatta för olika former av symboliskt våld, dvs. verbalt våld.

¹⁴ Ellonen, Kivivuori, Kääriäinen; Lapset ja nuoret väkivallan uhreina, Esbo 2007 och Sariola, Heikki; Lasten väkivalta ja seksuaalirikokset, 1988. Närmare om jämförelsen av barnofferundersökningarna i Heikki Sariolas analys i bilaga 2.

Figur 4. Vilka erfarenheter elever i nionde klass hade av våld från moderns och/eller faderns sida före 14 års ålder, 1988 och 2008, %-andel av dem som svarat.

Som helhet kan sägas att barnen oftare hade erfarenheter av våld från mors än från fars sida. Skillnaderna är tydligast när det gäller uttryck för symbolisk aggression (tjurande, skällande eller kastande av föremål) samt luggande, daskande och slag med föremål. Barnen hade lika ofta blivit knuffade eller skakade av far som av mor. Fäderna hade igen oftare än mammorna hotat med våld (Bilaga 2, Figur 6, källa: Bilagetabell 20, Ellonen et al. 2008). När det gäller att minska kroppslig åga är det alltså viktigt att påverka båda föräldrarnas, både mors och fars, attityder till fostran, vanor och färdigheter.

Flickors och pojkars erfarenheter av våld

Då man granskar fäderns och mödrarnas våldsanvändning utgående från barnets kön framgår det att flickor systematiskt oftare än pojkar uppger att de blivit utsatta för våld både av mor och av far. Särskilt stor är skillnaden när det gäller symbolisk aggression. Skillnaden mellan mammor och pappor när det gäller våld mot flickor och pojkar är dock tydlig: När det gäller flickor är skillnaden mellan mors och fars våldshandlingar betydligt större än när det gäller pojkar. Mest rapporteras om att modern utövar våld mot flickorna. Fäder utövar mindre våld både mot flickor och mot pojkar än mödrarna. Endast hot om våld framförs oftare av pappor än mammor. (Bilaga 2, Bilagetabeller 2 och 3, Ellonen et al.; 26 och 27).

Vissa bakgrundsfaktorer inverkar på hur vanlig kroppslig åga är

På basis av barnofferundersökningen kan förekomsten av kroppslig åga utvärderas också utgående från familjens modersmål (finska, svenska), familjeformer, föräldrarnas utbildningsnivå, arbetslöshet. Dessutom har barnens erfarenhet av kroppslig åga utvärderats också i fosterfamiljer och i barnskyddsinsrättningar. Inte heller föräldrarnas utbildningsnivå har gett större skillnader bland dem som svarat.

På barnofferundersökningens material baserar sig också den artikel som skrivits av forskaren Noora Ellonen vid Polisyrkeshögskolan och professorn i socialt arbete vid Tammerfors universitet, Tarja Pösö, i vilken barns och ungas erfarenheter av våld i fosterfamiljer och barnskyddsinsättningar undersöktes. I materialet ingick 223 barn och unga. I flera internationella undersökningar har det lyfts fram att barn i fosterfamiljer blir utsatta för mycket våld. De finländska barn och ungdomar som varit placerade i vård utom hemmet berättade dock att de blivit utsatta för mindre våld av de vuxna som tog hand om dem än de barn som bodde med sina föräldrar.¹⁵

Frågor om skolelever blivit utsatta för kroppslig åga har ingått också i enkäten om skolhälsovården.¹⁶ Åren 2000–2005 frågades om åga under barnets hela livstid och åren 2006–2007 om åga under det senaste året.

Svaren i skolhälsovårdsenkäten stöder resultaten av barnofferundersökningen. Enligt skolhälsovårdsenkäten har fem procent av eleverna på grundskolans högstadium under det senaste året fått kroppslig åga av sina föräldrar. Var femte elev har under sin livstid fått kroppslig åga. Under 2000-talet förefaller enligt skolhälsovårdsenkäten den kroppsliga ågan ha minskat. En viktig observation är den kroppsliga ågans samband med mobbning i skolan. För de ungdomar som fått kroppslig åga av sina föräldrar är risken för att bli mobbad i skolan ungefär dubbel jämfört med de barn som inte ågats hemma.

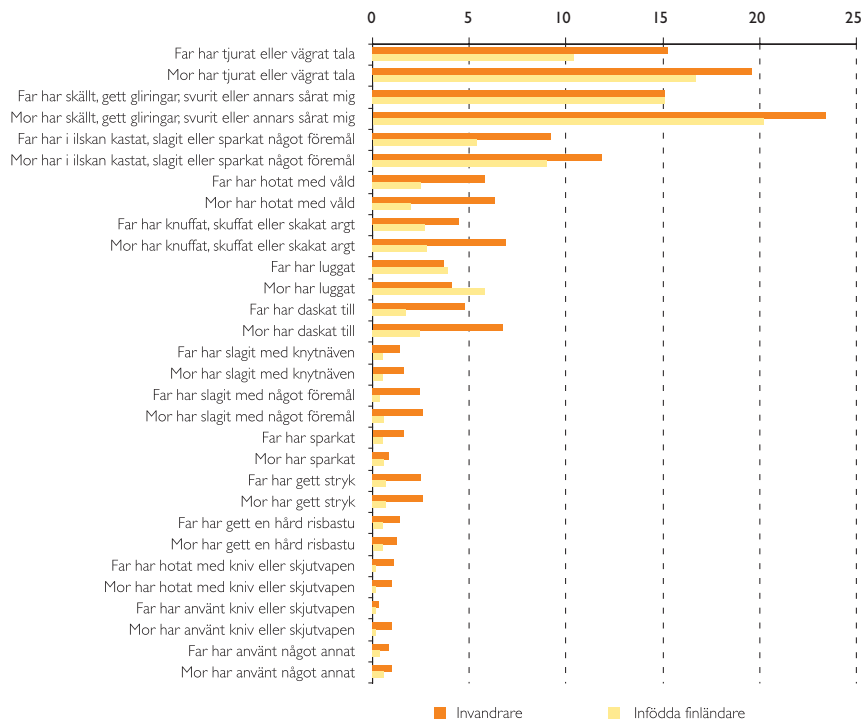
Invandrabarnens erfarenheter av kroppslig åga

Såsom ovan konstaterats har finländarnas attityder till kroppslig åga förändrats i allt negativare riktning under de senaste två decennierna. Invandrarernas attityder till kroppslig åga kan dock avvika från andra finländares attityder eftersom kroppslig åga av barn i Norden har fördömts sedan längre tillbaka än i de flesta andra länder. Å andra sidan torde det också finnas skillnader mellan olika invandrargrupper. I Finland har inte så vitt vi vet gjorts några befolkningsundersökningar om olika invandrargruppers attityder till uppfostran.

I den barnofferundersökning som gjordes 2008 insamlades uppgifter om barnens erfarenheter av våld från föräldrarnas sida på det sätt som ovan beskrivits. I de frågor som ställdes granskades inte motiven till handlingarna, utan man frågade endast konkret om erfarenheter av psykiskt och fysiskt våld. I bakgrundsfakta frågades också bl.a. i vilket land barnen och deras föräldrar var födda. På basis av dessa uppgifter kan vi jämföra och dra slutsatser om de erfarenheter av kroppslig åga som barn med invandrabakgrund och andra finländska barn har. Sammansättningen av de grupper som granskats, andra faktorer som gäller uppställningen av undersökningen och resultatet beskrivs närmare på annat håll (Kääriäinen, Ellonen, Sariola & Peutere 2010). Observationerna gällande kroppslig åga presenteras i figur 5.

¹⁵ (Noora Ellonen och Tarja Pösö), *Tidningen Yhteiskuntapolitiikka* 1/2010.

¹⁶ Skolhälsovårdsenkäten görs av Institutet för välfärd och hälsa. Den senaste enkäten är från 2009.

Figur 5. Erfarenheter av våld som fadern eller modern begått under de senaste 12 månaderna (%) i grupper med invandrarbakgrund och bland infödda finländare. (Källa: Kääriäinen m.fl. 2010).

Det resultat vi får är att barn med invandrarbakgrund, med undantag för de lindrigaste formerna av psykiskt våld, blir mera utsatta för våld både av modern och av fadern än barnen i jämförelsegruppen. Det finns statistiskt mycket markanta skillnader mellan de grupper som jämförs bl.a. när det gäller faderns och moderns hot om våld, faderns och moderns örfilar samt slag med föremål, stryk och hot med vapen. När det gäller de sistnämnda gärningarna är det naturligtvis skäl att komma ihåg att dessa är sällsynta i båda grupperna. Resultatet förefaller i varje fall klart: barn med invandrarbakgrund blir oftare föremål för kroppslig åga i Finland än barn som är infödda finländare. På grund av att materialet är så litet är det inte möjligt att göra tillförlitliga jämförelser mellan olika invandrargrupper.

Barns och ungas egna attityder till kroppslig åga

Barns och ungas egna attityder till kroppslig åga har förändrats i samma riktning som de vuxnas attityder, d.v.s. de har blivit negativare och mindre accepterande. De finländska skolelevernas attityder var dock enligt en enkät som gjordes 2010 mera accepterande än i andra nordiska länder. I Finland skulle hela 31 procent av de barn som svarade tillåta kroppslig åga av barn, medan motsvarande andel i de andra nordiska länderna var cirka tio procent. Det behövs alltså också mera information till barnen själva.

Barnens attityder utreddes för första gången 1988. I enkäten bland skoleleverna kartlades också de 15–16-åriga ungdomarnas egen inställning till användning av kroppslig aga och deras uppfattning om hur nödvändig den var. Av eleverna i nionde klass ansåg 45 procent att kroppslig aga i vissa situationer kunde vara nödvändig medan 55 procent ansåg att den inte var nödvändig. Ändå trodde endast mindre än 5 procent att de själva skulle använda sig av kroppslig aga vid uppfostran av sina egna barn. Förklaringen till att svaren är uppenbart motstridiga torde vara att människor har en benägenhet att släta över de fel som deras egna föräldrar gjort. Då situationen inte definierats i frågan bedömde de som svarade den troligen utgående från sin egen situation som barn. När situationen avgränsades till framtiden och till de kommande egna barnen svarade de utgående från sina verkliga uppfostringsideal och då fick kroppslig aga mycket litet understöd. (Sariola, 1990).

Färska uppgifter om barns och ungdomars egna attityder finns i Unicefs enkät som riktades till barn och unga. Enkäten gällde barns rättigheter och genomfördes i alla nordiska länder under hösten 2009 och början av vintern 2010.¹⁷ Undersökningen riktades till 12–16-åriga elever på högstadiet och sammanlagt deltog i hela Norden 5 775 elever och i Finland 1 044. I undersökningen utreddes hur barn kände sig delaktiga, vilka saker de vill påverka och hur. I enkäten ingick också frågor om hur väl barnen kände till de mänskliga rättigheterna och bland annat om deras inställning till och kännedom om huruvida kroppslig aga är tillåten.

De finländska barnen sade sig känna till barnens rättigheter klart bättre än barnen i de andra nordiska länderna. Jämfört med den enkät som UNICEF gjorde 2006 hade kunskapen ökat från 57 procent till 69 procent. De andra nordiska ländernas medeltal var 48 procent. Barnen bedömde också sin egen livskvalitet på en tiogradig skala. De finländska barnen ansåg sin livskvalitet vara bäst. Samma fråga ställdes av Världshälsoorganisationen 2001/2002, och ordningsföljden mellan länderna var också då densamma: Finland, Danmark, Sverige, Norge. Island, som inte då var med, blev nu tredje.

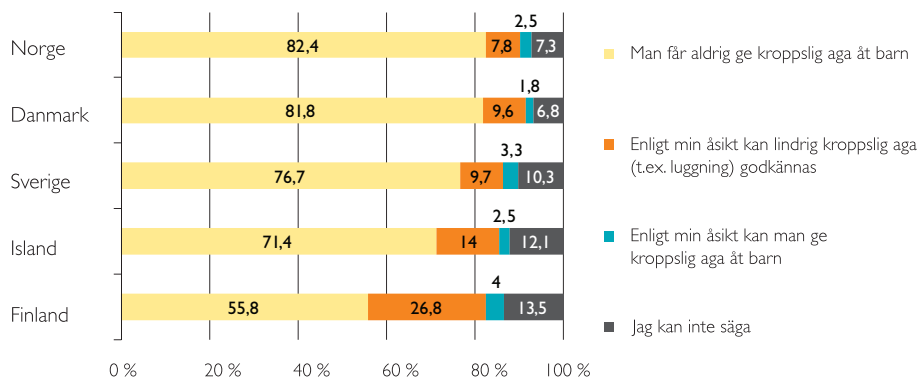
Ändå skulle hela 31 procent av de barn som besvarade enkäten i Finland tillåta kroppslig aga av barn, medan motsvarande andel i de andra nordiska länderna var cirka tio procent. Av de finländska skoleleverna ansåg cirka 56 procent att barn aldrig får agas. I alla andra nordiska länder förhöll sig en större andel av barnen och ungdomarna negativt till kroppslig aga. Andelen som svarade "vet ej" var störst i Finland.

I Finland hade dock den andel som var negativt inställd klart ökat jämfört med motsvarande enkät 2006. Då godkände ännu 57 procent av de finländska barnen på högstadiet kroppslig aga medan motsvarande andel 2010 var endast 31 procent.

Pojkarna (sammanlagt 39 %) förhöll sig mera "tillåtande" till både lindrig kroppslig aga och kroppslig aga överhuvudtaget än flickorna (sammanlagt 22 %). Negativast förhåller sig 13-åringarna till kroppslig aga. Skillnaderna

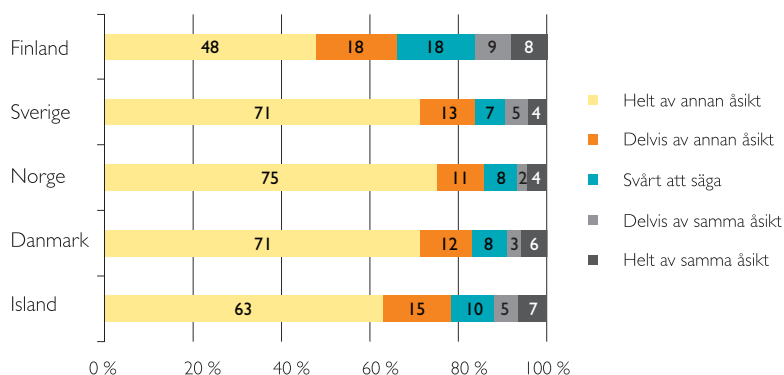
¹⁷ UNICEF; Samnordisk undersökning om barns rätt till delaktighet 2009–2010, finns (på finska) på adressen <http://www.unicef.fi/tutkimus-osallistuminen-ylakoulut-2010>.

mellan de olika grupperna är dock inte särskilt stora. När man granskar svaren utgående från skolans storlek finns dock inte just någon skillnad mellan grupperna i attityden till kroppslig aga.

Figur 6. Nordiska 12–16-åringars åsikter om kroppslig aga av barn enligt Unicefs enkät

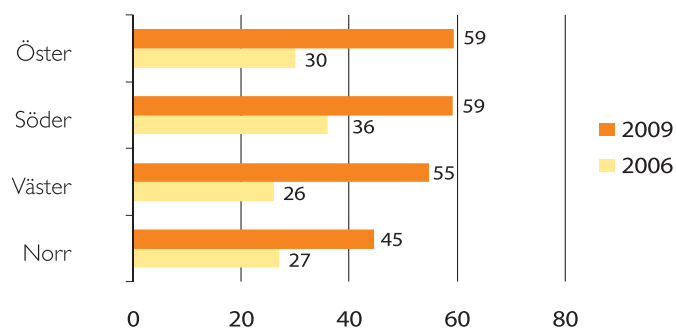
I enkäten frågades också om barnens uppfattning om föräldrarna har rätt till lindrig kroppslig aga av barn (t.ex. att lugga eller knäppa till barnet). Också då frågan ställdes så kom attitydskillnaden mellan finländska barn och barn i andra nordiska länder fram. Av dem som svarade godkände 17 procent påståendet helt eller delvis medan andelen i de andra nordiska länderna var 6–12 procent. Av de finländska barnen var 66 procent helt eller delvis av annan åsikt om föräldrarnas rätt att aga medan andelen i de andra nordiska länderna var över 80 procent. En större andel av de finländska barnen än av de andra svarade också "Kan inte säga" på denna fråga.

Figur 7. Har föräldrarna rätt till lindrig kroppslig aga av barn? (T.ex. lugga, daska till barnet)

I Unicefs enkät bedömdes också regionala skillnader inom de nordiska länderna i barnens attityder. Enligt den godkände barn i norra Finland¹⁸ kroppslig aga oftare än barn i andra delar av landet. Skillnaden i attityder mellan norra Finland och det övriga Finland är 13 procent. I södra och västra Finland svarade 59 procent av barnen positivt på frågan "Enligt min åsikt får man aldrig ge kroppslig aga åt barn" medan motsvarande andel i norra Finland var 45 procent. Också i Sverige finns en motsvarande skillnad mellan de norra och södra delarna av landet, men i Norge fanns inte motsvarande skillnad.

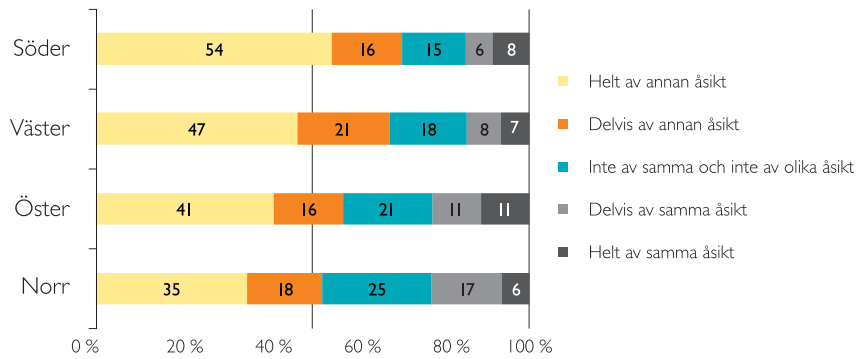
Barnens attityder har dock också i Finland snabbt förändrats mot en negativare attityd i de olika regionerna. Andelen negativt inställda elever på högstadiet har nästan fördubblats. I föregående enkät 2006 ansåg i Finland endast 27–36 procent av barnen, beroende på region, att barn aldrig får agas. År 2010 var variationen i negativt inställda, beroende på region, 45–59 procent. I båda enkäterna var barnens inställning till kroppslig aga negativast i södra Finland och positivast i norra Finland.

Figur 8. Barnens svar på frågan "Jag anser att man aldrig får ge kroppslig aga åt barn" i olika regioner i Finland 2009 och 2006.

Samma regionala skillnad mellan norr och söder syns också i svaren på frågan om föräldrarna har rätt till lindrig kroppslig aga av barn. I denna fråga skilde sig dock inte svaren mellan norra och östra Finland så mycket som i föregående fråga. I norr godkände 23 procent och i öster 22 procent av svaren föräldrarnas rätt att aga, d.v.s. var helt eller delvis av samma åsikt som påståendet. Helt eller delvis av annan åsikt var 53 % i norr och 57 % i öster. I södra Finland var andelen som godkände aga igen minst, d.v.s. 14 procent och andelen negativt inställda störst, i 70 procent. Barnens attityder i södra och västra Finland var mycket lika varandra.

¹⁸ I undersökningen indelades Finland i fyra regioner; norra, östra, södra och västra, och enligt det indelades de som besvarade enkäten. Detta gör det lättare att göra en jämförelse inom landet och också mellan olika regioner i de nordiska länderna.

Figur 9. Föräldrar har rätt att lindrigt aga barn (t.ex. lugga, daska till.) Finländska barns svar på Unicefs enkät 2009 regionvis.

De enkäter som riktats till barn och unga visar att också barnen själva i hela Finland behöver få mera konkret information om sina rättigheter till ett liv utan våld. Särskilt uppenbart är behovet av upplysning och information om barnens rättigheter i norra Finland, där barnen och ungdomarna har en positivare inställning till kroppslig aga än i andra delar av landet.

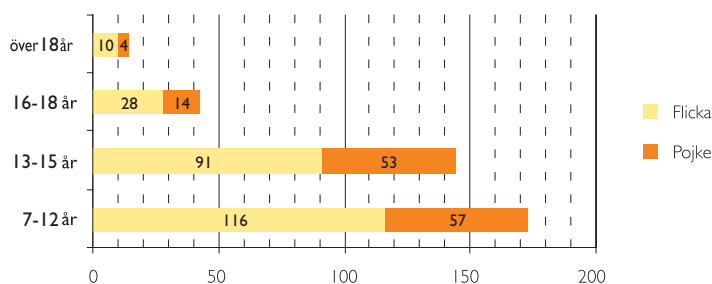
6 BARN OCH UNGDOMARS EGNA UPPFATTNINGAR OM METODER FÖR ATT MINSKA KROPPSLIG AGA

Allmänt om enkäten till barn och unga

Arbetsgruppen utredde i mars 2010 genom en nätbaserad webbrobol-enkät vilka uppfattningar barn och unga över 7 år har om vilka metoder det skulle vara bäst att använda för att minska kroppslig aga. Enkäten genomfördes i praktiken av barnombudsmannens byrå. Blanketten testades tillsammans med samarbetspartner och barn. Samarbetspartner i olika delar av landet bidrog till att uppmuntra barn att delta i enkäten. Målet var att samtidigt genomföra ett pilotprojekt för barns delaktighet i utveckling av service. I bilagan till rapporten finns mera information om hur enkäten genomfördes.

Under en knapp månad kom det in sammanlagt 375 svar på enkäten. I enkäten frågades barn och unga varför en del föräldrar använder kroppslig aga i uppfostran, vilka som är de bästa och sämsta metoderna att ingripa i kroppslig aga, vad som hindrar barn från att få hjälp och vad det skulle vara bra att berätta för barn om den här saken.

Av dem som svarade var 66 % flickor och 34 % pojkar. Största delen, d.v.s. 84 % av svararna var grundskolelever under 16 år, av vilka 54 % i lågstadieåldern. Inte ett enda svenskspråkigt svar noterades. Frågeblanketten innehöll fem mångvalsfrågor och tio öppna frågor. Blanketten finns som bilaga till rapporten. I det följande presenteras svaren på mångvalsfrågorna samt exempel och en sammanställning av motiveringar till mångvalsfrågor och öppna frågor. I de direkta citaten anger koderna F och P om den som svarat är flicka eller pojke, dessutom anges till vilken åldersgrupp svararen hör.

Figur 10. Svararnas kön och ålder (N=373).

I uppfostran av barn behövs anvisningar och ömsesidig respekt

På den öppna frågan, varför vissa föräldrar använder våld i barnens uppfostran, erhöles sammanlagt 323 svar. De vanligaste orsakerna som nämndes i svaren var brister i föräldrarnas uppfostringsförmåga och barnens olydnad.

Barnen funderade också över om föräldrarna var utmattade och överansträngda av arbetet. Också andra bakgrundsfaktorer som påverkar föräldrarnas beteende togs upp i många svar. Största delen av svaren var korta, men det fanns också långa analyser av varför föräldrarna tar till våld i uppfostran.

Ungefär hälften av dem som svarade ansåg att orsaken till kroppslig aga var att föräldrarna inte kan, vet eller tror att andra metoder fungerar i uppfostran och för att sätta gränser för barn. Dessa föräldrar använder våld för att framhäva sin egen auktoritet, för att sätta gränser eller för att på detta sätt ge barnen "en läxa". Våld är för dem ett effektivt och snabbt sätt att få barnet att lyda. En del av svararna ansåg att våld är en metod att väcka rädsla och respekt hos barnet på grund av att föräldrar idag har bristande auktoritet och makt. Några av dem som svarade konstaterade att kloka föräldrar ändå inte slår barnen.

"Jag tror inte riktigt att föräldrar som är vid sina sinnens fulla bruk slår sina barn. Jag kunde tänka mig att alkoholister är sådana. När de är fulla kan det gå så. Eller sådana föräldrar som är litet, så att säga "dingdong"? (F 7–12 år)

"Våld används när man inte kan lösa situationen verbalt. Starka, okontrollerade känslor får utlopp, och den fysiska bestraffningen eller rädslan för den får ofta också barnen att lyda snabbare." (F 16–18 år)

"De kan inte kanalisera sina negativa känslor rätt. Varje gång de använder våld blir det lättare att göra det." (F 16–18 år)

"Om barnet inte lyder de vuxna kan de tappa nerverna och då slår de vuxna barnen i sin ilska. Så borde man förstås inte göra. Man kan komma överens om saker genom att tala och behöver inte ta till knytnävarna." (F 7–12 år.)

Ungefär en femtedel av dem som svarade ansåg att orsaken till kroppslig aga var att barnen inte lyder; de bryter mot regler eller betar sig annars på ett irriterande eller påfrestande sätt. Det framgick dock endast av 12 svar att den som svarade själv godkände lindrig kroppslig aga, såsom att i vissa situationer lugga eller knäppa till barnet. I denna enkät frågades inte direkt av dem som svarade själva om de ansåg att kroppslig aga är godtagbar.

"Föräldrar använder våld därför att barnen inte lyder. Våld är den sista lösningen. De vuxna blir i allmänhet trötta och kan lugga när de kommenderar barnen då de bråkar. Också efter en ansträngande arbetsdag eller om de är trötta när de kommer hem och barnen inte lyder kan de ta till våld. Enligt min åsikt får man inte slå barn, inte under några omständigheter, och inte heller vuxna. Men hurdana blir egentligen framtidens ungdomar om de inte har någon som håller disciplin? Det hjälper inte med bara hemarrest. Inte lyder de unga. Och hur är det med små 2–3-åringar, som inte förstår tal? Jag

tycker det är ok, om föräldrarna fast tar i örat, inte för hårt, men om barnet försöker rymma tar det ont då man håller i det. Då drar föräldern inte ännu i örat och gör inte barnet illa, utan barnet förorsakar själv smärtan. På så sätt får man ett livligt barn att hållas på plats och lyssna. Eller t.ex. en liten knäpp på kinden. Sådant är ok." (F 13–15 år.)

"Barn kan ibland vara verkligt besvärliga och olydiga, då kan en trött förälder tappa besinningen. Våld är ju faktiskt det lättaste och snabbaste sättet att få barn tysta och lydiga. Alltså föräldrarnas trötthet.." (F 16–18 år.)

Barnen och ungdomarna ansåg alltså att det finns många olika omständigheter som förklarar vuxnas våldsamma beteende och de trodde inte heller att det alltid var avsiktligt. Många trodde att de föräldrar som agar sina barn inte vet vad som i lagen definieras som förbjuden aga. Aga kan också vara en inlärd problemlösningsmetod, ifall föräldrarna själva blivit agade som barn.

"Därför att de inte kan uppfostra sina barn rätt. I allmänhet är väl orsaken att föräldrarna själva fått stryk som barn." (F 13–15 år.)

"Barnets föräldrar har kanske själva fått en uppfostran som innehåller våld och förstår inte att det är fel. Å andra sidan så borde de ju nog förstå att det är fel." (F 7–12 år.)

"Om de själva som barn blivit utsatta för våld eller om de vill ge utlopp för sina känslor i form av våld mot barnet. Oftast har föräldrar som använder våld det illa ställt och de kan inte ge utlopp för sin ilska och vrede på något normalt sätt." (F 13–15 år.)

En vuxen kan bli irriterad på sitt barn av många olika orsaker och alla lyckas inte behålla självkontrollen. Föräldrarnas stress, utmattning, depression, mentala problem och illamående och irritation som förorsakas av yttre faktorer ansågs också vara bidragande orsaker. Alkohol och andra droger, arbetslivets och vardagens påfrestningar, såsom problem med ekonomin, sorg och konflikter med andra människor, exempelvis partnern, ansågs också ofta ligga bakom ett osakligt beteende.

"Man borde bättre se upp med alkoholanvändning, det är ju ett vanligt problem i Finland. Ett annat kunde vara arbetsmängden. Arbetsstressen är hemsk, för mamma gör ingenting annat än arbetar. Och det är jag som blir utsatt då hon ger utlopp för sin stress." (F 16–18 år.)

"Det är väl därför att deras dåliga humör går ut över barnen, t.ex. om barnet vill leka men föräldrarna är så trötta att de inte orkar med några ungar och så slår de ." (F 7–12 år.)

"De är i allmänhet så stressade att de inte orkar höra på barnens gnäll. Och till sist går det på nerverna och sedan bara slår en del. Det är inte rätt, för barnen förstår inte vuxnas stress och märker den inte alltid." (F 7–12 år)

I några svar kom det fram att våld inte ansågs godtagbart som bestraffnings- och inlärningsmetod och det ansågs orättvist och ineffektivt, minska förtroendet och förorsaka trauma.

"De försöker lära sitt barn att man inte får göra någon viss sak. Jag tycker inte att man får använda aga som ett sätt att uppfostra barn." (P 7–12 år)

"De vuxna ångrar sig säkert om de använder våld i uppfostran. De tänker säkert att barnet lär sig bättre om de använder aga. Jag tror ändå att de kommer att ångra sig det fel de gjort." (F 7–12 år.)

"Det kan vara fråga om ett tankesätt att barnet ska visas även fast med våld var gränsen går och vad som följer av att det bryter mot den. Med våld börjar barnet bli rädd för att bryta mot regler och lyder föräldrarna så som de vill. Själv godkänner jag inte det här, eftersom det leder till att barnet blir rädd för allt möjligt annat också, t.o.m. helt vardagliga saker." (F 7–12 år.)

Att hjälpa föräldrarna med vardagen borde vara det främsta sättet att ingripa

De som svarade ombads bland alternativen i tabell (1) välja de två viktigaste och de två sämsta metoderna att minska kroppslig aga. Av svararna (N= 372) valde största delen som viktigaste metod att ingripa att hjälpa föräldrarna med problem i allmänhet samt att hjälpa dem att minska sin alkoholkonsumtion och hjälpa med mentala problem. De sämsta metoderna ansåg en stor del vara de alternativ som handlade om att barnen borde lyda bättre och att polisen borde ingripa. Mest gick åsikterna isär när det gällde att fråga barnen och att utomstående skulle gripa in. Cirka 250 av svararna motiverade de metoder som de ansåg vara bäst och sämst. Ett tiotal konstaterade att alla metoder är lika viktiga och ville därför inte särskilt lyfta fram någon. I det följande presenteras sammandrag för och emot för varje metod.

Tabell 1. De viktigaste och sämsta metoderna att minska kroppslig åga.

	Viktigast	Sämst
Att hjälpa föräldrarna med deras problem så att de inte skulle låta sin irritation och trötthet gå ut över barnen.	189	43
Att hjälpa föräldrarna att minska sin alkoholkonsumtion och hjälpa vid mentala problem.	167	39
Föräldrarna skulle få råd om barnuppfostran och man skulle på rådgivningen, i barndagvården, i skolan, i tidningar och på TV berätta att man inte får slå barn.	127	61
Vuxna utanför familjen skulle vara mera observanta och blanda sig i så snart de lägger märke till något. Sådana vuxna kunde vara till exempel bekanta och släktingar, personal på rådgivningen, i barndagvården, i skolan, i hälsovården och barnskyddet samt polisen.	116	87
Man skulle oftare fråga barnen om sådana saker på rådgivningen, i barndagvården, skolan och hälsovården.	103	94
Barnen skulle få mer upplysning om hurdan behandling de har rätt till i hemmet. Upplysningen skulle kunna ske på daghem, i skolan och ungdomsarbete samt via nätet.	108	62
Barnen skulle lyda bättre och respektera sina föräldrar.	82	171
Polisen skulle ingripa och föräldrarna skulle få strängare straff i domstolen, om de behandlade sina barn illa.	85	152

Många ansåg att det var speciellt viktigt att hjälpa och stödja föräldrarna, eftersom de inte trodde att föräldrarna med avsikt skulle skada sitt barn utan att våldet närmast är ett oavsiktligt utlopp för illamående och för att föräldrarna förlorat självkontrollen. "Stressanfall" ansågs inte vara föräldrarnas eget fel utan t.ex. bero på en tung arbetsdag och ibland på problem i parrelationen eller andra problem. I bakgrunden ansågs också finnas okunnighet och brist på problemlösningsmetoder. En del hade också lösningsförslag till detta; mera fritid med familjen, semester, hobbyn och umgänge med vänner. Det ansågs också vara en god idé att föräldrarna skulle tala med experter, t.ex. få terapi. En del av svararna föreslog också att barnen skulle delta mer i hushållsarbetet: "Barnen kunde hjälpa sina föräldrar t.ex. med tvätten, så att de inte skulle bli så ansträngda och fick koppla av efter en tung arbetsdag." (P 7–12 år.) I många motiveringar (102) kommenterades varför denna metod skulle vara bäst och bara fem hade motiveringar mot denna metod. I dessa negativa svar gällde motiveringarna att barnen skulle belastas med problem, att föräldrarna skulle vägra ta emot hjälp och kommentaren "om man är utmattad kan man hålla ledigt en stund".

Alkohol och mentala problem ansågs vara en stor bidragande orsak till våldsamt beteende. Att snabbt bli av med dessa allvarliga problem som går ut över barnen ansågs vara av väsentlig betydelse för en trygg uppväxtmiljö, för att barnen ska klara sig och också med tanke på statens budget. "Vuxna i tid i vård" önskade en och en annan föreslog synliga varningstexter på spritflaskor. I några svar ansågs bakgrunden till dessa problem vara just att de vuxna mådde dåligt och var utmattade (av arbetet) och ansåg därför att de var viktigare än den första punkten. Sju svarare motiverade med olika orsaker att denna metod är dålig. En del hade uppfattat frågan så att barnen borde hjälpa föräldrarna med dessa problem och ansåg därför inte att detta alternativ var bra. Dessutom ansåg en att det var de vuxnas eget problem och

en del ansåg igen att det var viktigare att reda ut hälsan och uppfattningarna om bestraffningssätt.

Ungefär hälften av 58 trodde att föräldrar som slår sina barn inte nödvändigtvis vet att kroppslig aga är förbjuden eller var gränsen går för agan. Information kunde då hjälpa dem att förstå och att lyssna på barnen samt ge tips för besvärliga situationer. 29 motiverade att denna metod var sämre och trodde alltså inte på att det är brist på kunskap och ansåg därför att metoden är dålig eller annars ineffektiv på grund av att människor är envisa och har så inrotade vanor.

Att personer utanför familjen skulle ingripa delade åsikterna, eftersom en del ansåg att det var självklart att man genast ska gripa in i familjernas problem då man märker dem, medan andra ansåg att risken för missuppfattningar var stor och att det allmänt taget är fel att ingripa i en familjs vardag eftersom det bryter mot integritetsskyddet. Att en främmande person skulle ingripa uppfattade många som snokande, men ansåg att det var viktigt att det finns förtroendepersoner. Vem denna person är varierar dock. I allmänhet märker bekanta lättast problemen, men är inte nödvändigtvis beredda att ingripa eller det anses inte önskvärt att de ingriper. En del av svararna var också bekymrade för hur det sist och slutligen går för barnen i en sådan situation. Några svarare (4) föreslog hembesök som en metod både för att hjälpa och för att ingripa.

När det gäller att fråga barnen själva gick motiveringarna mycket i sär (35/37). De som ansåg att detta var ett dåligt alternativ tyckte att frågan var skrämmande eftersom föräldrarna hade kunnat hota dem ifall de blev tillfrågade. De ansåg också att det kunde uppstå missuppfattningar och att situationen kunde bli ångestfylld för barnen, eftersom barnen inte nödvändigtvis skulle förstå vad det var fråga om. De som försvarade denna metod trodde ändå att åtminstone de minsta barnen skulle berätta öppet och att barnen skulle lita på yrkesutbildade personer. Det skulle också vara viktigt att fråga barn som är deprimerade. Förfrågningar som ordnades i skolan ansågs vara ett bra alternativ. Om barnen berättade för okända yrkesutbildade personer skulle det inte få ha tråkiga och överraskande följder. Det skulle vara viktigt att barnen inte tyckte att våldet var deras eget fel. Å andra sidan, om barnen kände till sina rättigheter så kunde de själva berätta om vad de varit med om och de behövde alltså inte tillfrågas.

"Barnen borde ställas mera detaljerade frågor om hur man har det hemma. Både de barn som är primus i skolan liksom de som mobbar eller som är passiva. Alla barn kan ha problem." (F 16–18 år)

Punkten att barnen borde få mera upplysning ansågs vara bra. I 53 av motiveringarna sades att barnen har rätt att veta hurdan bemötande de har rätt till och att kunskapen skulle hjälpa barnet att berätta om våldet. Enligt andra (25 motiveringar) skulle detta inte alls hjälpa eftersom största delen av barnen redan vet att kroppslig aga är förbjuden, men fastän barnen vet det

vågar de inte alltid berätta om det för andra. Å andra sidan borde information också ges om barnets skyldigheter.

Att barnen borde lyda bättre var enligt många (103 motiveringar) den sämsta metoden att minska kroppslig åga. Endast 30 av dem som svarade gav motiveringar för detta. En tredjedel av dem ansåg att det var bäst att vänja sig eftersom man nu bara var tvungen att lyssna på föräldrarna och respektera dem. Det ansågs att olydnad bara ytterligare skulle reta upp föräldrar som redan var irriterade och å andra sidan ansågs att föräldrarna redan skötte om mycket som gällde barnen. Största delen tyckte ändå att bättre lydnad var den sämsta metoden eftersom de inte trodde att den kroppsliga ågan skulle sluta fast barnet var tyst och lydigt. "Inte behöver barn respektera föräldrar som utsätter dem för våld." Det passar inte barnets natur att hela tiden vara till lags och ingen kan tvingas att lyda. En del ansåg att vuxna också allmänt taget har för mycket makt. Alkoholens inverkan eller annat som gör att föräldrarna är i ett förvirrat eller redlost tillstånd leder till att föräldrarna inte kan bedöma om barnen med avsikt eller oavsiktligt beter sig på ett irriterande sätt. Man var också orolig för de minsta barnen eftersom de inte alltid förstår situationen.

Att polisen skulle ingripa och strängare straff skulle utdömas fick 27 motiveringar för och 93 emot. De som ansåg det vara ett bra alternativ att polisen snabbt skulle gripa in tänkte på att polisen har auktoritet och avskräckande verkan i allvarliga situationer. Stränga eller strängare straff önskades dock endast i åtta svar. Flertalet var emot att polisen skulle ingripa. Föräldrarna är i vilket fall som helst kära för barnen och man ville därför inte att de skulle få problem. Ett polisengripande ansågs vara en för hård metod, som i värsta fall skulle förvärra situationen i hemmet ytterligare och leda till att man hela tiden måste förklara sig för olika instanser. I bästa fall skulle böter ge föräldrarna en lärdom, men största delen trodde ändå inte att böter skulle hjälpa. I värsta fall skulle de strama åt familjens ekonomi och ha endast negativa följder för barnen. Några tyckte att barnen först borde få veta vad som händer om polisen griper in och också tidpunkten, så att de inte skulle bli uppskrämda av situationen. Det ansågs också viktigt att fråga om barnens åsikt när det gäller att placera dem någon annanstans.

"Men om man ingriper i saken tycker jag det skulle vara bra att barnet inte förs bort från sitt eget hem eller att föräldrarna straffas med fängelse. Det skulle vara mycket bättre om familjen försökte tillsammans." (F 7–12 år)

I de mest kritiska motiveringarna konstaterades att varje fall av kroppslig åga är unikt och att valet av bästa eller sämsta metoder därför borde göras skilt i varje enskilt fall: "Först måste man få reda på varför föräldrarna använder kroppslig åga mot sina barn. Problemet kan inte lösas om man inte vet orsaken." (F 7–12 år.) Man bör fråga föräldrarna varför de slår och utomstående bör undvika en alltför svartvit och fördömande inställning.

Som lösning i själva den situation då föräldrarna agar barnet föreslog barnen att andra vuxna genast borde gripa in. Barnen funderade också över om barn som blir utsatta för våld borde erbjudas skyddshem och -familjer. Å andra sidan tyckte barnen att familjemedlemmar inte borde skiljas åt utan att de vuxna borde erbjudas kurser i att kontrollera sin ilska och terapi som hjälp. Barnen trodde att den kroppsliga agan skulle påverka barnens liv ännu senare i livet.

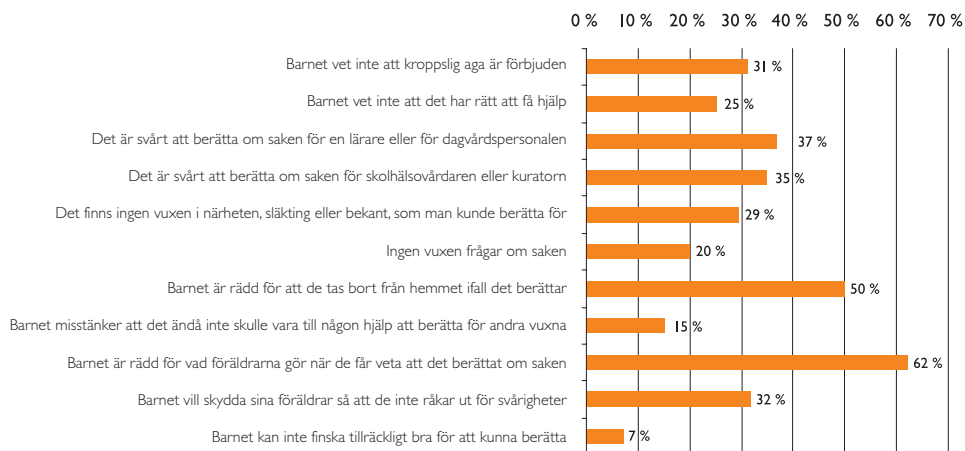
I svaren önskades ömsesidig respekt i familjerna och att problemen skulle klaras upp genom att man talar med varandra. Som disciplinära metoder föreslogs bland annat att föräldrarna och barnen på förhand skulle komma överens om reglerna. De som svarade hade många förslag på uppfostringsmetoder som skulle leda till minskning av kroppslig aga. Som upplysningsmetoder föreslogs bland annat olika informationsträffar, skriftlig information, kurser och t.ex. TV-program där barnen berättar om sina erfarenheter. Utbildning om bra föräldraskap kunde också arrangeras. Informationskällor kunde också vara TV, radio, internet, rådgivningarna, rådgivningstelefoner. I det följande presenteras barnens och de ungas åsikter och uppfattningar om vad som hindrar barn från att få hjälp och hur man borde berätta för barn att kroppslig aga strider mot lagen.

Rädsla för följderna hindrar barn från att få hjälp

De som svarade på enkäten ombads välja de tre viktigaste orsakerna till att barn inte får hjälp. Frågan besvarades av 373 barn. Enligt barnen och ungdomarna var den vanligaste orsaken rädsla. Barnen var rädda för föräldrarnas reaktioner och för att föräldrarna skulle bli ännu våldsammare om de sökte hjälp (232/373). Barnen misstänkte också att ett barn som söker hjälp mot kroppslig aga kan bli utsatt för föräldrarnas hämndåtgärder, eftersom många trodde att myndigheternas hjälp skulle komma alltför långsamt. Barnen antog att våldsbenägna föräldrar kan hota barnen redan på förhand för att hindra dem från att söka hjälp och samtidigt var barnen osäkra på vilka följder det kunde få för dem om de sökte hjälp. I svaren nämndes att barnen kanske tror på föräldrarna när de lovar att sluta med den kroppsliga agan men ändå inte håller sina löften; barnet litar på föräldrarna och söker inte hjälp.

"Barnen är rädda för sina föräldrar, i synnerhet om de är våldsamma. Vem skulle vilja reta upp föräldrar som redan tidigare är våldsamma?"

(F 7–12 år)

Figur 11. Vad hindrar barn från att få hjälp då de blir utsatta för kroppslig aga.

Barnen antog också att alla barn inte vet om att kroppslig aga är förbjuden (116/373). Okunskapen kan bero på t.ex. att barnen är så små. Svararna tänkte att små barn tror att det som föräldrarna gör är rätt och tänker att "barnen står under de vuxna". Små barn förstår inte nödvändigtvis att förhållandena kunde vara annorlunda och tror att det är normalt med kroppslig aga.

"Ett 4–6-årigt barn förstår knappast att det är fel att ta till kroppslig aga och att barnet har rätt att få hjälp." (F 7–12 år)

Barnen vet inte heller alltid att de har rätt att söka hjälp (94/373), och känner inte vuxna som de kunde tala med om saken (110/373). Problemet kan också vara att barnen inte kan tillräckligt bra finska för att kunna berätta om en känslig sak och då känns det svårt att göra det (27/373). Bara en del av barnen skulle berätta till utomstående som inte hör till familjen om kroppslig aga, eftersom de inte vet till vem de skulle vända sig och inte litar på att en främmande vuxen person nödvändigtvis skulle tro på barnet. Barnen misstänkte att de vuxna inte skulle vara intresserade av saken eller att de inte skulle bry sig om det (57/373). Det är inte heller lätt att tala om familjens privata angelägenheter med utomstående. Barnet kan också skämmas och t.ex. vara rädd för att om det berättar för läraren så kan klasskamraterna få reda på det och det väcker förvåning i klassen.

En del av barnen ansåg att på grund av det inte görs hälsoundersökningar i skolan så har de inget lämpligt tillfälle att berätta för någon vuxen. En del av barnen tyckte å andra sidan att det var besvärligt att berätta för hälsovårdaren eftersom hon upplevdes som en person man har distans till. Däremot kändes det inte i och för sig svårt att berätta för läraren, men det var beroende av hurdant förhållandet mellan läraren och barnet var. Barnen ville inte berätta om kroppslig aga för "en hemsk lärare". En del av barnen hänvisade till sina egna

erfarenheter när de i sina svar konstaterade att det är svårt att berätta om våldet för läraren/dagvårdspersonalen, (138/373) eller hälsovårdaren/kuratoren (131/373). Å andra sidan frågar heller aldrig någon vuxen om saken, vilket 75/373 av barnen tyckte var ett av de största hindren för att få hjälp.

"För mig var skilsmässan mellan mina föräldrar en svår sak och såren är fortfarande öppna sår. Det gick verkligen inte lätt till och mina vitsord sjönk t.o.m. med tre nummer. I skolan visste alla om saken, märkte att jag blev tystare och skolkade från skolan, men ingen gjorde något åt saken." (F 16–18 år.)

"Det kan kännas skrämmande att berätta för någon litet mera främmande vuxen och man vet inte om man säkert kan lita på personen hundra procentigt?" (F 13–15 år.)

"Det talas visserligen mycket om våld, men berättas inte tillräckligt för barnen om vad man ska göra om man själv blir offer för våld och hur saken sedan går vidare. Tanken på att man kanske blir placerad utanför hemmet, tanken på främmande människor skrämmer barnen och de vågar inte berätta för någon." (F 16–18 år)

En del antog att barnen inte berättar om kroppslig åga därför att de är rädda för att bli placerade utanför hemmet (186/373), vilket delvis ofta också har att göra med barnets vilja att skydda sina egna föräldrar (118/373). I flera svar nämndes oron för att förlora föräldrarna och barnen var t.o.m. rädda för att bli hemlösa. En av svararna konstaterade att man älskar också ett hem där det förekommer våld och föräldrarna så mycket att rädslan för att förlora sitt hem är större än rädslan för våld. Det känns särskilt svårt att tvingas lämna sitt hem särskilt då barnet inte uppfattar sig som speciellt socialt, konstaterade en svarare (F 7–12 år), som hade egna erfarenheter av detta.

"Barnen älskar ändå sina föräldrar, för trots allt har de säkert också sina goda stunder." (F 13–15 år)

"Jag var ändå så pass ung att det var en så skrämmande tanke att lämna hemmet att jag fick tårar i ögonen. Hemmet är ändå ett hem och där vill man vara fast pappa dricker och mamma är hur stressad som helst." (F 16–18 år)

"Nå jag har själv haft en del sådana erfarenheter och jag har alltid varit rädd för att jag måste fara bort hemifrån." (F 7–12 år)

"Det kan vara verkligt svårt att berätta om sådant och om man berättar är man rädd för att man ska bli omhändertagen och hamna i en fosterfamilj eller på barnhem. Det finns skräckhistorier om onda fostermodrar och hemska barnhem." (F 13–15 år)

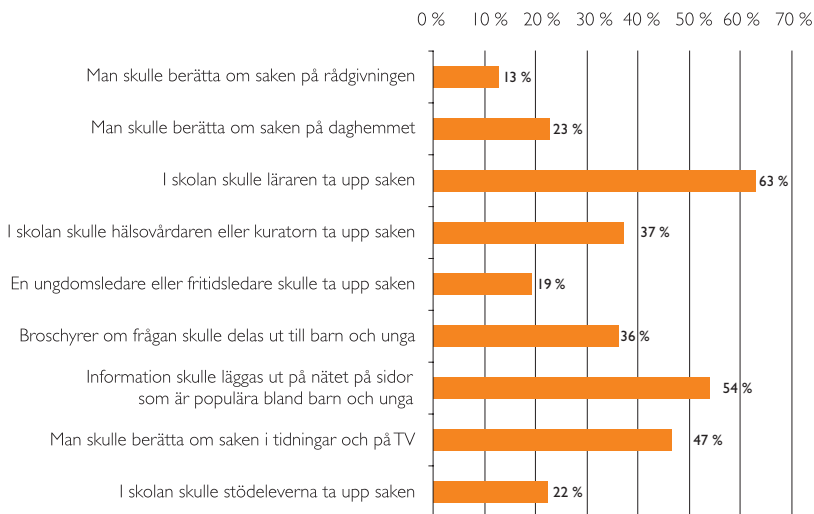
Barnen nämnde att en viktig orsak till att barn inte berättar för vuxna om våld kan vara att de är vana vid våldet och t.o.m. kan tycka att de förtjänar att bli agade. Barnen funderade över om ett barn kan känna sig självt skyldigt till det som sker, förringa våldet och känna sig värdelöst.

Barnen trodde att barn som blivit agade kan bli rädda av sig och känna ett behov att vara sina våldsamma föräldrar till lags.

"Och om föräldrarna ändå älskar sitt barn och annars är bra föräldrar kan barnet släta över saken och tänka att det inte lönar sig att ställa till med bråk för den skull." ." (F 16–18 år)

Skolan och internet är viktiga informationskällor för barn och unga
 Det kom in totalt 369 svar på den fråga där barnen ombads välja de tre viktigaste metoderna att informera barn och unga om att kroppslig aga är förbjuden. En femtedel av de motiverade svaren var att alla metoder är bra sätt att informera om saken. Över 60 % av barnen och ungdomarna ansåg allmänt att skolan är en bra plats att förmedla information till barnen om att kroppslig aga är förbjuden. Det var enligt dem ett bra alternativ att ta upp frågan i skolan, eftersom skolelever är i lämplig ålder för att diskutera dessa saker, informationen når alla barn och man litar på lärarna. Den viktiga informationen når säkert fram till barnen eftersom "man inte kan undvika information under lektionerna".

"Läraren berättar också annars vad som är rätt och fel, så varför inte om den här saken?" (F 13–15 år)

Figur 12. De viktigaste metoderna att informera barn och unga

Barnen och ungdomarna kom också med idéer för olika situationer då skolan kunde sprida information. Till förslagen hörde t.ex. diskussioner i små grupper, då eleverna tillsammans fick diskutera hur man kunde stödja en vän som blivit utsatt för våld och vad man kunde göra om man fick veta att någon blivit utsatt för kroppslig åga. Information kunde ges också vid skolans morgonsamlingar och vid hälsoundersökningar. Barnen tyckte också annars att hälsovårdaren var ett naturligt alternativ i detta sammanhang eftersom hälsovårdarna ansågs mera avslappnade och trevliga än lärarna och man hade förtroende för dem. Enligt barnens åsikt kunde också stödeleverna i skolan tala med barnen om saken. Förutom skolan var också skriftskolläger och klubbar lämpliga platser att informera om kroppslig åga.

"Hos hälsovårdaren är åtminstone jag vid brytningsgränsen och om jag hade något på hjärtat så skulle jag säkert berätta det." (P 13–15 år)

"Stödeleverna är en sådan trygghet i skolan." (F 16–18 år)

Över 50 % av dem som svarade ansåg att internet är en bra kanal för att sprida information till barn och unga. De motiverade sin åsikt med att informationen sprids snabbt och de flesta ungdomar också aktivt använder det. På internet finns mycket information och man kan se på den i lugn och ro. Barnen ansåg att anonym diskussion är lätt eftersom det är fråga om en svår sak som man vill berätta sina erfarenheter och åsikter om. Om vanliga broschyrer ansåg två tredjedelar av dem som kommenterat dem att de är bra eftersom man kan läsa dem i lugn och ro och alltid återkomma till dem. Å andra sidan tyckte några att broschyrer troligen inte blir lästa.

"Säkert är ganska många på nätet och på populära sidor skulle informationen säkert spridas snabbt?" (F 7–12 år)

"Broschyrer är bra då man kan läsa dem i lugn och ro och om läraren skulle berätta så kunde klassen diskutera tillsammans." (F 7–12 år)

När det gäller medier fördelade sig svaren så att cirka 50 % av dem som kommenterade frågan ansåg att informationsmedier är ett bra och effektivt sätt att informera om kroppslig åga, medan den andra hälften igen kritiserade tidningarnas roll när det gäller information till unga. Orsaken var att det är bara föräldrar som läser tidningar.

"Man kunde berätta om saken i TV och tidningar, så att föräldrarna säkert skulle höra om det, för föräldrarna är alltid antingen fast i TV-tittande eller tidningsläsande: D" (P 7–12 år)

"Barnprogrammen. (Sätt in program i Pikkukakkonen)." (P 13–15 år)

Litet över 10 % ansåg att rådgivningen är ett av de bästa alternativen för att sprida information. På rådgivningen skulle barnen få information i ett tidigt skede och hela årsklassen besöker rådgivningen. Å andra sidan ansåg en femtedel av dem som kommenterat frågan att barnen då är "för unga och naiva för denna information". Barnens motiveringar var motsvarande när det gäller daghemmen som en plats där man kunde berätta för barn om kroppslig åga.

"På rådgivningen? Vad förstår så små barn." (F 13–15 år.)

"Alla barn i Finland är i daghem och/eller skola, så informationen går bra fram" (F 7–12 år.)

Av dem som hade kommenterat om ungdomsarbetare eller fritidsledare var lämpliga vuxna att informera om kroppslig åga ansåg hälften att de var lämpliga "upplysare". En bra sak när det gäller ledarna var att det är en låg tröskel för barnen att tala med dem. Ledare och ungdomsarbetare är enligt barnens åsikt naturliga och också på tillräckligt avstånd. En tredjedel tyckte ändå att idén var dålig: inom idrotten vill man vara fri och där är det pinsamt med upplysning.

"Det skulle vara ganska dumt om någon tränare under träningarna skulle börja förklara något om familjevåld..." (F 13–15 år.)

Några av barnen tog upp att man i hemmet borde tala med barnen om kroppslig åga. Barnen tyckte att det inte endast är föräldrarna som har ansvar för att informera utan att också andra släktingar, t.ex. mor- och farföräldrar, och dessutom barnens vänner kunde tala om saken.

En del av barnen och ungdomarna föreslog att föräldrarna borde få mera information och att de barn som blivit utsatta för kroppslig åga också borde berätta för dem om sina egna erfarenheter. Om de vuxna får höra om barnens erfarenheter så skulle det enligt svararna kunna hjälpa dem att minska användningen av våld. Föräldrarna behöver konkreta råd om hur de kan undvika att använda våld.

"Jag tror att man kunde minska våld mot barn genom att ge råd åt vuxna om vad de BÖR och KAN göra i besvärliga situationer, där en bestraffning lätt blir ett sätt att uppfostra. Att informera bara om att man inte får slå är rent ut sagt naivt – man borde bättre sätta sig in i varför vuxna ågar sina barn." (X 16–18 år)

Enkäten gav information och mycket att tänka på

Barnen och ungdomarna frågades till slut vad de ansåg om denna enkät om kroppslig åga. Denna fråga besvarades av 95 %. Av dem ansåg cirka 70 %

att enkäten var bra eller mycket bra och motiverade sin åsikt med att barn borde få information om kroppslig aga. Barnen och ungdomarna värdesatte också att man frågade efter deras egna åsikter.

"Mycket bra och upplysande gjort. Hoppas kroppslig aga försvinner helt!"
(P 7–12 år.)

"En verkligt bra enkät, det är verkligen bra att barnen får påverka saken!"
(F 7–12 år.)

"Det här var på riktigt en bra enkät. Jag började själv också fundera mera på dessa frågor och fick i någon mån mera förtroende när det gäller mig själv och min egen grej." (F 16–18 år)

"Det fick också mig själv att tänka på vad som är fel och vad som inte är."
(F 13–15 år.)

Av dem som kommenterade enkäten ansåg cirka åtta procent att enkäten var dålig eller mycket dålig, eftersom de tyckte att den var tråkig, obligatoriskt att fylla i den under lektionen, dålig eller onödigt.

"Den här är till ingen nytta eftersom man ändå inte gör något åt saken"
(F 16–18 år)

Många av de barn som svarade ansåg att enkäten trots allt var nyttig:
"Svårt att svara men mycket nödvändig." (P 7–12 år.)

Sammandrag om enkäten till barn och unga

Barnen och de unga ansåg att det är närmast sådana vuxna som på ett eller annat sätt är i behov av hjälp som tar till kroppslig aga. Bakom detta beteende kan ligga utmattning, rådlöshet i konfliktsituationer, alkoholproblem, mentala eller andra problem.

Å andra sidan ansåg man att det fanns rum för förbättringar i den ömsesidiga respekten mellan barn och föräldrar. Många av barnen och ungdomarna trodde att de föräldrar som agar sina barn inte vet vad lagen säger om förbjuden aga. Agan kan också vara ett inlärt sätt att lösa problem ifall föräldrarna själva blivit agade som barn.

Enligt barnen och ungdomarna är det bästa sättet att ingripa i kroppslig aga därför att stöda familjernas vardag på ett mångsidigt sätt och informera om vilka gränser som gäller för bestraffningar. Vuxna som tar hand om barn borde ha tillgång till mångsidig hjälp med hemvård och uppfostringsråd, särskilt för problemsituationer. Föräldrarna borde också ha tid för vila och fritid, både på egen hand och med familjen. Också barnens egen roll när det gäller att hjälpa till med arbetet i hemmet nämndes.

Polis och straff ansågs behövas i extrema fall, men de ansågs inte ha någon förebyggande roll vid spontana situationer då kroppslig åga förekommer.

Orsaker som kan hindra barn för att söka hjälp är särskilt okunskap och oro för vad föräldrarna skulle göra åt barnet om det avslöjas att de sökt hjälp och vad som skulle hända med familjen. Rädslan för att tvingas lämna hemmet nämndes i detta sammanhang. Familjens privata angelägenheter upplevdes som så känsliga att det är svårt att tala om dem med utomstående. Det ansågs viktigt att det finns någon vuxen utanför familjen som barnet har förtroende för. Denna vuxna kan för en del vara en släkting, för andra en lärare eller annan yrkesmänniska. När familjens angelägenheter behandlas borde det i vilket fall som helst ske med finkänslighet och tolerans. Framförallt borde barnets egen åsikt höras och respekteras och man borde på förhand berätta för barnet om överraskande händelser. Barnen vet inte tillräckligt om hur myndigheterna agerar och litar inte tillräckligt på samhällets tjänster.

Barnen borde få information om kroppslig åga och sina egna rättigheter genom olika metoder, men framförallt via skolan och via webben. Skolans roll betonades i barnens svar. Det största ansvaret har dock föräldrarna och det är därför mycket viktigt att också de får information. Det ansågs viktigt att ge uppfostringsråd åt föräldrarna och att informera om barnets rättigheter. Särskilt i konfliktsituationer skulle det vara bra om det finns råd och kurser att få. Föräldrarna borde öppet komma överens med barnet om regler och gränser. De borde också motivera reglerna för barnet eftersom barn inte nödvändigtvis förstår ett förbud utan några förklaringar. Av svaren framkom också oro för små barns situation i fall då föräldrarna tar till kroppslig åga. Det är då viktigt att utomstående vuxna är uppmärksamma på problemsituationer och hjälper vid behov.

7 UTVÄRDERING AV ORGANISATIONERNAS VERKSAMHET FÖR ATT MINSKA KROPPSLIG AGA

Organisationerna har särskilt under 2000-talet aktivt arbetat för att minska kroppslig aga både genom att ordna kampanjer, genom att erbjuda rådgivning och stöd för barn, ungdomar och föräldrar via telefon och på webben, genom att dela ut broschyrer, ge service som stöder föräldrarna i uppfostran och med parrelationen, genom att stöda föräldraskapet i familjer med invandrarbakgrund samt främja minskning av våld inom familjen. En del av projekten har genomförts med RAY:s stöd. Viktiga aktörer bland organisationerna har varit Centralförbundet för Barnskydd rf, Finlands UNICEF, Mannerheims Barnskyddsförbund rf, Väestöliitto och Förbundet för mödra- och skyddshem rf.

I organisationernas projekt har producerats en betydande mängd högklassigt material, som fortfarande kan användas vid attitydpåverkan och kampanjer samt vid familjeförberedelsen på rådgivningarna och vid skolornas föräldramöten.

Kampanjer som ordnats av Centralförbundet för Barnskydd och Unicef på 2000-talet

Den viktigaste kampanjen som genomförts under hela den tid som lagstiftningen mot kroppslig aga varit i kraft har varit attitydkampanjen Slå inte barnet (2006-2007) som arrangerades av Centralförbundet för Barnskydd. Kampanjens mål var att påverka fostrares och andra vuxnas attityder till förmån för en uppfostran utan våld. Man hoppades att denna attitydförändring skulle påverka fostrarnas beteende och på så sätt minska våldet mot barn. Det fanns också material om positiva uppfostringsmetoder.

Kampanjen utgick i hög grad från mål som gällde mänskliga rättigheter. Grundtanken var att betona barnets rätt att bli bemött utan våld och att betona barnets mänskliga rättigheter. I denna kampanj ville man inte på nytt ta upp frågan om användning av våld är av nytta eller till men psykologiskt eftersom denna diskussion redan förts för 20 år sedan. Syftet var att understryka att barn inte får misshandlas eller behandlas illa även om man på så sätt skulle få effekter som de vuxna önskar sig. Barndomen uppfattades nu som en självständig och i sig värdefull del av en människas liv.

Genom kampanjen ville man också påverka de begrepp som används om våld mot barn. Som ett resultat av detta började den finska termen "kuritus-väkivalta" (kroppslig aga) som användes i kampanjen användas mera allmänt i stället för den tidigare finska termen "ruumiillinen kuritus". Man ville inte använda det tidigare begreppet eftersom det ansågs innehålla en motivering

för våldet, aga i uppfostringsyfte, medan den nya finska termen innehåller ordet "våld". Detta problem ville man i kampanjen medvetet ta upp och tala om kroppslig aga som våld och misshandel.

I kampanjen ville man inte använda våld som chockverkan och inte ta med material som kunde uppfattas som rått och ångestskapande. Kampanjens uppgift var alltså inte att bevisa att våld är av ondo eftersom detta redan är allmänt känt. Sättet att nå målgruppen borde vara sådan att den inte skapar ytterligare ångest hos dem som ser bilderna. (Promemoria för kampanjen Slå inte barnet, 2003)

I kampanjen Slå inte barnet! användes mediereklam och webbtjänst (www.alalyolasta.fi) och för den gjordes material som fortfarande är användbart i liknande kampanjer. Det viktigaste materialet var tips om hur man fostrar barn utan att använda våld (broschyren "Tyynen rauhallisesti -kasvatuvinkkejä isille ja äideille") samt kampanjens undervisningsvideo och TV-spot. Centralförbundet för Barnskydd distribuerar fortfarande materialet, som är avgiftsbelagt och finns endast på finska. Kampanjens undervisningsvideo kan laddas ned på nätet och avsikten är att också göra den i en version som distribueras som DVD.

Kampanjens påverkan följdes upp med attitydundersökningar på befolkningsnivå, och enligt dem hade kampanjen en tydlig inverkan på att den negativa inställningen till kroppslig aga förstärktes under 2000-talet. Rådet för brottsförebyggande valde kampanjen till Finlands representant i Europeiska brottbekämpningsnätverket EUCPN:s (European Crime Prevention Network) tävling 2007.

Finlands UNICEF inledde kampanjer mot kroppslig aga 2006, då också med sikte på FN:s generalsekreterares undersökning om våld mot barn. I Unicefs kampanj "Olen lyömätön!" ("Jag är oslagbar") ingick postkortskampanjer till påverkare samt broschyrmaterial för elever på fjärde klass. Kampanjbroschyren Olen lyömätön! (på finska) kan fortfarande beställas avgiftsfritt av skolorna. UNICEF gjorde 2006 den första enkäten till högstadiel elever om deras attityder till kroppslig aga. Enkäten gjordes på nytt 2010 (se s. 42–45). Också barnens attityder hade klart förändrats så att de var negativare inställda till kroppslig aga.

Telefonrådgivning med låg tröskel och nättjänster för barn, ungdomar och föräldrar

Rådgivnings- och stödtjänster via telefon och via nätet ger hjälp med låg tröskel för problem och frågor kring uppfostran för föräldrar och ger barn och unga möjligheter till diskussion också i konfliktsituationer med de egna föräldrarna. Nättjänsterna erbjuder främst möjlighet att behandla frågor som det annars kan vara besvärligt och svårt att ta till tals. I Finland svarar organisationerna för nationella telefon- och nättjänster, för vilkas upprätthållande och utveckling de får finansiering från RAY. Vissa kommuner har

också utvecklat telefon- och webbrådgivning som en del av sin egen basservice för barnfamiljer eller för ungdomsarbetet.

Service som riktas till barn och unga

Telefon- och webbservice som riktas till barn och unga tillhandahålls av Mannerheims Barnskyddsförbund, Väestöliitto och Förbundet för mödra- och skyddshem. Mannerheims Barnskyddsförbunds barn- och ungdomstelefon grundades 1980 och webbplatsen för barn och unga, brevtjänsten, 2002. Båda är avsedda för anonym, förtroendefull diskussion med en vuxen frivillig arbetare som utbildats av förbundet. Cirka 60 000 kontakter togs 2009. Den största gruppen av dem som tog kontakt med barn- och ungdomstelefonen var barn i åldern 11–13 år. Den största användargruppen för brevtjänsten var flickor i åldern 14–16 år. Ett tema som kommer upp i samtalen till barn- och ungdomstelefonen är också konflikter med de egna föräldrarna, även om det inte hör till de mest typiska frågorna som tas upp. Många av de barn och ungdomar som tar kontakt med brevtjänsten har råkat ut för allvarliga problem utan att få stöd eller hjälp från vuxna i den närmaste omgivningen.

I Väestöliittos webbtjänst för unga får ungdomar och yrkesutbildade personer som arbetar med unga information, handledning och personlig rådgivning. Sidan hade 2009 cirka 40 000 besökare. Under ett år besvaras frågor som ungdomar satt in på webben över 600 gånger och webbmottagningar hålls ca 300 gånger. Genom mottagningsverksamheten som är koncentrerad till huvudstadsregionen nåddes över 600 ungdomar.

Väestöliitto har en telefonrådgivning för pojkar, en hjälpande telefon som är avsedd för unga män under tjugo år. Huvudsyftet med den är att stödja pojkarnas utveckling till lyckliga och harmoniska män, samt att snabbt, smidigt och i tid nå speciellt de unga män som löper risk för utslagning. Avsikten är att kunna hjälpa pojkar och unga män i alla vardagens problem. Särskild uppmärksamhet ägnas åt frågor som är känsliga eller annars svåra att ta upp, såsom sexuell hälsa, kontroll av aggression, problem i umgänget med flickor samt ensamhet. Pojkarna tar i sina samtal också ofta upp frågor som gäller familjen, värderingar och attityder och våld. Under en verksamhetsperiod (augusti - augusti) besvarades över 18 000 samtal.

Förbundet för mödra- och skyddshem upprätthåller på nätet ett så kallat webbskyddshem för barn och ungdomar. Det förnyades 2007 och utvecklas kontinuerligt, www.turvakoti.net. Tjänsten tillhandahåller hjälp för alla parter som är inblandade i en våldssituation och avsikten är att särskilt uppmärksamma barnens och ungdomarnas ställning i familjen. Antalet besökare är årligen cirka 36 000. Eftersom det är fråga om en anonym webbtjänst får man inte alla uppgifter om besökarnas ålder, kön osv. specificerade för statistiken. Rådgivningstelefonen i skyddshemmet på webben kontaktas mest av 21–40-åriga kvinnor med barn, som upplever våld inom familjen. Denna grupp är troligen också den viktigaste användargruppen på webbplatsen. Dessutom upprätthåller webbplatsen ett test för barn om deras för-

äldrar uppfostrar dem utan våld. På detta test kommer årligen över 800 svar från barn och unga.

Dessutom har förbundet webbsidor om barnskydd för barn och unga; www.asiaalastensuojelusta.fi, som öppnades 2009. På dessa sidor har också sammanställts behövlig information om barnskydd och närliggande frågor för barn och unga. Antalet besökare på sidorna varierar månadsvis (i medeltal 3 000 besökare).

Tjänster för föräldrar

Mannerheims Barnförbunds föräldraretelefon och -nätet ger stöd och samtals-hjälp i frågor som gäller barnuppfostran och föräldraskap. Föräldraretelefonen, som baserar sig på stöd från andra föräldrar, grundades 1989 och brevtjänsten för föräldrar 2000. Målet för denna verksamhet är att hjälpa föräldrarna att orka bättre, hitta lösningar och öka sin kunskap och sin självtillit i uppfostringsfrågor. Telefonjouren sköts av frivilliga, föräldrar och mor- och farföräldrar som utbildats av förbundet och som vill dela med sig av sin egen livserfarenhet till andra föräldrar.

Det är lika många föräldrar till flickor som föräldrar till pojkar som tar kontakt. Mest samtal kommer från föräldrar till 13–18-åriga ungdomar. Föräldrar till 3–6-åringar var brevtjänstens största användargrupp.

De föräldrar som tar kontakt funderar ofta över hur de ska orka och hur de ska klara av föräldraskapet. Också de olika brytningsskedena i barns och ungdomars utveckling kommer fram i de kontakter som tas. Exempelvis hur barn i trotsåldern betar sig, deras raseriutbrott och olydnad och å andra sidan ungdomar i puberteten och deras trots och oro bekymrar många föräldrar.¹⁹

Förbundets föräldranät (på finska) är ett heltäckande infopaket för föräldrar med barn i alla åldrar. Det innehåller information både om ungas fysiska utveckling och om personlighetsutvecklingen och utvecklingen av känslolivet. Dessutom kan man på sidorna läsa om ungas sömnbehov, kost och skolgång. Förutom information erbjuder föräldranätet olika verktyg samt stöd och tips för olika situationer som föräldrar ställs inför då de unga växer upp. Man får t.ex. tips om hur föräldrarna kan tala om sex med ungdomarna och hur de kan sätta gränser för de unga. På föräldranätet finns en frågetjänst (på finska "Saara vastaa vanhemmille") som ger en familjeterapeuts syn på föräldrars problem.

Förbundet ger också ut informationsblad för föräldrar, som rådgivningarna delar ut gratis till sina klienter. Det finns tre olika serier: 1) Infobladen "Barnets olika åldrar", som behandlar barnets vård, fostran och utvecklingen samt interaktionen mellan barn och föräldrar från födseln till skolåldern, 2) infoblad om hälsa och omvårdnad, som informerar om hur föräldrar kan sköta om sitt barns hälsa och välbefinnande från spädbarnstiden till skolåldern; det centrala innehållet är kost, motion, sömn, hygien och trygghet samt 3) infoblad i *Hjälp!*-serien, som innehåller tips, råd och anvisningar om

¹⁹ Mera information (på finska) om Föräldraretelefonerna och -nätet: <http://www.mll.fi/perheille/vpn/>

familjens kraftresurser i vardagen. Bland annat den del som heter "Lapsi ja väkivalta" ("Barn och våld") behandlar kroppslig åga av barn.

Väestöliitto tillhandahåller rådgivning och välfärdstjänster för småbarnsföräldrar. Dessutom finns material (på finska) som används i gruppverksamhet för föräldrar. Teman är bl.a. moderskap, faderskap, att vara förälder till ett handikappat barn och vardagens färdigheter. Broschyrerna "Äidin kielletyt tunteet" (Mammas förbjudna känslor) och "Kiukku" (Ilska) ger föräldrarna hjälp för ett konstruktivt föräldraskap och för att lära sig hantera svåra känslor. År 2009 noterades 176 rådgivningssamtal för barnfamiljer och 1 036 samtal per e-post.

Väestöliitto har som mål att ge medborgarna information om fungerande parförhållanden och förbättra finländska familjers välfärd och hälsa, för olika typer av familjer. För både föräldrar och barn är det viktigt att föräldrarna är tillfredsställda med sitt parförhållande. En harmonisk utveckling för barnen är i hög grad beroende av föräldrarnas resurser och av hur väl deras parförhållande fungerar. Väestöliittos verksamhet består av nät- och telefonservice, utbildning och utvecklande av olika verksamhetsmodeller. Under ett år besöktes parrelationsidorna av cirka 141 000 besökare. Under 2009 hölls mottagningar på nätet 80 gånger och antalet samtal till rådgivningstelefonen var 140.

Ett prioriterat område i servicen för familjer har varit att stödja familjerna i att hantera vardagen. Väestöliitto har utvecklat ett nytt verktyg för familjearbetet, en sekvenskarta, som hjälper familjerna att se över hur vardagen fungerar genom att gå igenom tidsanvändning, vardagsrytm och vardagsstrukturer. Om rutinerna i vardagen fungerar smidigt är det lättare att lösa problem och få kontroll över livet.

Väestöliitto erbjuder också uppfostringsstöd till föräldrar med barn i puberteten. Webbtjänsten www.murkunkanssa.fi fungerar som en del av stödet för familjer och föräldrar i det skede då barnets pubertet kan vara en hård prövning för familjens vardag och föräldrarnas ork. Syftet med tjänsten är att förebygga att besvärliga situationer som man inte lyckas lösa leder till att det blir större problem i familjerna - genom att på webbsidan ge kunskap, stöd och handledning när situationen är ny eller när den ungas beteende får föräldrarna att känna sig rådlösa.

Förbundet för mödra- och skyddshem rf har broschyrer och anvisningar för hur man kan klara av en våldssituation och ett skyddshem på webbplatsen för alla som behöver hjälp. Förbundet ordnar också kurser av olika slag, också för aktörerna inom sektorn. Förbundet arbetar i olika delar av landet med barn som blivit utsatta för våld. Målet med detta arbete är att hjälpa barn som blivit offer för eller annars utsatta för våld genom att stödja barnens egna sätt att klara sig och göra barnen och deras behov synliga för föräldrarna och för andra människor som är viktiga för barnet.

Det är alltid barnen i familjen som står i centrum för en barnskyddsorganisation. En mera övergripande målsättning är att inom arbete mot våld och inom barnskyddet stärka en inriktning som har barnet som utgångspunkt

och stärka de anställdas yrkesskicklighet när det gäller att arbeta med barn. Prioriteringarna i den praktiska verksamheten beror alltid på det enskilda barnets eller familjens situation. Förbundet samarbetar med andra aktörer. Exempelvis i Uleåborg har förbundet ett nära samarbete med Suomen rauhan-yhdistysten keskusyhdistys SRK (Gammallaestadianerna rf.) inom ramen för projektet Miina som finansieras av RAY. Projektets syfte är att ge kvinnor styrka och resurser och i synnerhet förstärka deras egna stödnätverk. Gammallaestadianska kvinnors stödnätverk finns hos kvinnor inom samma religiösa rörelse.

Förbundet använder en modell för s.k. integrerat arbete, dvs. man arbetar med hjälp av olika metoder med alla parter, barnet, kvinnan och mannen. Förbundets medlemsföreningar har också grupper som stöder män i att bryta våldscirkeln i familjevåld (Jussi-arbetet) samt verksamhet som är avsedd som ett icke-våldsalternativ för männen.

Stöd för mångkulturella familjer

Väestöliittos mångkulturella kompetens- och resurscenter Hemträdet (Kotipuu) stöder invandrades föräldraskap och förebygger på så sätt också kroppslig åga. Stödformerna är grupper där föräldrar får stöd av andra föräldrar. Dessa ordnas på olika språk i huvudstadsregionen. I grupperna får föräldrarna stöd av varandra, kunskap om barnets utveckling och uppfostran och handledning om regionala tjänster. För aktörer inom den offentliga sektorn ordnas utbildning i att bättre kunna identifiera och svara på invandrarfamiljers behov och stöda föräldraskapet.

Väestöliitto ordnar också kurser för ledare av sådana grupper och producerar material både för yrkesutbildade personer och broschyrer om barnuppfostran på olika språk (nu sju språk), som innehåller bl.a. handledning om hur man kan uppfostra barn utan att ta till våld. Handledning och rådgivning ges också per telefon både till utvandrare och till yrkesutbildade personer. Väestöliitto bedriver också ett omfattande samhällligt påverkningsarbete för att främja ett mångkulturellt samhälle. I centrets team arbetar åtta personer som sammanlagt behärskar 11 olika språk. Samarbete bedrivs med flera olika organisationer och kommuner. Väestöliitto har tillsammans med Centralförbundet för Barnskydd ett projekt för att sprida material som producerats för informationskampanjen mot kroppslig åga till föräldrar med invandrarbakgrund.

En del av klienterna hos Förbundet för mödra- och skyddshem är invandrare. Största delen av dem är klienter inom skyddshemsarbetet/arbetet mot våld men också i mötesplatsverksamheten och i någon mån i skyddshemmen. Det är då ofta fråga om barn/spädbarnsfamiljer där det skett traumatiska händelser eller finns mentala problem. Det finns inga exakta uppgifter om hur omfattande invandrararbetet är men andelen invandrare bland klienterna har ökat.

Slutledningar

Organisationerna har i Finland svarat för alla kampanjer mot kroppslig aga och för kampanjerna på befolkningsnivå som stöder en positiv uppfostran. Kampanjer för attitydpåverkan och information (Slå inte barnet! och Olen lyömätön!) har arrangerats på 2000-talet och de har haft en tydlig inverkan: andelen personer som förhåller sig positivt till kroppslig aga har minskat kraftigt under 2000-talet både bland vuxna och barn. Regelbundna och till sitt innehåll konsekventa kampanjer behövs fortfarande för att sprida allmän information och för att garantera att attitydförändringen fortsätter i rätt riktning och går snabbare.

När det gäller att minska kroppslig aga är nät- och telefontjänster på två olika sätt viktiga metoder för stöd och rådgivning med låg tröskel. För det första är de en kanal att ge föräldrar råd med hur de ska orka, om relationerna inom familjen, om hur man sätter gränser utan att använda våld och om positiv uppfostran. För det andra är de en kanal för att ge barn och unga information om att kroppslig aga inte är tillåten och om vilken hjälp det finns att få för barn och unga.

Så gott som alla nät- och telefontjänster som erbjuder stöd och rådgivning med låg tröskel för barn och unga produceras av organisationer. Likaså svarar organisationerna för telefon- och nättjänster för stöd och rådgivning om föräldraskap. Organisationerna har också producerat merparten av det material om barnuppfostran som delas ut via rådgivningarna och på skolornas föräldramöten. Det nuvarande utbudet av nät- och telefontjänster för föräldrar är redan stort och huvudmålsättningen är därför att utveckla de nuvarande tjänsterna och göra dem kända.

Också när det gäller det material som delas ut är målet att eventuellt uppdatera redan existerande material och se till att distributionen fungerar samt ytterligare utveckla den. Nättjänsterna eliminerar inte behovet att också använda tryckt material.

Det är viktigt att se till att det med moderskapsförpackningen delas ut material om barnens rättigheter, positiv uppfostran och minskning av kroppslig aga. Att rådgivningarna har knappa anslag kan vara ett hinder för att materialet används, i de fall det är avgiftsbelagt. Materialet bör förutom på de inhemska språken också finnas att få på olika språk för invandrarföräldrar.

Penningautomatföreningens stöd är i praktiken avgörande med tanke på omfattningen av de tjänster som organisationerna erbjuder och utvecklandet av dem. Dessutom är det viktigt att i social- och hälsovårdsministeriets riktlinjer om finansieringen till Penningautomatföreningen ta med olika former av arbete som stöder positivt föräldraskap och minskar kroppslig aga (föräldratelefoner och nättjänster, telefoner och nät för barn och unga, produktion av publikationer och broschyrer, arbete som riktar sig till invandrarfamiljer, utbildning av yrkesutbildade personer).

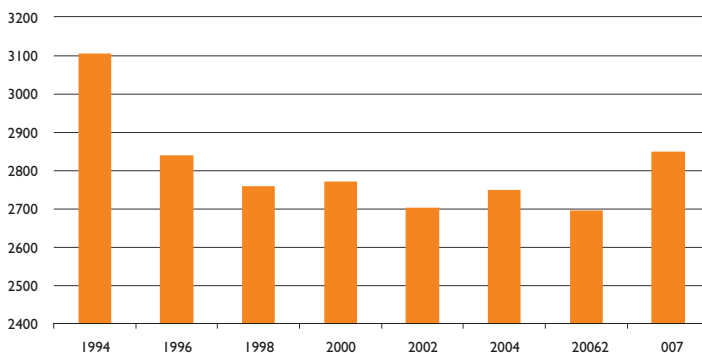
8 UTVÄRDERING AV FÖREBYGGANDE OCH MINSKNING AV KROPPSLIG AGA INOM DEN OFFENTLIGA BASSERVICEN: RÅDGIVNINGEN OCH SKOLHÄLSOVÅRDEN, SMÅBARNSFOSTRAN, SKOLAN OCH ELEVVÅRDEN

Betydelsen av förebyggande tjänster för barnfamiljer

Möjligheterna att förebygga och minska kroppslig aga hänger samman med resurserna för den allmänna förebyggande basservicen för barnfamiljer, vilka anslås genom beslut både av staten och av kommunerna. På 2010-talet får man se om den trend som började på 1990-talet, att basservicen för barnfamiljer försämrades, kommer att vända till det bättre. Möjligheter ges av den nya förordningen om rådgivningsverksamhet och skolhälsovård, av KASTE-programmet som stöder utvecklingen av tjänster för familjer samt av de planer för att främja barns och ungas välfärd som skall göras upp enligt barnskyddslagens 12 § och som stöder en strategisk utveckling av tjänster för barn, unga och familjer.

Då basservicen för barnfamiljer försämrats minskar också möjligheterna att upptäcka och identifiera kroppslig aga av barn. "Tidigt stöd" och "mångprofessionellt samarbete" blir aldrig verklighet då det inom den service som finns i barnens vardag inte finns tid för det enskilda barnet och för att beakta barnets behov. Föräldrarnas utmattning och orkeslöshet gör dem benägna att ta till hårdhänta metoder i uppfostran och det finns inte tillräckligt med stöd att få för föräldrarna i dessa situationer. Exempelvis stora grupper i daghem och skolor och minskade resurser för rådgivningsarbetet och för skolhälsovården och övrig elevvård samt för andra förebyggande åtgärder leder till att barns symtom och problem inte upptäcks i tillräckligt god tid och inom basservicen kan man inte ge tillräckligt med stöd och hjälp.

Antalet besök på barnrådgivningarna har skurits ned i många kommuner sedan 1990-talet. År 1994 var antalet besök på barnrådgivning för varje 1 000 barn i åldern 0–17 år 3 104 och år 2008 var de 2 948. Också hälsokontrollbesöken i skolhälsovården har skurits ned. Antalet skolhälsovårdsbesök för varje tusen 7–18-åringar var 1994 2 417 och 2008 var antalet 2 044. Också besöken inom munhälsovård för barn har minskat. Antalet sådana besök hälsocentrallerna var 2004 för varje tusen 0–17-åringar 2 204 och 2008 var motsvarande antal 1 931. (Källa: SOTKANet)

Figur 13. Förebyggande arbete; Besök på barnrådgivning. Besök på barnrådgivningen inom bashälsövården, Totalt per 1000 barn i åldern 0-7 år. Källa: THL, Sotkanet

Antalet läkarbesök inom primärvården för barn hade likaså minskat under 2000-talet. År 2000 besökte barn under 15 år i medeltal 2,2 gånger en hälsocentralläkare medan motsvarande antal 2008 var 1,7. Antalet läkarbesök inom primärvården var enligt åldersgrupp: Barn under 1 år per tusen spädbarn 4 348 besök 1994 och 2 902 besök 2008. Barn i åldern 1–6 år, 2 549 besök per tusen barn i åldersgruppen 1994 och 2 375 besök 2008. För 7–14-åringar 1 476 besök per tusen 1994 och 1 151 besök 2008. (Källa: SOTKANet)

Skolkurators- och skolpsykologtjänsterna är koncentrerade till de stora kommunerna och inom många regioner finns inte alls dessa tjänster. Till uppfostrings- och familjerådgivningarna är det i många kommuner långa köer.

Med tanke på hur föräldrar orkar med vardagen är det skäl att beakta att antalet barnfamiljer som får kommunal hemtjänst jämfört med början av 1990-talet minskat till en bråkdel. Det borde ändå vara en låg tröskel till hemtjänsten, som inte förutsätter att man är klient hos barnskyddet. Genom att servicen försvunnit har tröskeln att söka stöd blivit högre, eftersom man kanske förhåller sig negativt till barnskyddstjänster. Hemtjänst för barnfamiljer skulle behövas som ett neutralt stöd som fungerar i samband med rådgivningen och tjänsterna för småbarnsfostran.

Syftet med den nya förordningen om rådgivningsverksamhet och skolhälsovård är att bryta denna utvecklingstrend och stärka den förebyggande servicen. Också lagstiftningen om elevvård håller som bäst på att omarbetas. Detta är positivt också med tanke på minskningen av kroppslig åga.

När det gäller hemtjänsten för barnfamiljer finns det tecken på att vissa kommuner beslutar utöka denna service. I SHM bereds som bäst ett förslag till ändring av barnskyddslagen enligt vilket kommunerna skulle vara tvungna att för barnskyddsklienter ordna de tjänster inom socialvården som den socialarbetare som svarar för barnets ärenden anser nödvändiga. Socialarbetaren registrerar de tjänster som han eller hon anser nödvändiga i barnets eller familjens klientplan. Lagändringen förväntas särskilt öka användningen av hemtjänst. Hemtjänst är en service med låg tröskel som används när en

klient t.ex. på grund av sjukdom behöver hjälp för att klara av vardagens sysslor. Hjälp skulle behövas redan innan familjen blir klient hos barnskyddet.

Det är skäl att komma ihåg att föräldraskapet och resurserna för föräldraskapet inte är något statiskt tillstånd. Familjens omständigheter, såsom brister i stödet för föräldraskapet eller familjens knappa ekonomiska resurser, påverkar föräldrarnas beteende och ork som föräldrar. Om föräldrarna blir utan stöd är det ett hot med tanke på hur föräldrarna orkar och deras resurser för föräldraskapet. Särskilt familjer med många barn och ensamförsörjarfamiljer behöver stöd. Stöd för föräldraskapet behövs också efter småbarnstiden. Då barnet är i puberteten kan det bli problem om inte föräldrarna har kunskaper och förmåga att sätta gränser för barnet utan att ta till kroppslig åga.

Rådgivningens och skolhälsovårdens möjligheter att minska kroppslig åga. Mödra- och barnrådgivningarna är en viktig kanal när det gäller att nå dem som väntar barn och föräldrar med barn under skolåldern: nästan 100 % av dem som väntar barn och av föräldrarna till barn under skolåldern besöker rådgivningen. Inom skolhälsovården träffar personalen endast sporadiskt föräldrarna, med undantag för de hälsoundersökningar som görs när barnet börjar skolan, trots att familjecentrering är en viktig princip. I framtiden kommer föräldrarna i och med den nya förordningen betydligt oftare att kallas till s.k. omfattande hälsoundersökningar också i skolan.

Frågan om kroppslig åga behandlas på rådgivningens mottagningar, vid hembesök och vid familjeförberedelsen. Inom skolhälsovården tar man i regel itu med frågor om våld på mottagningarna. Förebyggande av våld och mobbning hör till det mest centrala innehåller i undervisningen i hälsokunskap i grundskolan. Dessutom kan ämnet behandlas vid föräldramöten. Det finns veterligen inga forskningsdata om behandlingen av kroppslig åga på rådgivningarna eller i skolhälsovården.

Att förebyggande av våld ska tas upp vid hälsogranskningar och hälso- rådgivning stadgas i den nya förordningen om rådgivningsverksamhet och skolhälsovård, som trädde i kraft 1.7.2009. Denna förordning gäller förutom rådgivningsverksamhet och skolhälsovård också studerandehälsovård samt förebyggande mun- och tandvård för barn (380/2009). De bestämmelser som gäller hälsoundersökningar trädde i kraft 1.1.2011.

Förordningen kompletteras av förordningens motiveringar och tillämpningsdirektiv (SHM 2009), handboken för barnrådgivningen (SHM, 2004) och handboken för skolhälsovården (Stakes, 2002) och kvalitetsrekommendationen för skolhälsovården (SHM, 2004b). Dessutom får personalen stöd av publikationen "Hoitotyön suositus lapsen kaltoinkohtelun tunnistamisesta ja siihen puuttumisesta (Paavilainen & Flinck, 2008), som gavs ut 2008 (på finska) om hur kränkande behandling av barn kan identifieras och hur man kan ingripa. Rekommendationen distribuerades till alla rådgivningar, den behandlades i facktidskrifter och finns att få de webbsidor som upprätt-

hålls av stiftelsen Hoitotyön tutkimussäätiö (www.hotus.fi). Avsikten är att på 2010-talet utvärdera effekten av rekommendationen.

Den nya förordningen betonar förebyggande av våld och ingripande mot våld. Enligt förordningen ska föräldrarna på rådgivningen och i skolhälsovården få stöd för positiv uppfostran och omvårdnad och vid behov ska man ingripa i våld inom familjen. Återkommande hälsoundersökningar ska ordnas på rådgivningar och i skolhälsovården och av dessa ska en under graviditetstiden, tre före skolåldern och tre under grundskoletiden ordnas i form av omfattande undersökningar.

Vid de omfattande hälsoundersökningarna, som gäller hela familjen, ska man fästa uppmärksamhet vid föräldrarnas och hela familjens välbefinnande, vid förhållandet mellan föräldrarna och mellan föräldrarna och barnet. Föräldrarna ges vid behov råd om hur de kan stödja barnets utveckling, vård och fostran. Hälsorådgivningen ska stödja individens och familjens hälsa och välbefinnande också när det gäller att förebygga våld inom familjen och i nära relationer. Uppmärksamhet ska fästas vid föräldrars problem som kan inverka på barnets hälsa och välbefinnande. Det kan vara fråga om mentala problem, alkohol- och narkotikaproblem och våld. Vid undersökningen av barnet fästs uppmärksamhet vid barnets hälsa och välbefinnande som helhet, särskilt det psykosociala välbefinnandet. När barnets hud granskas är man också uppmärksam på eventuella blånader. Behov av särskilt stöd ska identifieras i ett så tidigt skede som möjligt och det stöd som behövs ska tillhandahållas utan dröjsmål. Vid behov bedrivs mångprofessionellt samarbete bl.a. med en familjearbetare och barnskyddspersonal.

Enligt förordningen ska ett hembesök göras hos familjer som väntar eller fått sitt första barn. En familj som väntar sitt första barn ska ges multiprofessionell ordnad familjeträning. I motiveringspromemorian har noterats att förebyggande av våld är ett av de ämnen som ska tas upp. I publikationen ingår också ovannämnda innehåll om kroppslig åga och stöd för föräldrarna.

I handboken för barnrådgivningen ges anvisningar om att kroppslig åga ska tas upp i hälsoundersökningarna. Exempelvis vid 1,5 års-granskningen uppmanas föräldrarna att tillsammans komma överens om linjerna för uppfostran och hälsovårdaren försäkras sig om att föräldrarna vet att kroppslig åga är skadligt och enligt finsk lag ett brott. Dessutom ingår i handboken ett särskilt kapitel om kränkande behandling av barn och flera avsnitt om stöd för föräldrarna, om barnets uppfostran och om tidig växelverkan. Den juridiska bilagan innehåller uppgifter om strafflagen och lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt och om lagarnas centrala innehåll. Också i handboken för skolhälsovården ges anvisningar om att uppmärksamma förebyggande av våld, tidig identifiering av stödbehov och ordnande av stöd. Våld inom familjen behandlas som en del av denna helhet.

Utom dessa handböcker har social- och hälsovårdsministeriet särskilt på 2000-talet gett ut flera handböcker om minskning och förebyggande av våld. SHM gav t.ex. 2008 ut "Rekommendationer om förebyggande av våld i nära relationer och inom familjen" i syfte att stödja och främja lokalt och

regionalt arbete för att förebygga våld och minska de problem det leder till, att "identifiera, trygga och agera". (SHM 2008:9).

Rådgivningarna delar till alla föräldrar som fått sitt första barn ut broschyren "Behandlas varsamt" för att förebygga att föräldrar behandlar barn hårdhänt. Dessutom har rådgivningarna två andra broschyrer om våld att dela ut (på finska) 'Tönäisyn päässä tragediasta' och 'Ota väkivalta puheeksi'.

Hälsovårdarnas och läkarnas färdigheter i att behandla frågor om våld utreddes 2004 i en enkät (Hakulinen-Viitanen m.fl. 2005). Enligt den hade av hälsovårdarna (n=1282) 35 % och av läkarna (n=429) 26 % fått utbildning i våldsfrågor under de senaste tre åren. Av hälsovårdarna uppgav 44 % och av läkarna 45 % att de behöver mera utbildning i frågan. Det finns inte exakta uppgifter om hur kroppslig åga behandlas i den utbildning som leder till hälsovårdar- eller läkarexamen.

Minskning av kroppslig åga och stöd för positiv uppfostran inom småbarnsfostran

I de nuvarande bestämmelserna och direktiven om barndagvård såsom barndagvårdslagen och -förordningen eller grunderna för planen för småbarnsfostran (på finska Vasu) nämns inte kroppslig åga och åga och våld mot barn tas inte heller särskilt upp. Sättet att ta upp olika frågor utgår från ett positivt stödjande av barns uppväxt och utveckling. Värdegrunden för småbarnsfostran konstateras basera sig på internationella konventioner om barnens rättigheter samt de centrala nationella bestämmelserna om grundläggande rättigheter.

Exempelvis i lagen om barndagvård konstateras att "dagvården skall stödja daghemsbarnens hem i deras uppgift att fostra barnen samt tillsammans med hemmen främja en balanserad utveckling av barnens personlighet." Vidare konstateras att "dagvården skall för sin del erbjuda barnet fortgående, trygga och varma människorelationer, en verksamhet som på ett mångsidigt sätt stöder barnets utveckling samt en med tanke på barnets utgångssituation gynnsam uppväxtmiljö". Vid främjandet av barnets utveckling bör dagvården stöda barnets uppväxt när det gäller gemensamt ansvar, fred och värnande om livsmiljön. Enligt grunderna för småbarnsfostran ("Vasu") är småbarnsfostran "växelverkan mellan vuxna och barn i de livsmiljöer som barnen är en del av och tar del i. Småbarnsfostran främjar balanserad tillväxt, utveckling och inlärning hos barnet. Det krävs nära samarbete mellan föräldrar och professionella fostrare, eller med andra ord fostringsgemenskap, för att skapa en helhet som är meningsfull ur barnets synvinkel."

En ny praxis i dagvården under de senaste åren är att dialogen mellan både personalen och mellan personal och föräldrar helt klart blivit modigare. För nästan alla barn förs bl.a. enskilda samtal med föräldrarna om barnet.²⁰ I denna växelverkan, som är en del av fostringsgemenskapen, kan man om

²⁰ För innehållet i barndagvården i kommunerna har sedan hösten 2003 getts direktiv genom Grunderna för planen för småbarnsfostran som utarbetats av Institutet för hälsa och välfärd (tidigare Stakes). I nästan alla kommuner uppgörs en kommunal plan för småbarnsfostran, som oftast godkänns av den nämnd som ansvarar för dagvården. Detta framgår av den riksomfattande utredning som Institutet för hälsa och välfärd gjorde hösten 2009.

man så önskar ta upp också kroppslig åga både i förebyggande syfte och för att kunna identifiera problem och ta itu med dem. För detta behöver personalen stöd både i form av material och i form av utbildning.

Begreppet kroppslig åga tas således inte som sådant upp i de nuvarande bestämmelserna om dagvård och småbarnsfostran. I bestämmelserna betonas vikten av en positiv uppfostran men de tar ändå inte klart upp att det strider mot lagen att använda våld i uppfostringssyfte. De lagar och andra bestämmelser som reglerar verksamheten på riksnivå kommer emellertid att omarbetas under de närmaste åren och i detta skede är det viktigt att säkerställa att teman som gäller minskning av kroppslig åga inkluderas i dem mera målinriktat än nu. Detta är nödvändigt eftersom undersökningar visar att risken är störst just i familjer med små barn under skolåldern.

Skolans åtgärder för att minska kroppslig åga

Skolans åtgärder för att minska kroppslig åga hör samman med innehållet i undervisningen och med elevvården. De nationella grunderna för läroplanen och kommunens och skolans läroplan definierar målen både när det gäller innehållet i undervisningen och de tjänster som elevvården tillhandahåller. I elevvården som helhet ingår också samarbetet mellan hem och skola. Den nya förordningen om skolhälsovården kommer att öka samarbetet mellan hem och skola och hälsoundersökningarna blir mera regelbundna.

Trygghet som en del av skolans läroplan

Enligt undervisningslagstiftningen har eleverna rätt till en trygg studiemiljö (Lagen om grundläggande utbildning (628/1998 29 §). Enligt lagen som reviderades 2003 har barn i förskole- och grundläggande utbildning rätt till elevvård (477/2003). I elevvården ingår elevvård enligt den läroplan som utbildningsanordnaren godkänt samt sådana elevvårdstjänster som i folkhälso lagen (66/1972, 626/2007) avses med skolhälsovård och i barnskyddslagen (417/2007) avses med främjande av barns och ungas välbefinnande (stöd vid fostran).

Utbildningsstyrelsen beslutar om de centrala principerna för samarbetet mellan hem och skola och elev- och studerandevården och om målen för elev- och studerandevården som hör till undervisningsväsendet samt bereder till dessa delar läroplanen i samarbete med Institutet för hälsa och välfärd.

Anordnaren av undervisning eller utbildning bereder de delar av läroplanen som gäller förskoleundervisning, elevvård och studerandevård samt samarbete mellan hemmet och skolan eller läroanstalten i samarbete med social- och hälsovårdsmyndigheterna i den kommun där skolan är belägen. Utbildningsanordnaren bestämmer också formerna för samarbetet mellan hem och skola samt för den elevvård som ordnas i enlighet med grunderna för läroplanen. I kommunernas och skolornas läroplaner preciseras också målen för skolundervisningens innehåll (bl.a. genomförandet av de s.k. allmänna ämnesområdena).

Enligt grunderna för den nuvarande läroplanen ska på alla utbildningsstadier som en del av läroplanen definieras 1) skolans eller läroinrättningens verksamhet för att främja hälsa och säkerhet, 2) arbets- och ansvarsfördelningen i det mångprofessionella samarbetet samt 3) skolans eller läroanstaltens åtgärder vid problem-, olycks- och krissituationer.

Anordnaren av undervisning eller utbildning ska i samband med läroplanen göra upp en plan för hur eleverna skyddas mot våld, mobbning och trakasserier samt genomföra planen och övervaka att den följs och genomförs. Utbildningsstyrelsen har i grunderna för läroplanen gett direktiv för hur denna plan ska göras upp så att skyldigheten att göra upp planen inkluderats i avsnittet om elev- och studerandevård.

Planerna koncentreras på tryggheten i skolsamfundet och beaktar inte särskilt väl vilken inverkan problem i hemmet har på barnens beteende i skolan. Ändå har det av skolhälsovårdsenkäten framgått att barn som hemma blir utsatta för kroppslig åga riskerar mer än andra barn att bli mobbare eller mobbningsoffer.

Trygghet och mänskliga rättigheter som en del av undervisningens innehåll
Barnets mänskliga rättigheter och fysiska integritet kunde i princip ingå i temaområdet trygghet, som ingår i de gällande grunderna för läroplanen för grundskolan. Temaområdena är sådana centrala, prioriterade områden i fostrings- och undervisningsarbetet, vilkas mål ingår i flera olika läroämnen. Det är teman som förenhetligar fostran och undervisning och genom vilka man också kan svara mot tidens utmaningar inom utbildningen. Trygghet och trafik-kunskap är ett temaområde som beskrivs i läroplansgrunderna.

Temaområdena integreras i olika läroämnen på olika sätt, men målet för undervisningen är att eleven lär sig identifiera olika säkerhets- och hälsorisker och lär sig att förutse och undvika dem. Målet är också bland annat att eleven lär sig att förebygga våld och bete sig sakligt både i mobbnings-situationer och i olycksfalls- och krissituationer.

Utbildningsstyrelsen definierar det centrala innehållet i undervisningen. Det centrala i trygghetsfostran är nu bland annat att skydda sig för olyckor, droger och kriminalitet i den egna livsmiljön, arbetssäkerhet och miljöskydd, att lära ut handlingsmodeller som främjar hälsa, trygghet, icke-våld och fred.

I grunderna för gymnasiet läroplan finns temaområdet hälsa och trygghet. I gymnasiesamfundet bör skapas förutsättningar för att eleverna ska känna delaktighet, ge varandra ömsesidigt stöd och uppleva rättvisa. Avsikten med temaområdet hälsa och trygghet är att den studerande ska inse de grundläggande förutsättningarna för sin egen och för samhällets välfärd. Temaområdet ska sporra de studerande att arbeta för trygghet och hälsa i familjen, i närmiljön och i samhället.

Trygghetstemat finns med i många läroämnen i grundskolan och gymnasiet. Det behandlas från olika utgångspunkter bland annat i hälsokunskap, religion och livsåskådningskunskap, tekniskt arbete, historia och hushåll.

Temaområdet trygghet i grunderna för läroplanen ger i och för sig möjlig-

heter att behandla också barnets mänskliga rättigheter allmänt samt särskilt rätten till fysisk integritet och hemmets uppfostringsprinciper. Det finns ingen forskning om behandlingen av temaområdena i skolundervisningen, men det allmänna intrycket är att dessa teman behandlas ganska knapphändig, om alls, i skolundervisningen. Detta påverkas också av att lärarutbildningen ger lärarna relativt litet färdigheter för samarbetet mellan hem och skola och för att i skolan behandla frågor som i vid bemärkelse hör till barnskyddet. Konventionen om barnens rättigheter förpliktar dock staterna att garantera barnen rätt till en bra och trygg uppväxt och möjlighet till delaktighet och till att bli hörd som en part och inte endast som ett objekt.

Grunderna för läroplanen omarbetas som bäst. Den arbetsgrupp som berett frågan gav sitt förslag i juni 2010. Den nya timfördelningen och de centrala grunderna torde fastställas i juni 2011. Efter detta bereds 2011–2012 de nya grunderna och skolorna gör kanske 2013 upp sina egna läroplaner, som tas i bruk ett år senare. I detta sammanhang är det viktigt att säkerställa att barnen i skolundervisningen får information om sina rättigheter, om principerna för positiv uppfostran och om att kroppslig aga är förbjuden enligt finsk lag.

Utbildningsstyrelsen har 18.6.2010 beslutat inkludera elevvården i läroplanerna för den grundläggande utbildningen och för gymnasiet.

Skolans elevvård

I grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen (2004) fastslås att målen för elevvården är att skapa en sund och trygg arbetsmiljö genom stöd till skolgemenskapen och till individen samt att möjliggöra elevernas harmoniska uppväxt och utveckling. Elevvårdens uppgift i skolgemenskapen är att sköta om välbefinnandet i studiemiljön. Välbefinnandet stöds av skolans atmosfär, av goda och fungerande relationer mellan lärare och elev, av goda relationer mellan eleverna och goda relationer till skolorna och samarbetspartnerna. I grunderna för läroplanen betonas att elevvården ska främja en sådan arbetskultur i skolgemenskapen att man bryr sig om och tar hand om varandra och har en positiv växelverkan.

Med tanke på positiv uppfostran och minskning av kroppslig aga är det i elevvården särskilt viktigt att 1) ge barn och unga stöd och handledning i skolgången och stödja deras fysiska, psykiska och sociala utveckling samt 2) att elevvården samarbetar med hem, skola, sakkunniga på elevvårdstjänster och lokala stödnätverk. Dessutom planeras inom elevvården åtgärder för situationer då eleverna har olika svårigheter i skolan (frånvaro, mobbning, våld, trakasserier, mentala problem). Dessa svårigheter kan i praktiken också ha samband med problem i växelverkan mellan barn och föräldrar, med våld och alkoholbruk i familjen. I dessa fall skulle det behövas ett nära och fungerande samarbete mellan skolan, familjerådgivningen och socialarbetet.

Utbildningsstyrelsen har framhållit att det vid utvecklandet av elevvården är viktigt bland annat att

1. bedriva ett mångprofessionellt samarbete med social- och hälsovården, polisen och räddningsväsendet och med andra aktörer
2. de planer som olika förvaltningsgrenar förutsätter samordnas och att begreppen förtydligas samt att
3. tjänster inom elevvården tryggas på lika grunder som tjänster i närmiljön i samarbete mellan olika förvaltningsgrenar
4. att anvisningar ges för skolans plan för elevvården så att stöd både för individen och för skolgemenskapen i skolans vardag och i olika kris-situationer beaktas
5. att det ges bättre möjligheter till förebyggande arbete i form av samarbete inom elevvården.

Dessa mål stöder i och för sig också arbetet för att minska kroppslig åga. Inom elevvården lyckas man dock inte samordna samarbete mellan många förvaltningsgrenar och yrkesutbildade personer på olika områden och arbeta i nära samarbete med eleven själv och med föräldrarna. I framtiden kommer de omfattande hälsoundersökningarna för hela familjen som inleds då den nya skolhälsovårdsförordningen träder i kraft 2011 att ge goda möjligheter att intensivifiera samarbetet och att stödja familjens situation som helhet.

När ett barn agas ger oss samhället rätt att ingripa. Barnskyddets uppgift är att främja barns och ungdomars välbefinnande och med sådana åtgärder förebygga behovet av egentligt barnskydd. Genom förebyggande barnskydd erbjuds hjälp och stöd tillräckligt tidigt och då kan man förhindra att problem uppstår eller att de förvärras. Rådgivningsbyrån, dagvården och skolan har en viktig uppgift i genomförandet av det förebyggande arbetet. Syftet med barnskyddet är att trygga barnets rättigheter.

Barnets rättigheter kan inte tryggas enbart med barnskyddslagens metoder utan för att de ska uppfyllas behövs också annan lagstiftning och andra myndigheter. I vid bemärkelse är det en uppgift för hela samhället. Då en myndighet fattar beslut borde man alltid på ett tillräckligt sätt beakta föräldrarnas primära skyldighet och rätt att besluta om sitt barns välbefinnande och uppfostran. Myndigheten bör alltså på alla sätt sträva efter att främja att föräldrarna kan uppfylla sin uppgift som fostrare också då tjänster anordnas enligt barnskyddslagen. Myndigheten borde också på eget initiativ erbjuda familjen hjälp.

Med tanke på barnskyddet är det av primär betydelse att allmänna tjänster som är avsedda för alla stöder barnets fostran. Uppkomsten av problem kan förebyggas när man så tidigt som möjligt märker att det finns behov av barnskydd. Målet för utvecklingen av tjänsterna är också att man med hjälp av dem ska upptäcka när ett barn, en ung person eller en barnfamilj är i behov av särskilt stöd. Tidigt ingripande innebär också att t.ex. personal på mödra- och barnrådgivningar, i dagvården och i skolan kan handleda barn och familjer som behöver hjälp så att de kan söka och få särskilt stöd.

Verksamhet som stöder barn i behov av särskilt stöd kan ordnas som egen verksamhet av olika förvaltningar, såsom rådgivningen och den övriga hälsovården, dagvården, skolan och ungdomsarbetet eller som samarbete mellan förvaltningarna. I allt högre grad behövs samarbete vid utvecklandet av tjänster i stället för att varje sektor verkar ensam för sig.

Slutledningar om skolans roll

I skolan har man i och för sig många möjligheter att inom ramen för läroplanen (de s.k. allmänna ämnesområdena, hälsokunskap, samarbete mellan hem och skola) ta upp principerna för barnuppfostran eller våld mot barn i allmänhet och kroppslig åga i synnerhet. Detta gör man dock i allmänhet inte.

Mänskliga rättigheter tas endast i ringa mån upp i fostran i skolan. Detta beror delvis också på lärarnas allmänna färdigheter att med barnen ta upp frågor som gäller familjernas och hemmens uppfostringsprinciper eller våld mot barn. Innehållet i lärarutbildningen ger inte för närvarande tillräckligt med färdigheter att stödja barnens välbefinnande som helhet eller till att ge barnen undervisning om mänskliga rättigheter.

Barnet kan i skolan visa olika tecken på att inte må bra och dess behov av särskilt stöd kan diagnostiseras och barnet kan få hjälp utan att man alltid identifierar de orsaker som ligger bakom problemen och som hänger ihop med hemmets uppfostringsmetoder och utan att man märker att föräldrarna behöver stöd. Därför skulle det vara viktigt att utveckla också servicesystemet så att skolan skulle ha ett närmare samarbete med andra instanser som ger barnen och familjer service. Med tanke på elevvården torde den nya förordningen om skolhälsovård i någon mån förbättra situationen.

Å andra sidan omarbetas grunderna för skolans läroplan som bäst (Arbetsgruppens förslag 2010/juni). Arbetsgruppens förslag betonar mer än tidigare samarbetet mellan hem och skola och fostringsgemenskap.

Skolan bör få en viktigare roll när det gäller att undervisa barn om mänskliga rättigheter. Också barnen själva önskar sig mera kunskap av skolan t.ex. om att kroppslig åga inte är tillåten. Skolan borde förstärka sin egen roll i samarbetet med hemmen så att också lärarna får bättre kunskaper och färdigheter i att arbeta med föräldrarna men så att också yrkesutbildade personer på andra områden är ett stöd för skolan och en del av skolan och hjälper föräldrarna då hemmets problem med interaktionen med barnen påverkar barnens skolarbete negativt.

Slutledningar om behoven att utveckla servicesystemet för barn och familjer som helhet

Även om användning av kroppslig åga i Finland minskat jämfört med tidigare generationer behövs fortfarande attitydpåverkan som riktar sig både till föräldrar, till dem som arbetar med barn och till befolkningen i allmän-

het. Föräldrar som fått sitt första barn är särskilt mottagliga för kunskap om barns utveckling och uppfostran. Varje ny uppfostrargeneration måste få information i det skede som är mest gynnsamt med tanke på uppfostringsarbetet. Information borde ges till alla familjer som väntar sitt första barn. Goda kanaler för att förmedla denna kunskap är rådgivningen och t.ex. den information som ges tillsammans med moderskapsförpackningen.

Attityderna förändras dessutom snabbare än verksamheten. Att förändringarna går i rätt riktning kan inte tas som någon självklarhet. Därför är det viktigt att man inom servicesystemet fortfarande på eget initiativ och aktivt diskuterar med föräldrarna om principer och praxis för en god uppfostran. De yrkesutbildade personer som arbetar med barn och familjer bör få bättre beredskap för detta.

Resultaten av den nordiska enkäten bland barn gav antydningar om att det i Finland finns regionala skillnader när det gäller inställningen till kroppslig aga. I norra Finland har barn och unga en klart mera tillåtande attityd till kroppslig aga än i södra Finland. Detta bör beaktas i det regionala utvecklingsarbetet i servicen för barnfamiljer.

Som stöd för kampanjerna mot kroppslig aga behövs allmän utbildning och information om barns rättigheter, där barnets människovärde och respekt för och värdesättning av barn klart sägs ut.

I grunderna för planen för småbarnsfostran (VASU) har kroppslig aga tillsvidare tagits upp relativt litet trots att det är i synnerhet små barn som blir utsatta för kroppslig aga. I handböckerna för rådgivningen tas frågan nog upp men rekommendationerna för rådgivningsarbetet har i olika kommuner följts i varierande grad.

I utbildningen av yrkesutbildade personer som arbetar med barn (undervisningen, social- och hälsovården, polisen, rättsväsendet) behandlas förebyggande av våld mot barn eller minskning av kroppslig aga inte just alls i undervisningens innehåll eller så varierar behandlingen beroende på läroanstalt.

Våld mot barn är emellertid den vanligaste formen av våld i nära relationer och har ofta också samband med våld i parförhållandet. Det faktum att de regionala och lokala nätverken för samarbete mellan myndigheterna mot våld i nära relationer har förstärkts under 2000-talet ger goda möjligheter att minska kroppslig aga.

Myndighetssamarbetet (hälsovård, socialvård, polis) fungerar inte alltid konsekvent och smidigt till stöd för barnet. Det är viktigt att alla myndigheter också är medvetna om att kroppslig aga är ett misshandelsbrott.

Det är särskilt viktigt att stärka samarbetet mellan olika serviceformer och att se också skolan som en del av det nätverk som stöder barn och familjer.

För barn och ungdomar är nättjänster en bra möjlighet att få både information och stöd med låg tröskel.

För att servicesystemet ska kunna utvecklas borde regelbundet produceras information om hur allmänt det är med våld mot barn och i synnerhet om hur vanlig kroppslig aga är. Därför borde den s.k. barnofferundersökningen genomföras med 4–5 års intervall.

9 UTVÄRDERING AV RÄTTSVÄSENDETS AGERANDE FÖR ATT MINSKA KROPPSLIG AGA

Enligt en bedömning från riksåklagarämbetet är det svårt att på riksnivå följa upp de fall av kroppslig aga som leder till åtal. Våldsbrott mot barn som leder till åtalsprövning statistikförs inte separat från allmänna misshandelsbrott. Separat statistik finns endast om sexuellt utnyttjande av barn.

Vid fall av kroppslig aga av barn klassificeras åtalen i allmänhet som lindrig misshandel. Enligt riksåklagarämbetet utdöms domarna i stort sett enligt åtal. I domsluten bedöms gärningarna antingen som misshandel eller lindrig misshandel och de bedöms på basis av omständigheterna i det enskilda fallet. Straffen är i allmänhet böter eller i vissa fall villkorligt fängelsestraff.

Uppfostringsyfte har inte beaktats som en omständighet som fritar från ansvar. I enskilda fall har gärningsmannen dock kunnat lämnas utan dom. Fakta i fallen (t.ex. vilka tillhyggen som använts, hur regelbunden och hur fortgående agan varit, barnets ålder) varierar och det har i allmänhet inte varit något problem att karakterisera dem. Däremot har det enligt riksåklagarämbetet varit problem med att få tillräcklig bevisning. Allmänt taget kan de domar som utdömts för kroppslig aga anses vara milda.

Det vanligaste sättet på vilket kroppslig aga mot barn kommer fram är att en barnskyddsmyndighet gör brottsanmälan. Anmälningar görs också av skolhälsovårdarna, av daghemmen samt av fosterhem. Fallen kan också uppdagas genom att den ena föräldern, en släkting eller offret självt gör brottsanmälan.

Åklagaren samarbetar på en allmän nivå med andra myndigheter men däremot förekommer inte något samarbete när det gäller de enskilda fallen. Särskilt de sociala myndigheterna har önskat att de internt kunde göra upp ett övervaknings- och uppföljningssystem som skulle säkerställa att begäran om undersökning görs enligt enhetliga och konsekventa principer. Det är viktigt att undersökningsledaren får kännedom om alla omständigheter och att undersökningsledaren på denna grund ska fatta beslut om ett fall ska leda till åtal eller inte. Riksåklagarämbetet granskar frågan främst i egenskap av övervakande myndighet.

De slutledningar om hur väl rättsprocessen fungerar som görs i riksåklagarämbetets utvärdering stöds av en undersökning som i maj 2010 publicerades av Polisyrkeshögskolan inom ramen för ett projekt som finansierades av inrikesministeriet (Ellonen, Noora och Humppi Sanna-Mari: Lapsiin kohdistuva väkivalta ja hyväksikäyttö: tapausten tunnistaminen, rikosprosessi ja viranomaisten yhteistyö) . I undersökningen bedöms också hur samarbetet mellan myndigheterna fungerar i fall då barn blir utsatta för våldsbrott.

Av Ellonens och Humppis undersökning framkom att det finns stora regionala skillnader i myndigheternas verksamhet både när det gäller att ingri-

pa i våld, att behandla ärendena inom barnskyddet och i förundersökningen och den rättsliga behandlingen. Enligt undersökningen skulle en lösning för att minska de regionala skillnaderna och förenhetliga verksamheten vara att koncentrera brottsundersökningarna till sakkunnigheter. Slutledningarna av undersökningen talar för att den s.k. barnhusmodellen tas i bruk också i Finland. Denna servicemodell som visat sig fungera bra i de andra nordiska länderna betyder att alla de myndigheters verksamhet, som deltar i utredningen av vålds- eller utnyttjandebrott, koncentreras under samma tak. Målet är att minimera barnens problem och att få till stånd ett smidigt samarbete och förmedling av information mellan de olika myndigheterna. Institutet för hälsa och välfärd bereder inledningen av ett pilotprojekt för barnhusmodellen 2011.

Resultaten av Ellonens och Humppis undersökningar visar också att den stora utmaningen när det gäller utbildningen av yrkesutbildade personer på olika områden är att få med tväradministrativa frågor. Misstankar om våld mot och utnyttjande av barn berör många olika myndigheter som alla har sitt eget sätt att arbeta. Medan yrkesutbildade personer inom social- och hälsovården betonar barnets bästa, utgår de myndigheter som deltar i själva rättsprocessen också eller t.o.m. i första hand från att garantera rättsskyddet för den som är misstänkt för eller åtalad för ett brott. Detta kan i viss mån leda till att man ibland s.a.s. talar olika språk och att olika myndigheter har olika sätt att behandla frågorna. För att utveckla processen är det därför viktigt att varje myndighet får mera kunskap om vilka utgångspunkter andra myndigheter har och vilka principer som styr deras verksamhet. Det är också viktigt att inom socialvården lokalt förenhetliga det sätt på vilket misstankar om brott mot barn anmäls till polisen.

Enligt undersökningen är svårigheten att få tillräckliga bevis det vanligaste hindret för att åtal väcks i sådana fall. Det är därför viktigt att särskilt satsa på att få tillräckliga bevis vid utredning av våldsbrott mot barn. Undersökningen rekommenderar: 1) Att förundersökningens kvalitet förbättras genom att polisen ges bättre utbildning i att intervjua barn, att utredningarna koncentreras och det finns lämpliga utrymmen och teknik för att banda intervjuer med barn. 2) Processen förkortas genom att de utlåtanden som inbegärs av olika sakkunniga påskyndas (läkare, rättspsykiater) samt 3) Polisens och åklagarens samarbete vid förundersökningen intensifieras för att garantera kvaliteten på bevisningen vid förundersökningar.

De ändringar av strafflagens bestämmelser om våld i nära relationer vilka träder i kraft nästa år kommer också att ha en positiv betydelse för den rättsliga behandlingen av fall av kroppslig åga. En lagproposition RP 78/2010 har i juni 2010 överlätit till riksdagen. I propositionen föreslås att strafflagens 21 kap. 16 § ändras så att också lindriga fall av misshandel av minderåriga eller närstående alltid faller under allmänt åtal. Detta innebär att rättsskyddet för minderåriga förtydligas och förstärks.

Som slutledning när det gäller rättsprocesser kan konstateras att bestraffning av föräldrar när det gäller att minska kroppslig åga i första hand har en

förebyggande och varnande betydelse. Att en gärning är straffbar, att det utdöms straff för kroppslig aga och nyheter om detta publiceras i medierna medverkar till att öka kunskapen om barns rättigheter och människovärde.

Även om bestraffning av föräldrarna inte är den främsta metoden att minska kroppslig aga är det viktigt att rättsprocessen fungerar barnvänligt och enhetligt i olika delar av landet. Undersökningar visar att så inte för närvarande är fallet. Hur ett ärende behandlas är för det första beroende av genom vilken myndighet det har förts vidare (socialvården, hälsovården, polisen). Dessutom varierar rättsprocessen i olika delar av landet beroende på hur polisen och åklagaren förhåller sig till kroppslig aga. Samarbetet i förundersökningsskedet fungerar inte alltid tillräckligt väl så att de synpunkter som är viktiga med tanke på bevisningen beaktas och t.ex. intervjuer med sakkunniga används.

Undersökningen av misshandelsbrott mot barn är inte med i samma finansieringssystem som t.ex. sexualbrott, för vilka staten står för kostnaderna för de medicinska undersökningar som förundersökningen förutsätter. Detta kan leda till att sakkunnigutlåtanden från läkare och rättspsykiater fördröjs. Att dessutom utse en intressebevakare för barnet kan på grund av de orsaker som hänger samman med processen ta en mycket lång tid. Kulturbundna synpunkter när det gäller att döma ut straff har dessutom i domstolarna kunnat användas som grund för mildare straff.

10 MINSKNING AV KROPPSLIG AGA OCH STÖD FÖR POSITIV UPPFOSTRAN FRÅN KYRKANS OCH DE RELIGIÖSA SAMFUNDENS SYNPUNKT

Arbetsgruppen har hört representanter för många olika religiösa samfund och kyrkor, bland annat alla de kyrkor (evangelisk-lutherska, ortodoxa och katolska) som verkar i Finland, det judiska religiösa samfundet, det islamiska samfundet i Finland, Pingstförsamlingen samt väckelserörelserna inom den evangelisk-lutherska kyrkan (Gammallaestadianerna, Väckelseföreningen och Folkmissionen).

Som slutledning kan sägas att alla de kyrkosamfund, religiösa samfund och väckelserörelser som hörts av arbetsgruppen var negativt inställda till kroppslig aga, betonade att lagen måste följas och var villiga att arbeta för att minska kroppslig aga. Graden av konkret verksamhet varierade dock. En del uppgav att det också inom deras eget samfund fanns behov av att diskutera denna fråga öppnare.

Minskning av kroppslig aga har dock inom samfundet också kunnat vara ett ämne som man inte direkt diskuterat på eget initiativ eller så har det ansetts vara familjernas privatsak. Inom t.ex. frikyrkan och pingströrelsen har också inflytande från andra länder, framförallt USA, kunnat föra med sig uppfostringsprinciper som är främmande för den finska lagstiftningen.

Kyrkorna, väckelserörelserna och de religiösa samfunden gör mycket arbete med familjerna och för att stöda parrelationer. Också de värden som gäller förhållandet mellan barn och föräldrar och fostran är viktiga i de religiösa samfunden. Mest omfattande är i Finland den evangelisk-lutherska kyrkans många arbetsformer, särskilt barn-, ungdoms- och familjearbetet, som kan ses som ett förebyggande barnskyddsarbete. Arbetstagarna möter årligen hundratusentals barn och unga och deras föräldrar, både i vardag och fest, i det normala livet och när de råkar ut för problem.

Å andra sidan är också många invandrare och deras familjer medlemmar i de mindre kyrkorna och religiösa samfunden, och deras verksamhet är särskilt viktig för denna målgrupp. Särskilt den ortodoxa och katolska kyrkan samt de judiska och islamiska religiösa samfunden är viktiga påverkare bland invandrabefolkningen. Det finns visserligen också många lutheraner och medlemmar i frikyrkor bland invandrarna. Bland romerna är pingstförsamlingarna viktiga påverkare. Kyrkornas och de religiösa samfundens möjligheter och vilja att verka för att minska kroppslig aga bland invandrabefolkningen borde uppmuntras.

De kristna kyrkorna (evangelisk-lutherska, ortodoxa och katolska) och judendomen har liknande grunder för barnuppfostran. Det dubbla kärleks-

budskapet och den gyllene regeln som ingår i kristendomens kärnbudskap ger ett klart positivt budskap och ideal för hur man ska bemöta andra människor. Det femte budet förbjuder klart och tydligt människor att skada varandra. Alla former av våld måste alltså från kristendomens synvinkel fördömas.

De kristna kyrkorna kan fortfarande i sitt praktiska arbete möta åsikter om uppfostran som baserar sig t.ex. på Ordspråken i Gamla testamentet. Det är därför viktigt att i detta arbete direkt säga ut att det enligt finsk lag strider mot lagen att använda våld i barnuppfostran. www.evl.fi/vakival-lastasovintoon

Den katolska kyrkan framhäver i sin s.k. charta över familjens rättigheter starkare än de andra föräldrarnas primära uppfostringsrätt och -ansvar och litar på föräldrarnas vilja att verka för barnets bästa. Utmaningen kan då vara svårigheten att ingripa i och ta ställning till familjens interna problem eller lagstridiga uppfostringsmetoder. Det är skäl att beakta att t.ex. endast ca 45 % av de katoliker som bor i Finland är infödda finländare och att det därför också finns stora variationer när det gäller uppfostringsmetoder och -attityder.

Den judiska församlingen i Finland ger sina medlemmar service från daghem till tjänster för äldre. Också medlemmarna i det judiska samfundet kommer från flera olika kulturer och man har märkt att föräldrar från olika länder kan ha annorlunda tankar om uppfostran än finländare. Församlingen handleder dock aktivt föräldrar i att följa den finska lagstiftningen i uppfostran.

Inom evangelisk-lutherska kyrkan är den största väckelserörelsen Centralföreningen för fridsföreningarna i Finland (Suomen Rauhaniitysten keskusyhdistys ry). Gammallaestadianerna har i sin verksamhet i någon mån beaktat arbetet mot kroppslig äga. Rörelsens s.k. äldstemöte beslöt vid sitt möte 1984 då lagen om förbud mot kroppslig äga av barn trätt i kraft att lagens bestämmelser ska följas men betonade samtidigt att de inte godkänner fri uppfostran. Också de andra väckelserörelserna (Herättäjä-yhdistys ry. och Folkmissionen) tar i diskussionen om minskning av kroppslig äga upp kritiken mot s.k. fri uppfostran.

Representanten för den islamska religionen tog tydligt upp religionens inställning till äga av barn. Användning av våld i barnuppfostran är förbjudet och borde bestraffas. Islams budskap framgår av Koranen, som i fråga om äga nämner slag som en sista metod, men slagen får inte lämna några spår. I uppfostran bör användas andra metoder än styrka. Familjerna bör i uppfostran alltid understöda fred. Om det råder rädsla i hemmet har uppfostran inte varit lyckad. Det finns kulturbundna skillnader men dessa bör inte sammanblandas med islam eller Koranen som inte tillåter äga som lämnar spår eller användning av våld. De olika religionssamfundet i Finland har haft en arbetsgrupp som behandlat konventionen om barnets rättigheter. Det är fråga om ett gemensamt projekt mellan de s.k. "Abrahamska" religionssamfundet och de islamiska samfundet.

Också i diskussionen med den islamska religionens företrädare kom frågan om förhållandet mellan en uppfostran utan våld och en uppfostran utan gränser upp. När det gäller att minska kroppslig aga är det viktigt att konstatera att en positiv uppfostran utan våld inte är det samma som en uppfostran "utan disciplin" eller en fri uppfostran. Barnet har rätt till en uppfostran där både vuxna och barn lär sig respektera varandra och följa gemensamma regler.

Av diskussionen framkom att i inställningen till kroppslig aga som en del av barnuppfostran sammankopplas religionens moraliska och etniska grund, den kulturella bakgrunden och respektive lands lagstiftning. En positiv inställning till kroppslig aga behöver inte nödvändigtvis vara kopplad till religionen utan till samverkan mellan religionen, utgångslandets kultur och lagstiftning. Sådana situationer möter man alltid i mångkulturella religiösa samfund och församlingar.

Det är viktigt att uppmuntra ledarna för kyrkosamfund, religiösa samfund och olika livsåskådningsinriktningar att öppet och offentligt träda fram mot kroppslig aga av barn och för en positiv uppfostran.

II MINSKNING AV KROPPSLIG AGA AV INVANDRARBARN OCH BARN SOM HÖR TILL ETNISKA GRUPPER

Enligt barnofferundersökningen blir barn i invandrarfamiljer oftare utsatta för kroppslig aga än barn i andra finländska familjer. Arbetsgruppen bedömde situationen tillsammans med sakkunniga inom Väestöliittos mångkulturella kunskapscenter, förbundet Monika-Naiset ry och Finlands somalieföreningar. Dessutom utreddes inrikesministeriets planer för att omarbета lagstiftningen om integrering av invandrare.

Enligt Väestöliittos mångkulturella kunskapscenter förklaras kroppslig aga i invandrarfamiljer av följande faktorer:

1. Beteendet styrs av kulturella modeller som baserar sig på hierarkiska och patriarkaliska uppfattningar. Dessa kan i familjekulturen återspeglas bl.a. i vissa kommunikationsmönster mellan barn och föräldrar vilka upprätthåller kroppslig aga.
2. Livsomständigheterna, som förorsakar stress och brist på kontroll över livet, vilket i sin tur ökar risken för våld. Bland annat familjens socioekonomiska ställning (arbetslöshet, kortvariga arbetsförhållanden, låg inkomstnivå), den förvirring som invandringen medför (att man inte kan språket, inte känner till samhällssystemet, institutionerna och lagstiftningen) och att olika generationer integreras olika, vilket ändrar maktförhållandena mellan familjemedlemmarna.
3. I vissa etniska grupper är praxis för att söka hjälp olika. Man söker inte hjälp för våld eller för svårigheter med livshantering allmänt bl.a. därför att man känner misstro mot myndigheterna, särskilt mot barnskyddet.
4. En svårighet är också att servicesystemet inte känner behoven av att stödja föräldraskap bland invandrare och inte svarar på behoven på rätt sätt.

Det kommer invandrare till Finland från flera länder där kroppslig aga kan ha varit tillåten och en del av det kulturella arvet när det gäller uppfostran. Invandrare får ofta när de kommer in till landet eller blir integrerade inte någon information om föräldrarnas roll, ansvar, rättigheter och skyldigheter i Finland. Information finns inte att få på invandrarnas eget språk. En del av invandarmödrarna är inte läskunniga och det är ändå de som svarar för barnens uppfostran. Därför behöver invandrarfamiljer många former av utbildning om reglerna i landet. Svårigheterna kan bero på många kulturella orsaker och därför behöver föräldrarna stöd och metoder för att kunna agera i nya uppfostringsituationer och i en ny livsmiljö.

När det uppstår problem inom familjen kan brådska och tidsbrist i servicen för familjen, såsom barnskyddet, ytterligare förvärra situationen och leda till att man har svårt att förstå varandra. Då blir tröskeln för att söka hjälp hög. Det skulle vara viktigt att det inom barnskyddet, tjänsterna för familjer och integrationstjänsterna finns också arbetstagare som har minoritetsbakgrund och kan olika språk, vilka kunde fungera som brobyggare och tolka kulturen. Också grupper där föräldrar får stöd av andra föräldrar och samarbete med invandrarnas egna organisationer skulle hjälpa till att förmedla information.

Anpassningen till det finländska samhället och uppfostringskulturen kan skapa konflikter i invandrarfamiljer vilka kan göra dem benägna att ta till våld som bestraffning och för att sätta gränser. Föräldrarna kan tycka att den finländska uppfostringskulturen är alltför tillåtande, de godkänner inte alltid frågor som ifrågasätter föräldrarnas åsikter och kan tolka den finländska diskussionskulturen som brist på respekt för föräldrarna. Ibland vill föräldrarna också av religiösa skäl begränsa flickornas liv. Invandrarföräldrar har inte alltid tillräckligt med kunskap och färdigheter för att använda positiva metoder i uppfostran. Det kan av denna orsak bli mera konflikter och gräl mellan barn och föräldrar och också därför att den finländska uppfostringskulturen strider mot uppfostringskulturen i det gamla hemlandet.

Trots att frågor som gäller uppfostran och barns och kvinnors rättigheter samt kännedom om vilka tjänster för familjer det finns är viktiga för att invandrare ska integreras i det finländska samhället har utbildningen som gäller integrationsprocessen koncentrerats på arbetslivsfärdigheter och språkkunskap. Integrationsprogrammen borde ge helhetsmässig information, också om mänskliga rättigheter, föräldraskap och familj till invandrarna på ett sätt och ett språk som de förstår.

Integrationslagstiftningen revideras som bäst i sin helhet. Inrikesministeriet har tillsatt en arbetsgrupp för att bereda totalreformen av integrationslagen 14.4.2009 (SM024:00/2009). Förslaget till regeringsproposition var på utlåtanderunda i juni 2010 och avsikten var att överlåta propositionen till riksdagen hösten 2010. Arbetsgruppens förslag har ett bredare perspektiv på integrering som beaktar familjen som helhet. Förutom för enskilda familjemedlemmar kan man också göra upp integrationsplaner för familjer. I lagen har också beaktats integrering av minderåriga, utredning av barns åsikter och behov av att integrera mödrar som sköter barnen i hemmet. I framtiden kommer man att till alla invandrare dela ut basinformation om det finländska samhället på deras eget språk.

Förslagen förbättrar möjligheterna att minska kroppslig åga men motiveringarna till arbetsgruppens förslag till regeringsproposition tar ändå inte upp utmaningen att minska användningen av våld mot barnen i invandrarfamiljer. Det är viktigt att i integrationsutbildningen ha med en andel om mänskliga rättigheter och ytterligare utöka och utveckla denna del av integrationen så att den når alla invandrare under integrationsprocessens gång oberoende av deras ställning på arbetsmarknaden.

Tjänsterna inom småbarnsfostran och på rådgivningarna samt skolan är en del av det stöd som barnen och familjerna behöver för att integreras i det finländska samhället. Information om Finlands lagstiftning, bl.a. om kroppslig åga bör ges invandrarna på deras eget språk genast när de kommer till landet men också i andra sammanhang, t.ex. inom ramen för olika serviceformer. Samtidigt bör man se till att föräldrarna får stöd och rådgivning för att kunna använda nya positiva uppfostringsmetoder.

BILAGA I

FÖRKORTNINGAR

RFV	Regionförvaltningsverket
EIT	Europeiska människorättsdomstolen
ELY	Närings-, trafik- och miljöcentralen
EN	Europarådet
EU	Europeiska unionen
E & TL	Mödra- och skyddshemmens förbund
RP	Regeringsproposition
LSKL	Centralförbundet för barnskydd
MLL	Mannerheims Barnskyddsförbund
UKM	Undervisnings- och kulturministeriet
JM	Justitieministeriet
OPH	Utbildningsstyrelsen
RAY	Penningautomatföreningen
Rf	Registrerad förening
IM	Inrikesministeriet
SHM	Social- och hälsovårdsministeriet
THL	Institutet för hälsa och välfärd
UNICEF	United Nations Children's Fund

BILAGA 2

LITTERATUR OCH KÄLLOR:

Afifi TO, Brownridge DA, Cox B, Sareen J. Physical punishment, childhood abuse and psychiatric disorders. *Child Abuse Negl* 2006;30:1093-1103.

Aldrig våld - 30 år av svensk lagstiftning mot aga. Regeringskansliet och Rädda Barnen 2009.

American Academy of Pediatrics - Committee on Psychosocial Aspects of Child and Family Health. Guidance for Effective Discipline. *Pediatrics* 1998;101:723-728 and published erratum 1978:102:433.

Ashton V. The relationship between attitudes toward corporal punishment and the perception and reporting of child maltreatment. *Child Abuse Negl* 2001;25:389-399.

Asuja, Anna-Kaisa & Sariola, Heikki (2007). Tyynen rauhallisesti -esite. Lastensuojelun Keskusliitto. Kuvitus Anniina Mikama.

Baumrind D, Larzelere RE, Cowan PA. Ordinary physical punishment: is it harmful? Comment on Gershoff. *Psychol Bull* 2002;128:580-589.

Beauchaine TP, Webster-Stratton C, Reid M. Mediators, moderators, and predictors of 1-year outcomes among children treated for early onset conduct problems: A latent growth curve analysis. *Journal of Consulting and Clinical Psychology* 2005;73:371-388.

Bender HL, Allen JP, McElhaney KB, Antonishak J, Moore CM, Kelly HO, Davis DM. Use of harsh physical discipline and developmental outcomes in adolescence. *Development and Psychopathology* 2007;19:227-242.

Cast AD, Schweingruber D, Berns N. Childhood physical punishment and problem solving in marriage. *Journal of Interpersonal Violence* 2006;21:244-261.

Child Abuse and Neglect. *International Journal*. Tammikuun 2009 artikkelit.

Douglas EM, Straus MA. Assault and injury of dating partners by university students in 19 countries and its relation to corporal punishment experienced as a child. *Euro-pean Journal of Criminology* 2006;3:293-318.

Eliminating corporal punishment: a human rights imperative for Europe's children, Council of Europe Publishing 2006.

Ellonen, Noora & Pösö, Tarja. Artikkel: "Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset lastensuojelulaitoksissa ja sijaisperheissä" Yhteiskuntapolitiikka-lehti 1/2010.

Ellonen, Noora ja Humppi Sanna-Mari: Lapsiin kohdistuva väkivalta ja hyväksikäyttö tapausten tunnistaminen, rikosprosessi ja viranomaisten yhteistyö. Poliisiammattikorkeakoulu 2010.

Ellonen, Noora & Kääriäinen, Juha & Salmi, Venla & Sariola, Heikki. Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset, tutkimus peruskoulun 6. ja 9. luokan oppilaiden kokemasta väkivallasta, Poliisiammattikorkeakoulu 2008.

Ferguson DM, Lynskey MT. Physical punishment/maltreatment during childhood and adjustment in young adulthood. *Child Abuse Negl* 1997;21:617-630.

Gershoff ET. Corporal punishment by parents and associated child behaviours and experiences: A meta-analytic and theoretical review. *Psychol Bull* 2002;128:439-579.

Gershoff ET. The Report on Physical Punishment in the United States. What Research Tells Us About Its Effects on Children. Columbus, OH: Center for Effective Discipline 2008. <http://www.phoenixchildrens.com>.

Glaser D. Emotional abuse and neglect (psychological maltreatment): a conceptual framework. *Child Abuse Negl* 2002;26:697-714.

Gracia E, Herrero J. Beliefs in the necessity of corporal punishment of children and public perceptions of child physical abuse as a social problem. *Child Abuse Negl* 2008;32:1058-1062.

Hakulinen-Viitanen T, & Pelkonen M, & Haapakorva A. 2005. Äitiys- ja lastenneuvolat Suomessa. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 22.

Humppi, Sanna-Mari & Ellonen, Noora. Lapsiin kohdistuva väkivalta ja viranomais-työ, Poliisiammattikorkeakoulu 2010.

Janson S, Långberg B, Svensson B. Våld mot barn 2006-2007. Allmänna Barnhuset och Karlstads universitet. Skriftserie 2007:4.

Janson Staffan, A non-violent upbringing for Children, Parenting in contemporary Europe: A positive approach, Council of Europe 2007.

- Janson Staffan, Barn och misshandel, En rapport om kroppslig bestraffning och annan mishandel i Sverige vid slutet av 1900-talet. SOU 2001:18.
- Kivivuori, J. (2007). Mare Balticum -kysely Helsingissä 2002. Teoksessa Ellonen, N. Kivivuori, J. & Kääriäinen, J. (2007). Lapset ja nuoret väkivallan uhreina. Poliisiammattikorkeakoulu -tiedotteita 64 ja Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimus-tiedonantoja 80. Espoo. Poliisiammattikorkeakoulu, 48–52.
- Kääriäinen, Juha & Ellonen, Noora, & Sariola, Heikki & Peutere, Laura (2010). Lapset ja nuoret väkivallan uhreina: maahanmuuttajien ja kantasuomalaisien vertailua. Yhteiskuntapolitiikka 75 (2), painossa.
- Lastensuojelun Keskusliitto ja Taloustutkimus, 16.10.2006 Telebus-tutkimus, viikot 40-41/ 2006. Taulukkoraportti Lastensuojelun Keskusliitto.
- Lindgren A. www.niemals-gewalt.de.
- MacMillan HL, Boyle MH, Wong MYY, Duku EK, Fleming JE, Walsh CA. Slapping and spanking in childhood and its association with lifetime prevalence of psychiatric disorders in a general population sample. Canadian Medical Association Journal 1999;161:805-809.
- Neuvolatoiminta, koulu- ja opiskeluterveydenhuolto sekä ehkäisevä suun terveydenhuolto. Asetuksen (380/2009) perustelut ja soveltamisohjeet. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön julkaisuja 2009:20.
- Paavilainen E, & Flinck A. Lasten kaltoinkohtelun tunnistaminen ja siihen puuttuminen. Hoitotyön suositus. Hoitotyön tutkimussäätiö. (www.hotus.fi).
- Peltonen, Kirsi & Ellonen, Noora & Bøving Larsen, Helmer ja Karin Helweg-Larsen, tulossa. Artikkelin nimi: "The effects of parental violence on adolescent mental health".
- Peltoniemi, T. (1988). Familjevåld – omfattning och attityder i Finland 1981 och 1985. Nordisk Tidskrift for Kriminalvidenskab.
- Piispa, M. (2007). Älä lyö lasta -kampanjan julkisuus. Arviointiraportti, syyskuu 2007. Julkaisematon käsikirjoitus.
- Piispa, M. (2007). Älä lyö lasta -kampanjan mediajulkisuus. Haaste 4/2007, ss. 10–11.
- Sariola, H. (1990). Lasten väkivalta ja seksuaalikoemukset. Julkaisu 85. Helsinki. Lastensuojelun Keskusliitto.

- Sariola, H. (2003). Muistio "Älä lyö lasta kampanjaa varten. Lastensuojelun Keskusliiton työmuistio 23.5.2003.
- Sariola, H. (2006). Älkäämme lyökö lapsia – historiallinen asennemuutos etenee. Haaste 3/2006.
- Sariola, H. (2007). Älä lyö lasta -kampanja muutti asenteita. Haaste 4/2007, ss. 7–10.
- Stakes. 2002. Kouluterveydenhuollon opas. Oppaita 51.
- STM. 2004a. Lastenneuvola lapsiperheiden tukena. Opas työntekijöille. Oppaita 14.
- STM. 2004b. Kouluterveydenhuollon laatusuositus. Oppaita 8.
- STM 2008. Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyn suositukset. Tunnista, turvaa ja toimi. Sosiaali- ja terveystoimelle paikallisen ja alueellisen toiminnan ohjaamiseen ja johtamiseen. Julkaisuja 9.
- Straus, M. A. & Gelles, R. J. & Steinmetz; S. K. (1981). Behind Closed Doors: Violence in the American Family. Anchor Books.
- Straus MA. Corporal punishment and primary prevention of physical abuse. *Child Abuse Negl* 2000;24:1109-1114.
- Straus MA. Beating the devil out of them: Corporal punishment in American families and its effects on Children, 2nd Edition. New Brunswick, NJ: Transaction Publishers 2001.
- Straus MA, Donnelly M. Theoretical approaches to corporal punishment. Kirjassa M. Donnelly, MA Straus (toim). Corporal Punishment of Children in Theoretical Perspective. 2005 Yale University Press, New Haven & London.
- Straus MA. Corporal punishment of children and sexual behavior problems: results from four studies. Presented at the American Psychological Association Summit Conference On Violence And Abuse In Interpersonal Relationship, Bethesda, Maryland 28 February 2008. murray.straus@unh.edu Website: <http://pubpages.unh.edu/~mas2>.
- Straus MA, Paschall MJ. Corporal punishment by mothers and development of children's cognitive ability: A longitudinal study of two nationally representative age cohorts. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma* 2009;18:459-483.

Straus MA. Childhood and adolescent victimization and sexual coercion and assault by male and female university students. Painossa. Journal of Marriage and Family.

Suomen Lastenlääkäriyhdistys. ”Käsiteltävä varoen - Behandlas varsamt” -julistte pienen lapsen ravistelun ehkäisemiseksi. Helsinki: PrintOne 2006. Printattavissa A4 muodossa (2009): www.suomenlastenlaakariyhdistys.fi.

Söderholm A, & Halila R, & Kivitie-Kallio S, & Mertsola J, & Niemi S. (toim.) Lapsen kaltoinkohtelu. Helsinki. Duodecim 2004.

Söderholm A. När barn far illa. Finska Läkaresällskapets Handlingar 2006;2:23-35. Katsausartikkeli. www.fl.s.fi valitse Handlingarna 2/2006.

Söderholm A. Lapsen kaltoinkohtelu. Terveystenhoitaja – Hälsövärdaren 2008;9:16-20.

Tirosh E, Shechter SO, Cohen A, Jaffe M. Attitudes towards corporal punishment and reporting abuse. Child Abuse Negl 2003;27:929-937.

Turner HA, Muller PA. Long-term effects of child corporal punishment on depressive symptoms in young adults: Potential moderators and mediators. Journal of Family Issues 2004;25:761-782.

Vauhkonen, T. (2007). Kuritusväkivalta ja sitä koskeva asennemuutos. Tutkimus asennemuutoksesta kuritusväkivaltaa kohtaan ja ”Älä lyö lasta” -kampanjan vaikuttavuudesta. Julkaisematon käsikirjoitus.

Whipple EE, Richey CA. Crossing the line from physical discipline to child abuse. How much is too much. Child Abuse Negl 1997;21:431-444.

VN Asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta 380/2009.

Zolotor AJ, Theodore AD, Chang J, Berkoff MC, Runyan DK. Speak softly – and forget the stick: Corporal punishment and child physical abuse. Am J Prev Med 2008;35:364-369.

Författningar

Asetus lasten päivähoidosta 239/1973

Laki lasten päivähoidosta 36/1973

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2005) Stakes, oppaita 56

Andra länkar

<http://www.lapsenoikeudet.fi/>

<http://www.minedu.fi/politiikkaohjelma>

BILAGA 3

FÖRFRÅGAN TILL BARN OCH UNGA:

MAN FÅR INTE SLÅ BARN!

Hur kan man minska uppfostringsvåld som riktas mot barn?

Barn ska skyddas mot allt våld! Ingen får lugga dig, daska till dig, slå dig eller slita i dig eller behandla dig hårdhänt. Ingen får heller ge dig fula öknamn eller hota med våld. Allt det här kallas uppfostringsvåld.

KROPPSAGA ELLER UPPFOSTRINGSVÅLD

Kroppsgaga är i lag förbjuden i Finland. Inte heller föräldrarna har rätt att göra sina barn illa eller ta till våld, när de vill **straffa barnen eller tvinga dem att lyda**. Både barn och vuxna ska respektera och värdesätta varandra. Barnen ska uppfostras med trygghet, ömhet och förståelse.

Med det här frågeformuläret vill barnombudsmannen ta reda på dina tankar om hur man **skulle kunna minska det uppfostringsvåld som barn utsätts för**.

Du kan påverka genom att besvara frågeformuläret!

För närvarande håller olika aktörer på att sammanställa ett gemensamt program för att minska uppfostringsvåldet. Det här frågeformuläret kan besvaras under mars månad 2010, och den sista dagen för svar är **söndagen den 28.3.2010**.

Frågeformuläret har sammanlagt 15 frågor ur fyra olika infallsvinklar: varför, hurdana metoder, hur hjälp och hur kunskap.

En del av frågorna är öppna, det betyder att du fritt kan skriva **din egen åsikt**. Namnet på dem som svarar **efterfrågas inte**. Därför kan ingen veta vad just du har svarat. Be om det behövs hjälp av någon vuxen för att förstå frågorna.

Innan du svarar kan du titta på en **video som berättar om saken** på Centralförbundet för barnskydds webbsidor Älä lyö lasta (Slå inte barn) <http://www.alalyolasta.fi/?s=299>.

Först några bakgrundsuppgifter om dig. Ringa in rätt svar.

1. Är du flicka pojke
2. Hur gammal är du? 7–12 år 13–15 år 16–18 år över 18 år

VARFÖR?

3. Varför använder några föräldrar våld i barnuppfostran?
Vad har du för åsikt?

HURDANA METODER?

Vilka metoder skulle vara bäst för att minska uppfostringsvåldet?

4. Välj (x) bland följande möjliga metoder	Viktigast	Sämst
- högst två (2) enligt din åsikt allra viktigaste och - högst två (2) enligt din åsikt sämsta metoderna.		
Hjälpa föräldrarna med deras problem så att de inte skulle låta sin irritation och trötthet gå ut över barnen		
Hjälpa föräldrarna att minska sin alkoholkonsumtion och hjälpa vid mentala problem.		
Föräldrarna skulle få råd om barnuppfostran och man skulle på rådgivningen, i barndagvården, i skolan, i tidningar och på TV berätta att man inte får slå barn.		
Vuxna utanför familjen skulle vara mer observanta och blanda sig i så snart de lägger märke till något. Sådana vuxna kan vara till exempel bekanta och släktingar samt personal på rådgivningen, i barndagvården, i skolan, i hälsovården och barnskyddet samt polisen.		
Man skulle oftare fråga barnen om sådana saker på rådgivningen, i barndagvården, skolan och hälsovården.		
Barnen skulle få mer upplysning om hurdan behandling de har rätt till i hemmet. Upplysningen skulle kunna ske på daghem, i skolan och ungdomsarbete samt via nätet.		
Barnen skulle lyda bättre och respektera sina föräldrar.		
Polisen skulle ingripa och föräldrarna skulle få strängare straff i domstolen, om de behandlade sina barn illa.		

5. Motivera de viktigaste metoderna som du valde. ☺

6. Motivera de sämsta metoderna som du valde. ☹

7. Kommer du att tänka på något annat när det gäller att minska uppfostringsvåldet?

HUR HJÄLP?

Några föräldrar uppfostrar sina barn med våldsamma metoder, trots att det är förbjudet i lag. Barnet har då rätt att få hjälp.

8. Vad kan hindra barnet att få hjälp? Välj bland följande de tre (3) viktigaste orsakerna.	(x)
Barnet vet inte att kroppsaga är förbjuden.	
Barnet vet inte att det har rätt att få hjälp.	
Det är svårt att berätta om saken för lärare eller personal på barndagvården.	
Det är svårt att berätta om saken för skolans hälsovårdare och kurator.	
Det finns inga sådana vuxna, släktingar eller bekanta, i närheten som barnet kunde berätta för.	
Ingen vuxen frågar om saken.	
Barnet räds att det ska tvingas hemifrån, om det berättar.	
Barnet tror att det ändå inte skulle hjälpa att berätta för andra vuxna.	
Barnet oroas för vad föräldrarna gör när de får veta att barnet har berättat.	
Barnet vill skydda sina föräldrar, så att de inte får svårigheter.	
Barnet kan inte tala finska tillräckligt bra för att kunna berätta.	

9. Motivera.

10. Kommer du att tänka på flera orsaker som inte har nämnts här?

HUR KUNSKAP?

Hur skulle man kunna öka barnens och de ungas egen kunskap om att kroppssaga är förbjuden?

11. Välj av de här de tre (3) viktigaste sätten att berätta om saken för barn och unga:	(x)
Man skulle berätta om det på rådgivningen.	
Man skulle berätta om det på daghemmet.	
Läraren skulle ta upp saken i skolan.	
Hälsovårdaren eller kuratorn skulle ta upp saken i skolan.	
Ungdomsarbetaren eller fritidsledaren skulle ta upp saken.	
Man skulle dela ut broschyrer till barn och unga.	
Man skulle lägga ut information på nätet på webbsidor som är populära bland barn och ungdomar.	
Man skulle skriva om saken i tidningar och berätta på TV.	
I skolan skulle väneleverna berätta om saken.	

12. Motivera.

13. Kommer du att tänka på något annat bra sätt att berätta för barn att man inte får använda våld i uppfostran?

TACK!

14. Kommer du ännu att tänka på något annat när det gäller att minska våldet mot barn?

15. Vad tyckte du om det här frågeformuläret?

Tack för att du svarade!

Fint, att du tog dig tid med det här.

Vi har mycket nytta av dina svar när vi tänker på metoder för att minska uppfostringsvåldet.

Maria Kaisa Aula

**Ordförande för gruppen som arbetar med minskning av kroppsaga
Barnombudsmannen**